comando

ARNO HILF

ADIO, ENTEBE!

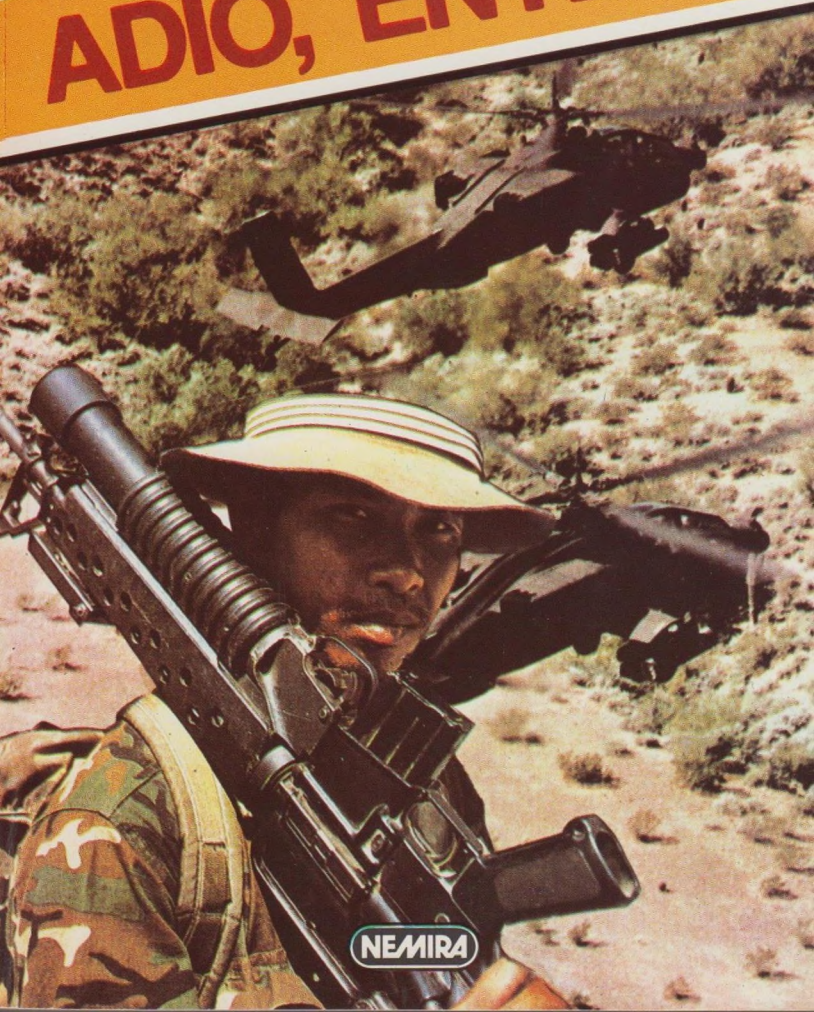

NEMIRA

44

ARNO HILF

ADIO, ENTEBE!

De formație fizician, profesorul Arno Hilf este român rezident în Israel. A părăsit România în urma persecuțiilor la care a fost supus de regimul comunist, persecuții concretizate în interminabile anchete pecetluite cu mai multe luni de închisoare.

Nici în Israel n-a avut parte de liniște: destinul i-a hărăzit să fie martor la unul dintre cele mai „celebre" și dramatice acte de terorism ale istoriei contemporane – deturnarea unui AIRBUS 310, pe ruta Tel-Aviv – Paris, de către un comando palestinian.

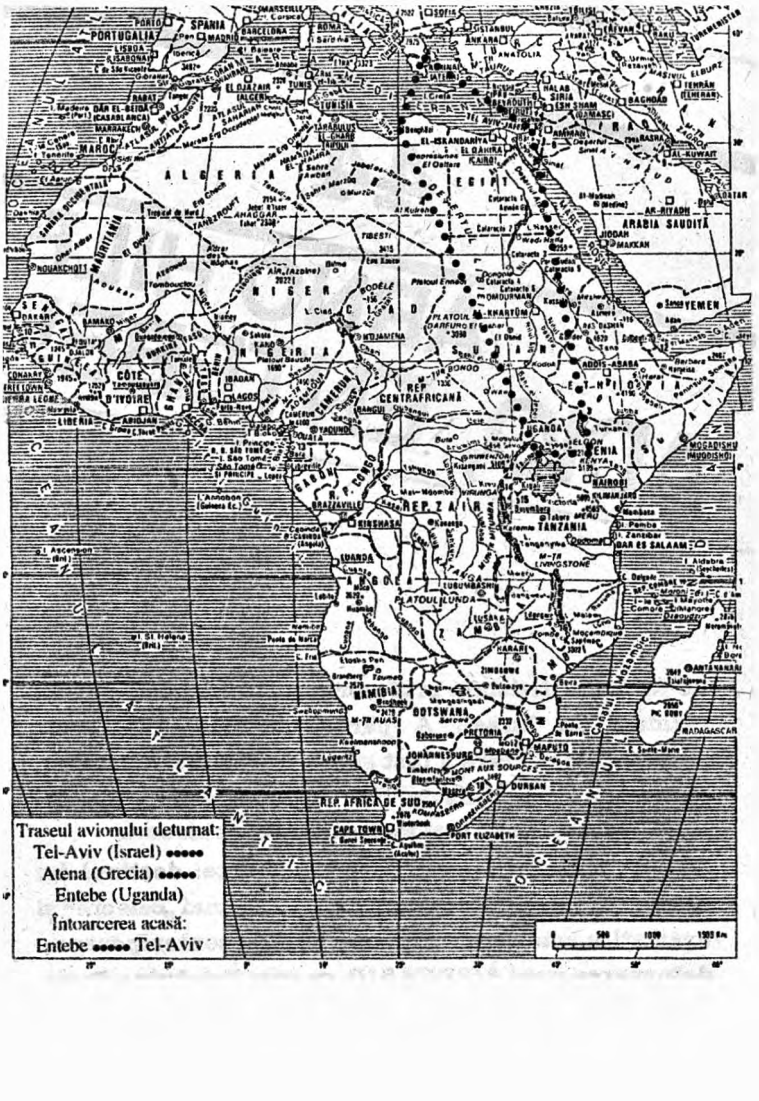
Traseul avionului deturnat:
Tel-Aviv (Israel) ●●●●●
Atena (Grecia) ●●●●●
Entebe (Uganda)
Întoarcerea acasă:
Entebe ●●●●● Tel-Aviv

ARNO HILF

ADIO, ENTEBE!

CU UN CUVÂNT ÎNAINTE AL AUTORULUI

NEMIRA
1997

Coperta colecției: DAN ALEXANDRU IONESCU

© Editura NEMIRA & Co, 1996

ARNO HILF

ADIO, ENTEBE!

Toate drepturile aparțin S.C. NEMIRA & Co S.R.L.
Reproducerea integrală sau parțială a textului este interzisă și va fi pedepsită conform legii.

Difuzare:
Editura NEMIRA & Co, str. Crinului nr. 19, sector 1, București
Telefon: 668.54.10 Telefax: 668.70.51
Clubul cărții: C.P. 26-38, București

ISBN 973-9301-00-2

CUVÂNT ÎNAINTE

ÎN ZBOR SPRE PARIS, UN AVION AIRBUS 310, APARȚINÂND COMPANIEI AIR FRANCE, AVÂND 250 DE PASAGERI LA BORD, A FOST DETURNAT ȘI SILIT DE TERORIȘTI SĂ ATERIZEZE LA ENTEBE, ÎN UGANDA.

În urmă cu doi ani, acest titlu, dar și altele, „ținеau afișul" numeroaselor ziare și posturi de radio și de televiziune.

Amatorii de senzațional aveau un subiect pasionant. Numele de Entebe era atunci pe buzele tuturor, fiind rostit la început cu spaimă, cu îngrijorare, mai apoi cu speranță și, în sfârșit, cu stupoare și bucurie. Fiorul Entebei cuprinsese întreaga lume.

S-au scurs de atunci doi ani. Între timp s-au scris cărți, s-au turnat filme și s-au organizat dezbateri și, deseori, am fost eu însumi solicitat să vorbesc în public.

Am refuzat pentru că am socotit că ar fi mai nimerit să aștern totul pe hârtie.

Ideea mi-a venit încă din primele momente, când asistam, înmărmurit, la acțiunea de deturnare. I-am spus atunci tovarășei de drum, care călătorea alături de mine în zborul 139 al aeronavei Air France, că, dacă voi scăpa teafăr, voi aștерne pe hârtie întreaga poveste.

La scurt timp după salvare, căci, din fericire, a venit și aceasta, mi-am reluat călătoria.

La Paris, m-am întâlnit, ca de obicei, și cu Mircea Eliade, căruia i-am povestit, pe îndelete, toată aventura.

– Scrie! Scrie așa cum mi-ai povestit. Te sfătuiesc să faci neapărat lucrul ăsta!

Am fost încurajat de îndemnul Maestrului, dar cotidianul, cu toate obligațiile și hărțuielile lui, m-a determinat să amân. De fapt, nu știu nici eu dacă a fost vorba de amânare sau eram gata să renunț la ceea ce îmi propusesem să fac: să scriu o carte.

Mi-am dat seama cât de puțin se știa despre ce se întâmplase la Entebe, în Uganda, și cât de departe de adevăr era tot ceea ce se spusese.

Cărțile au apărut în librării și filmele pe ecrane, mai toate la un an după Entebe. Ele excelau prin superficialitate și nu aveau nici măcar calitatea de a fi o oglindă care să reflecte cât mai fidel adevărul. Adevărul despre cele petrecute cu noi, ostaticii, acolo, în Uganda, țara lui Idi Amin Dada.

Alta este perspectiva după doi ani, când scenele s-au stratificat, când mintea s-a limpezit, când evenimentele petrecute ulterior îți permit să evaluezi cu mai multă justețe pe cele de dinaintea lor. De aceea am socotit, în cele din urmă, că o nouă carte despre Entebe nu este deloc inutilă. Ea poate îndeplini rolul de „aide memoire" pentru cei care au uitat de această etapă importantă în evaluarea luptei duse împotriva terorismului internațional.

Nu am pus accentul pe cantitatea de informații, ci am încercat să redau atmosfera, dar și impresiile mele personale, adică să prezint filmul Entebe „turnat" pe oglinzile interioare ale unui ostatic.

Firește că oglinzile deformează, dar m-am străduit ca relatarea evenimentelor să fie cât mai fidelă și să restabilească imaginea reală, care, în unele cazuri din trecut (respectiv cărți sau filme), a fost distorsionată.

În lumina evenimentelor ulterioare, importanța episodului Entebe devine tot mai evidentă și ne avertizează, cu atât mai mult, asupra primejdiei permanente pe care o prezintă terorismul.

*

Rândurile de mai sus au fost scrise la doi ani după cele ce s-au petrecut la Entebe. Ele precedau, în chip de „cuvânt înainte", mărturisirea aventurii trăite de mine.

Manuscrisul însă a fost, la rândul lui, deturnat și el. Deturnat nu de un terorist, ci de către un „prieten" care, profitând de buna mea credință, mi l-a confiscat.

Au trecut de atunci câțiva ani și, întâmplător, am regăsit copia manuscrisului (nu avusesem decât una) pe care o rătăcisem, din propria mea vină, recunosc.

Povestea, în sine, reflectă o anumită racilă a vremii noastre, iar pentru mine ea nu este numai o amintire, ci și o experiență care, pe bună dreptate, ar putea fi socotită experiență limită.

*

Cele ce urmează sunt mărturia unui non-violent, prins în vârtejul violenței, dar convins că violența nu poate rezolva nici o problemă, nici măcar pe aceea a violenței.

AUTORUL

Ziua întâi

Unii se urcă în avion, așa cum s-ar urca în tren sau în autobuz. E și firesc pentru cei care s-au născut după Mermoz, au crescut și s-au împlinit o dată cu imensele turboreactoare care împânzesc astăzi văzduhul. Ar trebui să fie așa și pentru mine. Dar nu e!

De câte ori mă urc într-un avion, am impresia că fac ceva neobișnuit, aproape un act de răzvrătire.

Desprinderea de pământ mi se pare a fi o depășire nefirească pentru condiția omului, și tot ce-i precede pe aeroport, etapele unui ritual.

Un ritual care consacră ruperea contactului dintre om și pământ.

Există o poezie a zborului, așa cum a descris-o Antoine de Saint-Exupéry și mă întreb uneori dacă această poezie mai există și astăzi, când avioanele s-au transformat în adevărate uzine zburătoare.

Există, totuși, o fascinație a zborului pe care o simt ori de câte ori călătoresc cu avionul și, în asemenea împrejurări mă gândesc, întotdeauna, la Antoine de Saint-Exupéry. Mă gândeam și atunci...

Mă aflam în avion și mă simțeam bine, mai ales că plecarea cu avionul coincide, de regulă, cu începutul vacanței. Și, totuși,

ceva nu fusese ca de obicei. Mai simţeam încă o urmă de iritare, rezultat al incidentelor ce se petrecuseră în timpul dimineţii.

De cele mai multe ori, când mă pregătesc de zbor, îmi iau toate precauţiile pentru a nu întârzia şi pentru a avea timp să îndeplinesc, pe îndelete, tot ritualul care precede călătoria cu avionul.

Arunc o ultimă privire asupra bagajelor, îmi controlez cu minuţiozitate toate actele şi apoi formez numărul de telefon al staţiei de taxi, pentru a comanda o maşină. De regulă, în cinci până la zece minute taxiul se şi află în faţa porţii.

Şi atunci am procedat întocmai.

Spre marea mea surprindere însă, staţia de taxi nu răspundea. Era ora 5,25 dimineaţa, iar avionul urma să plece la ora 7,50. La ora aceea matinală, pe străzi neaglomerate, maşina nu făcea mai mult de o jumătate de oră până la aeroport. Dar staţia de taxiuri nu răspundea. Ce era de făcut?

De unde să chem un taxi pentru a ajunge la aeroport? Am rugat-o pe sora mea să caute în cartea de telefon alte numere, ale unor staţii de taxi. De necrezut! Nici o staţie nu răspundea.

Ora 6,20. Nu mai era nici o îndoială. Pierd avionul! mi-am spus într-o stare de acută surescitare.

Ora 6,25.

– Da! Aici staţia de taxi. În sfârşit, una care răspunde.

6,30. Mă aflam în maşină, în drum spre aeroport. Am simţit nevoia să fumez. Am dus mâna spre gentuţa în care se aflau ţigările. Dar, Dumnezeule! Gentuţa nu era! O uitasem pe masa mea de lucru. Ce mai pusesem în ea? Un mic aparat de radio, câteva hârtii lipsite de importanţă şi... agenda cu numerele de telefon ale prietenilor mei din Europa. N-am stat mult pe gânduri:

– Înapoi!

Există oameni care pretind că nu sunt superstiţioşi. Acelaşi lucru l-aş putea afirma şi eu. Cred că, totuşi, undeva rămâne, întotdeauna, un ungher în care se ascunde un dram de superstiţie.

– Înapoi!!

Şoferul mână repede, dar drumul înapoi mi se părea îngrozitor de lung.

Oare voi mai ajunge eu astăzi la Paris?

Nu aveam curajul să-mi consult ceasul. Mi se părea că mașina se apropia de casă, fără să ajungă, așa ca-n paradoxul lui Zenon.

Apoi, din nou spre aeroport! Era stupid să nu te uiți la ceas, dar așa hotărâsem, să consult ceasul numai după ce voi fi ajuns la aeroport.

7,20. Mai aveam încă o jumătate de oră. Dacă nu mă încurc în cine știe ce formalități, mi-am zis, am încă timp destul.

La ghișeul Air France mă aștepta însă o surpriză. Cum nu se mai afla nimeni acolo, funcționara mi-a luat imediat biletul și apoi mi-a spus cu voce indiferentă:

– Avionul dumneavoastră are o întârziere de peste două ore.

Așa ceva nu mai pățisem încă. Zburasem adeseori cu această cursă a Companiei Air France și orarul fusese respectat întotdeauna. Dacă aș fi știut, m-aș fi întors tacticos să-mi iau geanta, nu m-aș fi enervat și nu aș fi gonit pe șosele ca un nebun.

– Mai există o soluție! Vocea funcționarei m-a smuls din gândurile mele. Avionul dumneavoastră cu numărul de zbor 931, a continuat funcționara, ar fi trebuit să plece la 7,50. La ora 8,30 aveți un alt Air France, Hong Kong – Paris, al cărui număr de zbor este 139 și care, în orice caz, va ajunge la Paris înaintea celui întârziat, deși va face și o escală la Atena.

Am rămas un pic pe gânduri. Eram așteptat pe aeroportul Roissy și n-aș fi vrut să schimb avionul cu care ar fi trebuit să plec...

– *Que-ce que vous me conseillez?* am întrebat-o pe funcționară.

– *Oh! Inutile d'attendre encore deux heures et demi. Je vous conseille de prendre le deuxième avion, le 139.*

Vocea era îmbietoare și am consimțit, deși un pic *à contre coeur.*

139-931... Inversarea de numere mi se părea un pic bizară.

Mi-am dat seama că, fără să vreau, îmi creasem o oarecare complicație.

Pe aeroportul din Roissy voi fi așteptat la cursa 931.

Făcusem, poate, o prostie că acceptasem schimbarea, dar nu era o problemă esențială. Important era că ajunsesem la timp la aeroport și că voi ateriza la Paris doar cu o mică întârziere.

Norii se risipiseră. Mi-am aprins o țigară, am mai stat de vorbă cu sora mea, apoi am urcat în sala de prezentare a actelor. În sala de așteptare am constatat că mai aveam destul timp să mă plimb și să admir vitrinele. Am pus valiza de mână pe un scaun și am pornit în explorare.

– Scuzați, domnule!

M-am întors brusc și m-am aflat în fața unui funcționar al aeroportului. A ridicat mâna în direcția valizei mele și apoi a întrebat:

– Valiza aceea este a dumneavoastră?

– Da!

– Scuzați, mi-a spus el, după ce i-am confirmat că valiza îmi aparține.

Înțelegeam foarte bine îngrijorarea funcționarului. O valiză părăsită pe un scaun putea aparține unui terorist care, cine știe cum, reușise să se strecoare până acolo.

În zilele noastre, vigilența este perfect întemeiată.

Cum s-ar putea strecura un terorist înarmat, în ciuda tuturor controalelor? Practic pare imposibil, mai ales pe aeroportul din Tel-Aviv.

Și în anul acela mă abătusem de la consemnul general care îndeamnă pe fiecare călător din Israel să călătorească numai cu avioane ELAL. „Pleci cu ELAL?" Nu e o întrebare, sunt luat la sigur când se aude că plec.

– Nu! Plec cu Air France.

Sunt privit cu consternare și, foarte adesea, sunt dojenit, astfel încât, până la urmă, am sentimentul că sunt un infractor.

– Numai cu ELAL ești sigur!

Nici măcar nu încerc să schițez un răspuns. Știu că în avioanele ELAL se găsesc agenți israelieni, înarmați și gata să intervină în cazul unei tentative de deturnare a avionului.

Dar dacă în lupta ce se poate isca un glonț ar pătrunde într-un loc „nevralgic", situație care poate duce la explozia avionului?

În urmă cu câțiva ani, a explodat în aer un avion elvețian, în zbor spre Israel. Una dintre versiuni era tocmai o luptă care s-ar fi iscat între teroriști și cei care au încercat să împiedice deturnarea avionului.

Da. Începusem ziua cu peripeții și supărări, dar n-avea nici un rost să mă gândesc la cele întâmplate. Ședeam liniștit pe locul meu și exploram cu privirea interiorul avionului, un Airbus cu șiruri de câte cinci scaune la mijloc și cu câte două de fiecare parte.

Locul meu era situat pe rândul din dreapta. Pe scaunul de lângă mine stătea o doamnă. Aveam deci o vecină de zbor. O examinare sumară putea fi rezumată la: circa 40 de ani, blondă, mică de statură, relativ plinuță și îmbrăcată modest, dar decent. Vorbea limba ebraică, fiind probabil israeliană. Ritualul decolării începuse și i-am oferit vecinei mele de drum o bomboană (bomboană care, prin înghițirea repetată a salivei produse, atenuează senzațiile neplăcute din urechi). Gestul a catalizat și conversația.

Rareori avusesem ocazia să conversez cu cineva în zborurile mele. Eram bucuros de prilejul neașteptat care mi-ar fi putut face călătoria mai plăcută. Aceleași gânduri le-a avut și vecina mea de zbor și le-a exprimat cu voce tare:

– E pentru prima oară când am cu cine să conversez în avion și mă bucur de asta.

Vecina mea făcuse de curând o călătorie în Canada. Mi-a arătat câteva fotografii realizate acolo, din care nu mi-a fost greu să deduc despre ce era vorba. Am întrebat-o direct:

– La ce fel de congres ați fost?

– La un congres de fizică, a fost răspunsul.

– Amuzant, am spus eu, zâmbind.

Vecina mea a fost surprinsă.

– Sunt și eu fizician, am adăugat, continuând să zâmbesc.

– De fapt sunt chimistă, mi-a spus doamna, și am participat la un congres de luminescență.

– Mi-am închipuit că vă ocupați cu studiul substanțelor luminofore.

– Este exact, mi-a spus ea. E o temă de care mă ocup la catedra mea din Ierusalim.

Cu această ocazie ne-am descoperit cunoștințe comune la Universitatea din Ierusalim și discuția a devenit mai vie și mai familiară.

În timpul escalei de la Atena, călătorii care se îmbarcaseră pentru Paris n-au coborât din avion. Un tip care şedea în faţa mea devenise foarte agitat. Se răsucea în toate direcţiile şi întreba mereu:

– Pleacă cineva în Argentina? Pleacă cineva la Londra? Trebuie să schimb avionul la Londra, explica el, cu un altul care pleacă spre Buenos Aires. A mai făcut cineva treaba asta? Mi-e teamă să nu întârzii. Trebuie să ajung la timp. Pleacă cineva la Londra? Pleacă cineva în Argentina? Întreba mereu, dar nu primea nici un răspuns, ceea ce îl determina să fie şi mai agitat.

La Atena s-au mai urcat câţiva călători, dar nu le-am acordat nici o atenţie. După escala de 45 de minute, avionul şi-a reluat zborul spre Paris.

Era trecut de ora 11.

Vremea era splendidă şi doamna R. îmi vorbea. Ca să fiu sincer, o auzeam ca prin vis. Aparent o ascultam, dar nu eram atent la ceea ce spunea.

Gândurile mele erau la Paris. Plecam în fiecare an la Paris şi eram aşteptat şi de astă dată, ca de obicei.

Îmi închipuiam că prietenii mei vor fi impacientaţi de întârzierea intervenită, neştiind că voi sosi cu 139 în loc de 931, cum fuseseră anunţaţi.

– OAAA!

Un urlet înspăimântător m-a readus în avionul 139, care mai avea cale lungă până la Paris. Dar ce se întâmplase?

N-am avut timp să caut răspuns la această întrebare, c-am şi văzut o arătare care alerga de-a lungul coridorului, spre botul avionului. Răcnea ca o fiară. Nu era nimic omenesc în acest răcnet care îţi făcea impresia că spintecă avionul. Am simţit o gravă ameninţare, dar, în primul moment, nu am realizat ce se petrece.

– Ce se întâmplă? am întrebat-o eu pe însoţitoarea avionului, care se afla, întâmplător, lângă noi.

– Je ne sais rien. C'est un fou, a răspuns ea.

– Ce zice? m-a întrebat doamna R., care nu ştia franceză.

– Spune că ar fi un nebun.

– Un nebun cu un revolver în mână, a şoptit doamna R.

Nu mai era nevoie de nici o precizare. Totul îmi părea clar. Înspăimântător de clar! Apoi, doamna R. şi-a continuat observaţiile.

– Cred că ne-au răpit, a spus ea.

Aşadar eram victimele unor demenţi care încercau să pună stăpânire pe avion. Încercau sau...

Mi-am dat seama că totul era pierdut, faptul era împlinit. Călătorii din primele rânduri se ridicau şi, cu mâinile în sus, mergeau de-a-ndăratelea, sub ameninţarea armelor. Teroriştii îşi făceau spaţii de manevră în partea anterioară a avionului.

Fuga şi răcnetele la care asistasem făceau parte dintr-o schemă bine studiată şi pusă la punct, menită să ne înspăimânte, prin surprindere.

În prima fază a operaţiunii, toţi erau paralizaţi de groază şi incapabili să reacţioneze. Câteva secunde au fost suficiente pentru îndeplinirea planului. Răcnetul a fost în acelaşi timp un semnal pentru un al doilea terorist, care a pătruns în cabina pilotului. Mi-am dat seama cât de uşor este să deturnezi un avion, dacă manevra a fost bine studiată dinainte.

Când oamenii s-au dezmeticit şi au început să înţeleagă ce se petrece, când minţile s-au dezgheţat şi mâinile au ieşit din împietrire, orice reacţie posibilă era tardivă.

Pilotul conducea cu revolverul la tâmplă, iar călătorii erau ţinuţi la respect cu pistoale şi cu grenade de mână. Orice încercare de rezistenţă devenise inutilă şi primejdioasă. Rumoarea din primele clipe s-a stins şi, deodată, o voce a ţâşnit din difuzoarele avionului:

– Sunt şeful brigăzii *Che Guevara* din Frontul de Eliberare a Palestinei, şi am pus stăpânire pe avion. În faţa dumneavoastră se află o cantitate respectabilă de exploziv şi, la cea mai mică încercare de rezistenţă, sărim cu toţii în aer.

Totul fusese spus în engleză.

Şeful brigăzii *Che Guevara* mai mult ţipa decât vorbea. Vocea îi tremura, trădând în mod vădit o puternică emoţie.

Avionul îşi continua zborul la zece mii de metri înălţime, cu materialul exploziv la bord şi cu o haită de demenţi, ale căror mişcări nu puteau fi prevăzute. Un observator care l-ar fi privit de pe Pământ cu ocheanul ar fi putut admira linia suplă şi zborul elegant al aparatului care despica văzduhul cu nouă sute de kilometri pe oră, fără să-şi dea seama, un singur moment, că la bord

se petrece o dramă care poate duce, de la un moment la altul, la un deznodământ fatal.

Cele mai dramatice episoade ale deturnării au fost începutul și sfârșitul. Adică deturnarea și intervenția armată.

E greu de uitat goana piratului și răcnetul sălbatic care aducea jungla în spațiul unui avion ultramodern. Nici vocea dementă: „Sunt șeful brigăzii *Che Guevara*."

– Ți-a fost frică?

Această întrebare mi-a fost pusă, ulterior, în repetate rânduri. Nu cred că se afla la bordul avionului vreo persoană căreia să nu-i fie frică. Inclusiv teroriștilor care au deturnat aparatul. Ei au avut însă avantajul acțiunii. De obicei, acțiunea dizolvă frica, în timp ce pasivitatea la care erau condamnați călătorii nu făcea decât să o amplifice. De fapt, dacă mă gândesc bine, nu am observat nici unul dintre fenomenele fiziologice care însoțesc de obicei frica: dezordine musculară, tremurături, modificări de respirație, bătăi de inimă neregulate, stare febrilă. Nimic din toate acestea.

Am avut însă conștiința unui gol care se instalase în mintea mea. Așa m-a biruit frica. La ce ni s-ar fi putut întâmpla, nici nu mă gândeam. Eram prea preocupat de urmărirea evenimentelor și prea neutralizat de golul care se instalase în mine.

– Toată lumea își pune mâinile pe cap!

Ordin scurt, sec, și fără nici o ambiguitate.

Într-o secundă, toți călătorii avionului își încrucișau mâinile pe creștetul capului.

Poziția nu era tocmai comodă, dar nimeni n-a protestat. De altfel, de la început, lumea s-a supus, fără crâcnire, tuturor ordinelor. Călătorii au stat liniștiți pe locurile lor, fără manifestări zgomotoase, de panică. Toți erau copleșiți de recunoașterea totalei lor incapacități de acțiune.

– Am pus stăpânire completă pe avion!

Aceeași voce menită să întrețină o stare de teamă permanentă.

– Fiți liniștiți și supuneți-vă întocmai ordinelor noastre. Cine va schița cea mai mică împotrivire va fi aspru pedepsit. *We are not killers!*

Aceasta a fost formula utilizată în tot timpul zborului. Apoi:

– Vom face un control riguros tuturor călătorilor. Cine are arme este obligat să le depună pe culoar. Vom strânge paşapoartele. Cine are dublă cetăţenie trebuie să predea ambele paşapoarte. În caz contrar: *He will be hardly punished.*

A început controlul. Cum mă aflam dincolo de mijlocul avionului, am avut de aşteptat. Poziţia cu mâinile încrucişate deasupra capului începuse să devină incomodă, mai ales din cauza problemelor mele de circulaţie. Între timp, am observat că printre teroriştii se afla şi o femeie. Se spune că în lagărele de concentrare cei mai afurisiţi paznici sunt femeile.

Dacă ar fi să judec după această apariţie, aş înclina să cred că afirmaţia nu e lipsită de temei. Femeia, care să fi avut vreo treizeci de ani, ţipa tot timpul şi îşi agita revolverul în chip ameninţător. Figura ei era aspră, cu trăsături colţuroase, iar de sub ochelari apărea oţelul unor ochi care scăpărau ura.

Mi-am amintit de prima femeie-paznic pe care am văzut-o în închisoare. Nu avea nimic aspru în ea. Când m-a luat de mână să mă scoată din celulă, am simţit fiori adânci. Atingerea acelei mâini de femeie mi-a transmis parcă un mesaj de viaţă, de speranţă şi de libertate.

– Eu am două paşapoarte...

M-am întors, surprins, spre vecina mea care părea foarte agitată.

– Unul israelian şi al doilea american, a continuat ea. Vreau să-l distrug pe cel israelian.

– Cum? am întrebat eu.

– Îl rup şi îl ascund sub pernele scaunului.

I-am replicat repede:

– Nu cumva să faci aşa ceva! Pe paşaport ai viza de ieşire? Probabil că pe cel israelian. Aşa e?

– Da, pe cel israelian, într-adevăr!

– Iar conform paşaportului, am continuat eu, rezultă că domiciliul dumitale este în Israel. Chiar şi după paşaportul american.

– Da, a confirmat doamna R.

– Să nu cumva să-l distrugi! Predă-le pe amândouă. E cel mai sigur.

A înțeles că am dreptate și a renunțat la o operațiune care i-ar fi putut aduce numai neplăceri. *He will be hardly punished.* Teroriștii erau, desigur, versați în asemenea procedee.

Ni s-a spus, ulterior, că doi dintre călători ar fi avut la ei revolvere și că n-au ezitat să le depună pe culoare, conform instrucțiunilor. În faza în care ne aflam atunci, utilizarea revolverelor ar fi fost lipsită de orice sens. Ea putea duce doar la înăsprirea situației, sacrificii omenești, sau chiar la un deznodământ tragic.

O nouă apariție. O fată tânără și chiar frumușică împărțea călătorilor pahare cu suc rece, de fructe. La început am crezut că este și ea o teroristă. Dar m-am înșelat. Era una dintre călătoare. Teroriștii erau patru la număr: doi arabi, un german și o germană și erau ocupați cu alte treburi.

Desigur, ei au urcat în avion la Atena. Doi s-au dus la clasa a doua și alți doi s-au instalat la clasa întâi, unde au comandat șampanie.

Mulți s-au întrebat cum au ascuns materialul exploziv. Oare n-au fost controlați? Personalul de pe aeroportul din Atena a fost de conivență cu teroriștii? Adevărul este că teroriștii nici n-au trecut prin controale. Ei erau în tranzit. Coborâseră dintr-un avion, pentru a urca în altul. În asemenea condiții se pare că nu se făceau controale, presupunându-se că ele s-au făcut la intrarea în avionul cu care veniseră pe aeroportul de tranzit. Această presupunere, greșită, a avut, desigur, consecințe dezastruoase.

Nu este exclusă nici ipoteza că teroriștii ar fi avut un complice pe aeroportul de la Atena sau că introducerea armelor a fost făcută chiar la Hong Kong.

Controlul corporal a fost destul de sumar. El s-a rezumat la o palpare superficială, iar valiza mea de mână nici n-a fost deschisă. Probabil că teroriștii se plictisiseră, fiindcă, după spusele unor călători, câteva valize au fost, totuși, deschise și s-a cotrobăit prin ele.

La drept vorbind, puteau avea încredere în controlul riguros pe care israelienii îl fac pe aeroportul de la Tel-Aviv.

Doamna R. a fost, la rândul ei, supusă unui control cu totul superficial, dar, firește, le-am predat pașapoartele.

– Simplu, a spus vecina mea de drum.

Simplu, dar din fotoliul în care mă aflam, nu puteam vedea ce se petrecuse cu ceilalți pasageri.

Poziția cu brațele încrucișate pe cap începuse să devină supărătoare, chiar dureroasă. Mă întrebam care va fi etapa următoare, respectiv unde va ateriza avionul. Aveam o oarecare presimțire că vom ateriza în Libia, dar, când vecina mea mi-a pus aceeași întrebare, am preferat să tac.

– Numai în Israel să nu ne ducă, a șoptit ea, înfiorată.

Pentru cineva străin de Israel, această teamă ar fi fost foarte greu de priceput. Mie mi se părea firească. Mi-am amintit de deturnarea avionului belgian care a aterizat pe aeroportul de la Tel-Aviv. Pirații aerului și-au făcut socoteala că, ducând tratativele chiar de pe un aeroport israelian, guvernul Israelului va fi mai conștient de primejdia care îi pândea pe călători.

Începerea tratativelor a fost doar o tactică menită să ofere guvernului israelian timpul necesar pentru a pregăti o acțiune împotriva teroriștilor. Guvernul Israelului nu s-a gândit, nici un singur moment, să elibereze vreun prizonier arab din închisori.

În timpul nopții, un israelian s-a strecurat ușurel sub avion și a deșertat combustibilul, pentru a se evita o eventuală explozie.

A doua zi, ostașii israelieni, deghizați în muncitori, au pătruns în avion și i-au împușcat pe teroriști. Numărul victimelor făcute în rândul călătorilor a fost relativ mic. A fost o lovitură magistrală de care m-am bucurat atunci, așa cum mă bucur ori de câte ori este salvată viața unor oameni nevinovați.

Mi-am dat seama, însă, că s-ar fi putut produce și o catastrofă, ceea ce a remarcat și pilotul avionului belgian. „O asemenea izbândă se produce o singură dată", a spus el. O încercare similară, chiar în împrejurări similare, ar putea duce și la o catastrofă. Probabil că aceleași gânduri o munceau și pe vecina mea.

– Numai pe teritoriu israelian să nu ne ducă...

La o asemenea posibilitate, de fapt, nici nu mă gândisem. Aveam însă îndoieli că guvernul israelian ar putea permite

teroriștilor să aterizeze la Tel-Aviv. Dar, pentru moment, am fost acaparat de o problemă care își cerea soluționarea mai rapid. Organismul omenesc își are legile lui de care nu putem face abstracție, în nici o împrejurare. Dimpotrivă, există unele situații critice în care comandamentele fiziologice devin imperioase și treceam tocmai printr-o asemenea împrejurare, în care presiunea osmotică în rinichi devenise insuportabilă.

Nu era greu de imaginat că aceasta devenise preocuparea comună a majorității pasagerilor.

Accesul la toaletă nu mai putea fi oprit. Noii noștri stăpâni au precizat și noile legi cărora urma să ne supunem. Unul câte unul, trebuia să ceri permisiunea, iar în dreptul toaletei se afla un haidamac, cu revolverul în mână, pentru a da „onorurile" cuvenite vizitatorilor. Câțiva călători mi-au povestit că, în asemenea împrejurări, au fost pur și simplu inhibați. Am încercat să rezist cât mai mult timp imperativului fiziologic, continuând discuția cu vecina mea.

Nu puteam fuma, deoarece doamna R. nu suferea fumul de țigară. Nemțoaica devenise foarte nervoasă. Se agita tot timpul cu revolverul în mână și zbiera din răsputeri:

– De ce nu stați liniștiți? De ce vorbiți? De ce vă agitați? Ce e debandada asta? Ce, sunteți la *Kindergarten*?

Cuvântul acela, kindergarten, revenea mereu în istericalele ei. „Parcă ați fi la kindergarten." Să fi lucrat la o grădiniță de copii? O asemenea scorpie? Ar fi putut ea avea capacitatea de a îngriji copiii? Ori de a fi responsabilă de educația lor? Cine știe?!

Rezistența mea începuse să scadă din cauza problemei fiziologice, dar trebuia să-mi cer voie, ca în clasele primare. Ca la kindergarten. N-am căpătat permisiunea și am așteptat până ce afluența a devenit mai mică.

M-am putut duce atunci, fără a cere permisiune specială. Am așteptat un timp alături de gardianul înarmat care părea plictisit de noua lui funcție, de supraveghetor de closete.

La un moment dat, mi-a făcut un semn cu țeava revolverului, indicându-mi astfel drumul spre izbăvire. Am rămas aproape surprins de ceea ce am văzut. În câteva minute, toaleta frumoasă

și aproape elegantă de pe Air France se transformase într-o latrină infectă. Am ieșit de-acolo reflectând asupra importanței pe care presiunea osmotică o avea asupra dispoziției omului. Începusem să văd lucrurile mai roz și parcă devenisem ceva mai optimist.

Nemțoaica se mai potolise un pic și mă gândeam că voi putea reflecta cumva mai liniștit asupra situației în care ne aflam și asupra șanselor de supraviețuire.

Clinc!

Clopoțelul anunța, probabil, un nou ordin. Am auzit, imediat, vocea neamțului care părea a fi șeful bandei și care ne-a oferit o adevărată prelegere.

Regret că acest discurs n-a fost înregistrat, atât pentru conținutul lui, cât și pentru vocea vorbitorului.

Neamțul, în vârstă de circa treizeci de ani, avea o voce plăcută, cu inflexiuni armonioase și chiar accente de blândețe. Vorbea perfect engleza, având mai degrabă un accent Oxford decât un accent american, și, indiscutabil, folosea vocabularul unui intelectual. Ne-a spus că, după cele întâmplate, ne este dator o explicație.

În primul rând, de ce a fost deturnat tocmai un avion Air France, ceea ce se întâmpla pentru prima oară.

I-am șoptit vecinei mele că, oricât de perfecte ar fi raționamentele vorbitorului, vom constata, în cele din urmă, un defect logic fundamental.

– Franța a dus și duce, a continuat el, o politică pro-israeliană, chiar dacă aparențele sunt altele. Cu avioane Miraj au bombardat israelienii orașele arabe. Cu ajutorul specialiștilor francezi au fabricat israelienii prima lor bombă atomică.

Mi-am amintit atunci de insinuările persistente ale israelienilor cu privire la politica pro-arabă a Franței. Explicațiile neamțului erau menite să justifice, într-un fel, deturnarea unui avion francez, în ciuda relațiilor bune dintre Franța și arabi. Tocmai ținând seama de aceste relații, nimeni nu și-ar fi închipuit că arabii ar putea deturna un avion al Companiei Air France.

Explicația ideologică fusese, evident, inventată. Nu pot să-mi amintesc cu precizie tot ce a spus piratul german, dar nu greșesc

în ceea ce privește linia generală a prelegerii și sper că nu am neglijat nimic de primă importanță.

Îmi venea greu să cred că vocea molcomă a conferențiarului era aceeași cu vocea șuierătoare și amenințătoare a celui care se declarase, el însuși, șeful brigăzii *Che Guevara*. După primele momente de furtună nervoasă, în care autocontrolul fusese anihilat de o acțiune halucinantă, omul își recăpătase controlul și stăpânirea de sine. Intrase aproape în pielea lui de toate zilele.

După ce a subliniat reușita deplină a acțiunii, șeful brigăzii a țipat mai departe:

– Noi, teroriștii din toată lumea, am luat hotărârea să ne unim. Aceasta este cea dintâi dintre acțiunile pe care le vom îndeplini cu ajutorul forțelor noastre unite. Colaborăm cu Frontul Popular de Eliberare a Palestinei, care este o organizație bine pusă la punct. Lumea este putredă și noi am luat hotărârea să o schimbăm. Am dovedit că suntem capabili să ducem la bun sfârșit operațiuni mai îndrăznețe.

Apoi, teroristul s-a transpus în situația de victimă.

– Suntem hotărâți în acțiunile noastre și solidari între noi. Nu putem tolera persecuțiile la care sunt, pretutindeni, supuși tovarășii noștri. Ei sunt uciși la Londra, Paris, Roma, Tel-Aviv, Atena, Madrid și nimeni nu protestează împotriva acestor acțiuni criminale. Nici un glas nu se ridică în lumea occidentală împotriva acestor acte de barbarie.

Penibila invocație a conferențiarului mi-a sfredelit memoria. Mi-am amintit de acțiunile... „umanitare" ale bieților teroriști, cum ar fi, de pildă, masacrarea pe aeroportul LOT, a zeci de pelerini sud-americani care veniseră în Țara Sfântă doar cu obiective religioase, masacrul de la Atena, masacrul de la München, când teroriștii au tras în plin în sportivii israelieni, apoi fiorosul masacru al unor călători dintr-un autobuz pe care teroriștii puseseră stăpânire în Israel etc. etc...

La aceștia se referea teroristul nostru. Pe ei îi plângea și nu se gândea, un moment, la victimele lor. Ei erau persecutați, arestați, condamnați uneori.

– Pentru ce această nedreptate? a răsunat vocea neamțului. Ce-au făcut?

Dacă posesorul acelei voci calde n-ar fi vorbit cu toată seriozitatea, aș fi crezut că glumește, că ne oferă un umor sinistru. Dar, în acele momente, nu era loc de nici un fel de umor. Omul lua în serios tot ce spunea. O dovadă în plus că în sistemul lui logic exista un defect.

Apoi, tovarășul „conferențiar" ne-a spus că trebuie să facă ceva pentru tovarășii lui care pătimesc în închisori. În acest scop, vor cere să fie eliberați patruzeci de prizonieri din Israel, cinci din Kenia, cinci din Germania, cinci din Elveția și unul din Franța. Nu mai exista nici o urmă de îndoială asupra gravității situației. Știam că Israelul nu va accepta niciodată să elibereze vreun prizonier arab.

Cu aceeași ocazie, germanul ne-a anunțat că nu va avea loc un masacru cu călătorii de la bord. *We are not killers!* Aceste ultime cuvinte au fost rostite cu un accent de demnitate în voce. O demnitate autentică, sau prefăcută? Greu de spus. În sfârșit, vorbitorul s-a scuzat că trebuie să-și încheie prelegerea, fiind chemat, însă atunci când va avea prilejul ne va povesti ce înseamnă viața unui *Crazy Terorist*. Vocea s-a stins, învăluită de melancolia cu care fuseseră rostite ultimele cuvinte, de misterul și incoerența acestei tulburătoare cuvântări, în care granița dintre demență și normalitate era greu de precizat.

Ecoul acestei voci avea să răsune multă vreme în mine și caracterul paradoxal al prelegerii avea să-mi dea mult de gândit. Pentru moment însă era necesar să descifrez cantitatea de informații cuprinsă în „prelegere".

În primul rând, am aflat că răpitorii noștri lucrează mână în mână cu Frontul Popular de Eliberare a Palestinei. Or, aveam să aflu, mai târziu, de o disidență și mai extremistă, a grupului Habas, condus de un anume Hadad.

We are not killers a avut darul să-i liniștească pe călători, în orice caz pe mulți dintre ei. În ceea ce mă privește, am fost conștient de marea primejdie care ne amenința. Eram prizonier al uneia dintre cele mai fioroase organizații de teroriști arabi.

We are not killers. Și asupra mea aceste cuvinte au avut un oarecare efect, dar le-am pus mai degrabă pe seama trăsăturii paradoxale de care am mai vorbit. Atunci nu știam că același

Boshe, în urmă cu doi ani, s-a strecurat pe aeroportul de la Paris, unde a aruncat o grenadă asupra unui avion al companiei israeliene ELAL, grenadă care n-a nimerit avionul israelian, ci unul iugoslav, din fericire gol. A fost arestat, dar din lipsă de probe a fost eliberat și trecut peste graniță, în Germania.

Anarhismul bântuia pe atunci în Germania, iar Wielfrid Boshe era membru al organizației Baden-Meinhoff, mai precis al unei grupări și mai extremiste, desprinse din Baden-Meinhoff. Acești treizeci de mii de indivizi vor să schimbe soarta a trei miliarde, împotriva voinței lor și, în acest scop, sunt gata să folosească violența, împinsă până la limitele ei extreme. Cu ce au avansat idealurile lui Boshe prin răpirea avionului Air France? Ce pas înainte spre anarhism a făcut japonezul care a ucis pe aeroportul din Tel-Aviv numeroși portoricani, veniți în pelerinaj la Ierusalim?

Amândoi au slujit cauza unor organizații arabe, cărora puțin le pasă de restul lumii. Mizerabil ideal, acela de care te apropii cu revolverul în mână. Dar la vârsta lui Boshe există, probabil, și o doză de romantism, de fascinație a acțiunii, a aventurii, o stranie coexistență între rațional și dezordine mintală, iar introducerea dezordinii mintale în premisă și a iraționalului în judecățile consecvente este o operație extrem de periculoasă.

Doamna R. s-a ridicat și m-a anunțat, revoltată:

– Mă duc să-l lămuresc, să-i explic punctul nostru de vedere, al Israelului.

Ca și cum explicațiile ei ar fi putut schimba ceva în hotărârea teroriștilor.

– Stai jos, i-am spus eu, hotărât.

– Bine, dar el nu cunoaște decât explicațiile primite de la arabi. Trebuie să-i explic adevărul. O să înțeleagă.

Această naivitate era pur și simplu dezarmantă. Cunoșteam foarte bine modul naiv de comportare al israelienilor. Lor li se pare întotdeauna că doar explicațiile lipsesc pentru a impune punctul lor de vedere, în orice împrejurare. Un fanatic merge pe drumul lui chiar atunci când cunoaște toate argumentele contrarii. A-i explica unui fanatic că a greșit e pur și simplu stupid.

Doamna R. și-a reluat locul, alături de mine, și amândoi am tăcut vreme îndelungată.

Avionul își continua zborul spre o direcție necunoscută nouă. Călătorul care ședea în fața mea se potolise. Nu mai era agitat și nu mai întreba pe nimeni, nimic. Nu-i mai era teamă că va pierde avionul. În stânga mea, pe locurile din mijloc, se afla un cipriot care fuma tot timpul. Nemțoaica mai zbiera, din când în când, cu aceeași răutate în glas:

– Ce vă agitați? De ce mergeți mereu la toaletă? Numai oamenii ca voi merg mereu la toaletă!... Parcă ați fi la *Kindergarten*!...

Unii dintre călători credeau că atitudinea ei s-ar explica prin faptul că ar fi nazistă. Cunoșteam aceste concluzii simpliste ale multor israelieni. Nemțoaica era anarhistă, și nu nazistă. N-aș putea spune nici măcar că era urâtă, dar, în orice caz, n-aș fi fost dispus să rămân singur cu ea, în nici o împrejurare. Nu puteam ști ce întâmplări otrăviseră viața acestei femei, dar otrava rămăsese în ea, îi injecta ochii, îi încreța buzele, îi deforma vocea și îi conferea un aer feroce.

Din când în când, teroriștii se strigau între ei, folosind nume conspirative. Chiar și avionului îi dăduseră un nume conspirativ: HAIFA. Cert este că deturnarea avionului fusese plănuită demult și că teroriștii se exersaseră vreme îndelungată, în vederea pirateriei aeriene.

La poésie du vol, de care pomeneam la început, fusese depășită demult și înlocuită de *la piraterie du vol.*

Prietenii mei mă așteptau la Paris. Firește că nu aflaseră încă nimic. La Paris nu se știa nimic. Dar în Israel, se aflase ceva? Probabil că nu mare lucru. Legătura radio a avionului cu aeroportul de la Tel-Aviv și cu cel de la Atena fusese, desigur, întreruptă. Asta se știa. Nimeni nu putea ști însă ce se petrecuse cu avionul. Probabil că cei mai mulți se temeau de un accident.

Clinc!

Toată lumea a ciulit urechile pentru a asculta noul ordin:

– Trageți perdelele de la ferestre! Nimeni nu se uită afară!

Ordinul a fost executat și semnificația mi se părea clară: ne apropiam de destinație și avionul se pregătea să aterizeze. Operația a durat mult timp și numai după ce avionul a fost aproape de sol neamțul a anunțat:

– Ne pregătim de aterizare la Benghazi, în Libia.

Cred că nu a fost o surpriză pentru nimeni. În Libia. La colonelul Gaddafi. Firește, perspectivele nu erau bune; dar, deși Libia acordă azil politic multor teroriști, nu puteam ști ce ne așteaptă.

Cei mai mulți presupuneau, probabil, un accident. Avionul plecase de la Atena în jurul orei 12 și aterizase la Benghazi la 15, ora franceză de vară. Prietenii care mă așteptau la Paris fuseseră oare informați de cele întâmplate? Dacă m-aș fi îmbarcat pe 931, așa cum ar fi fost normal, m-aș fi aflat acum în compania prietenilor mei și n-aș fi știut nimic de aventura lui 139.

N-am văzut nimic din aeroportul pe care ne aflam. Perdelele erau trase. Bănuiam că am aterizat pe un aerodrom militar. Neamțul ne-a anunțat că pleacă pentru un moment să ia contact cu autoritățile libiene. Ne-a sfătuit să stăm liniștiți și să nu ne apropiem de ușă.

– Știu că e foarte cald aici, a adăugat piratul german. Tocmai de aceea am dat dispoziție personalului să lase în funcțiune aparatul de aer condiționat.

Așa a și fost, dar pasagerii, însetați după atâta drum, emoții și căldură, s-au repezit la bufet și au consumat toată apa minerală și toate sucurile care mai rămăseseră acolo. În avion domnea o oarecare atmosferă de destindere.

Călătorul care se afla în fața mea uitase de voiajul lui ratat, în Argentina; doamna R. de congresul ei din Franța; nemțoaica de *Kindergarten* și eu de călătoria mea spre Paris. De fapt, fiecare călător își ratase Franța sau Argentina lui. Nimeni nu avea însă timp pentru regrete. Toți erau preocupați de viitorul apropiat, învăluit într-o ceață prin care nu se putea distinge decât un mare semn de întrebare. În asemenea împrejurări, gândurile oamenilor se îndreaptă spre Dumnezeu, chiar și ale acelora care nu cred în El. Un tânăr evreu cu pașaport belgian a luat hotărârea să polarizeze sentimentele religioase ale celor care se aflau în avion și să-i determine să se roage conform vechilor tradiții evreiești. A venit și la mine, dar n-a avut succes. L-am refuzat politicos. N-avea nici un sens să-i spun că sunt creștin, dar i-am

explicat că eu cred în Dumnezeu, dar într-o altă formă, și modul meu de a mă ruga este altul și nu am nevoie de serviciile lui.

Atunci mi-am dat seama că în vârtejul întâmplărilor prin care treceam m-am gândit prea puțin la Dumnezeu. Am închis un pic ochii și am încercat să mă eliberez de constrângerea gravitațională. Pentru un timp scurt, am izbutit. Câteva clipe, probabil. Nu I-am cerut nimic. Am încercat doar să-I simt prezența și puterea nemărginită. Eram bucuros că ne rugăm cu toții, chiar dacă o făceam în feluri diferite – rugile noastre ajungeau la aceeași adresă. Nu știam însă în ce măsură o rugă poate fi asimilată unei petiții. Tocmai de aceea eram convins că tânărul belgian, deși de bună credință, comisese o eroare principială, când ceruse tuturor să se roage, chiar în ipoteza în care nu cred în Dumnezeu. Fusese o cerere în dezacord cu propria lui credință... „Cuvintele lipsite de gândire nu se ridică spre cer." Am transcris această frază din Shakespeare. Așa cum mi-am amintit-o când mă aflam la Benghazi.

*

Personalul avionului Air France ne-a servit masa de prânz. Era, probabil, ceea ce mai rămăsese în avion, cu excepția fripturii, care se pare că era de proveniență locală. Se simțea un vag miros de berbec. Vecina mea mi-a spus că nu poate să mănânce, că nu îi e foame. I-am recomandat să nu refuze hrana, chiar dacă n-are poftă.

– Nu știu cum și când vei mai avea ocazia să o faci, i-am adăugat eu. Ai nevoie de putere.

Așa am procedat și eu, am mâncat, chiar fără poftă. Omul care mai exista în mine avea o valoare îndoielnică, dar mașina era încă intactă și avea nevoie de combustibil. Mâncam încet, cu conștiința că îndeplinesc o operație foarte utilă.

Am detestat întotdeauna analogiile care se fac între om și mașină. Atunci însă, m-am complăcut în ideea asimilării mele cu o mașină, cu o mașină lipsită de sentimente și de sarcină emoțională. Astfel, am mâncat tot ce aveam în farfurie.

Clinc!

Așadar ceva nou. Am ciulit urechile.

– Avem dificultăți cu autoritățile libiene, dar sperăm că, în cele din urmă, totul se va aranja. Îmi permiteți, a continuat neamțul, să vă prezint un membru al guvernului libian, care dorește să vă cunoască și să vă vorbească.

Un membru al guvernului libian, înzestrat cu umor.

– Bine ați venit la noi! și-a început el scurta lui disertație, în engleză. Ne-a spus apoi că guvernul libian nu are nici un amestec în tot ceea ce se întâmplă, si-a cerut scuze că nu ne poate oferi găzduire și ne-a promis că libienii vor alimenta avionul cu combustibil. Ne-a salutat și a plecat.

Între timp aproape toată lumea aflase de soarta avionului. Nu era greu să-mi imaginez emoțiile, groaza și panica prin care trecuseră și mai treceau încă prietenii și familiile noastre. Dar, firește că nimeni nu știa încă mare lucru, nici cine erau piratii, nici care erau obiectivele lor. Asupra intențiilor piraților și asupra primejdiilor care planau asupra noastră nu era însă greu de făcut presupuneri.

Șederea la Benghazi se prelungea. Trecuseră câteva ore de la sosirea noastră și călătorii erau preocupați să descifreze viitorul. Damascul, în nici un caz! Sirienii erau ocupați cu Libanul și nu mai aveau nevoie de alte complicații. Marocul, Algeria nu intrau în calcul.

– Totuși, Algeria, mi-a șoptit cineva.

Nu prea îl vedeam pe colonelul Bumedien acceptând un asemenea bucluc. Însă nu reușeam să găsesc o altă destinație plauzibilă. Cel puțin în apropiere. Vecina mea era palidă. Era vădit că se simțea rău. O altă doamnă, care ocupa un loc în primele rânduri ale avionului, se simțea și mai rău. Era gravidă și simțea că i se apropie sorocul. În cele din urmă, neamțul a hotărât să-i acorde libertatea. Doamna a coborât la Benghazi și, pentru că era englezoaică, s-a urcat în primul avion spre Londra. A fost prima persoană de la care s-au aflat amănunte cu privire la cele întâmplate între Atena și Benghazi.

Cuvântarea libianului mi s-a părut cam bizară. Nu puteam lua în serios regretele lui. Se știa foarte bine că Libia a fost și este un centru de instrucție a teroriștilor arabi. Regrete? Nu puteam crede așa ceva. M-am gândit atunci că n-ar fi exclus ca

cele câteva cuvinte rostite de libian să cuprindă în ele cheia desfăşurării ulterioare a evenimentelor. Nu puteam crede că traseul avionului a fost stabilit de către teroriştii doar după deturnarea lui. Ei lucraseră după un plan bine pus la punct şi întocmit cu mult timp înainte. Benghazi fusese o staţie intermediară de alimentare cu combustibil, iar toate celelalte amănunte fuseseră doar o comedie.

Alimentarea cu combustibil a durat cam mult. În cele din urmă, am fost anunţaţi că avionul va decola în câteva minute. Ne-am pus centurile de siguranţă şi aeronava a decolat cu pasagerii săi, cu echipajul, cu teroriştii şi explozibilul care se afla la bord.

Clinc!

Vocea caldă, calmă şi sigură a neamţului a răsunat din nou:

– Vom face un zbor de circa trei ore şi vom ajunge la destinaţie, într-un loc bun.

Bun şi sigur pentru teroriştii, m-am gândit eu.

Era ora 9 seara şi cu toţii ne-am întrebat: încotro? Algeria era, în orice caz, eliminată din calcul. Drumul de la Benghazi până în Algeria durează mai puţin de trei ore! Bagdad? Nu aveam idee de distanţa în timp, dar, încă înainte de aterizarea la Benghazi, eliminasem Bagdadul de pe listă. Încotro?

Judecata mea se împotmolise într-o ceaţă densă, din care nu mai putea ieşi. Întrebarea pe care mi-o pusesem eu în gând mi-a pus-o doamna R. cu voce tare:

– Încotro mergem?

În asemenea împrejurări, glumele nu sunt la locul lor. Cu toate astea, nu m-am putut opri:

– Mergem în Uganda, la Idi Amin Dada, am spus.

Am râs amândoi. Fusese doar o glumă... Nu m-aş fi gândit nici un moment, în mod serios, la o asemenea ipoteză. În cele din urmă, vorbind de astă dată serios, i-am explicat doamnei R. că nu sunt în stare să găsesc un răspuns la această întrebare.

– Poate Irak, am spus eu într-o doară, fără nici o convingere.

Avionul zbura în noapte cu o destinaţie cunoscută doar celor patru piraţi şi pilotului care conducea cu pistolul la tâmplă.

Chiar dacă am fi ştiut, tot n-am fi putut schimba nimic. Secretul făcea parte din joc, iar teroriştii respectau regulile jocului sau savurau plăcerea de a ne face o surpriză.

În Airbus se lăsase o tăcere apăsătoare. Se auzea numai zumzetul avionului şi se simţea neliniştea călătorilor. Grăsanul din stânga mea fuma ca un turc. Îşi aprindea o ţigară de la alta. Am intrat în vorbă cu el. Vorbea franceza cu un accent străin şi am aflat că este din Cipru şi că face comerţ pe scară mare în Camerun, unde îşi are şi o reşedinţă temporară, îndeplinind şi funcţia de consul al Ciprului. Îşi programase un mic concediu la Paris, după care urma să plece în Camerun.

Mai târziu aveam să aflu că grecul era în bune relaţii cu unul dintre prietenii mei parizieni, grec la rândul lui, şi că în Camerun se descurca foarte bine. Îi plăceau oamenii din Camerun şi susţinea că, uneori, aceştia sunt mai agreabili decât europenii şi, în orice caz, mai deschişi şi mai puţin sofisticaţi decât ei.

Timpul se scurgea încet şi îmi era teamă să mai consult ceasul, deoarece, chiar atunci când eram sigur că se scursese o oră, constatam că trecuseră numai zece minute! Mă uitam mereu spre stânga şi regăseam pe dolofan în aceeaşi poziţie, cu mâinile pe genunchi, cu capul în piept şi cu ţigara lipită parcă de buzele lui groase. Mi-era teamă să nu-i cadă din gură ţigara aprinsă şi l-am bătut pe umăr de câteva ori:

– Fii atent, domnule, că te fură somnul şi-ţi cade ţigara!

În loc de răspuns, grecul mormăi printre dinţi:

– N-avea teamă, că nu dorm! Apoi, mâna lui lunecă în mod automat în căutarea unui nou pachet de ţigări pe care îl scoase din buzunar.

Orice activitate potoleşte un pic teama, inclusiv căutarea pachetului de ţigări, apoi aprinderea ţigărilor şi chiar stingerea lor. Aş fi făcut şi eu la fel, dar nu puteam din cauza doamnei R., care nu suferea fumul de ţigară. La un moment dat, m-a rugat să-l conving pe cipriot să nu mai fumeze. Nu mai suporta fumul şi începuse să tuşească. O înţelegeam, dar îl înţelegeam şi pe bietul cipriot care încerca să se calmeze cu ţigările lui, pe care le tot aprindea şi le tot stingea. Am intervenit pe ocolite:

– Fumaţi prea mult, chiar mult prea mult, domnule.

– Nu-i nimic, merge, a bâiguit cipriotul

– Da, dar nu e sănătos! Gândiţi-vă la sănătatea dumneavoastră, ar fi păcat să o ruinaţi.

– N-avea nici o grijă, n-am nimic.

Atunci am lăsat la o parte rezervele:

– Eu vă înţeleg, dar doamna nu mai poate suporta fumul. E suferindă şi-i face rău. De aceea nu fumez nici eu, deşi sunt fumător...

Grecul a mormăit din nou şi am înţeles că mormăiala lui s-ar putea să fi fost o scuză, fiindcă în urma ei şi-a mai rărit un pic ţigările. Diminuarea fumului nu s-a dovedit însă a fi cel mai bun tratament pentru vecina mea care continua să aibă tendinţe de sufocare şi de leşin. Am făcut tot ce mi-a stat în putinţă: am transformat în evantai toate hârtiile şi cartoanele pe care le-am găsit. De câte ori simţeam că respiraţia ei devenea prea grea sau prea uşoară, agitam evantaiul şi continuam, cu conştiinciozitate, această operaţie până ce constatam că doamna R. deschide ochii şi-mi zâmbeşte. Prea multă agitaţie pentru un zâmbet? Dimpotrivă. Trebuia să-i fiu recunoscător doamnei R. pentru sufocările şi tendinţele ei spre leşin. În felul acesta mi-am găsit o ocupaţie, o activitate care m-a ajutat foarte mult în cursul acestui lung zbor. A avea grijă de altul este cel mai bun tratament pentru tine însuţi.

După un timp, la o nouă consultare a ceasului, am constatat cu surprindere că trecuseră mai mult de trei ore şi jumătate de la ultima decolare. Circa trei ore, spusese neamţul. Probabil că ne aflăm aproape de destinaţie, m-am gândit, dar mă înşelam. După patru ore de la decolare, avionul continua să zboare în noapte. Apoi, patru ore şi jumătate. Ne aflam tot în aer. Ce se întâmpla? Încotro zburam? Neamţul nu mai sufla nici un cuvânt.

După cinci ore de zbor, nici un semn de aterizare. De la trei la cinci ore în noapte este o diferenţă sensibilă. Mă întrebam în ce măsură avionul mai dispunea de combustibil. Poate că aşa era planul. Să zburăm până la terminarea combustibilului. Apoi... Acela să fi fost locul bun şi sigur de care pomenise neamţul? I-am exprimat grecului temerile mele, iar grecul, cu ţigara strânsă

între dinți nu m-a privit și nu mi-a răspuns. Am simțit însă, instinctiv, că împărtășește și el aceeași teamă. Noroc că vecina mea nu mai avea puterea nici să măsoare timpul, nici să-și pună întrebări. Nu știam nici eu cum ar fi mai bine. Să zburăm până la terminarea combustibilului sau să aterizăm undeva. Unde? Ce ne așteaptă acolo? Dar, după cinci ore și jumătate de zbor am simțit că avionul începe să coboare, iar neamțul nu s-a grăbit să ne furnizeze informații. Abia când am ajuns aproape de sol, am auzit din nou: Clinc!

– Aterizăm pe aeroportul Entebe, în Uganda. Înainte de aterizare am avut convorbiri cu Excelența Sa Idi Amin, președintele Ugandei, care ne-a garantat tuturor viața. L-am rugat pe un membru al echipajului să traducă în limba franceză cele spuse de el. Acum, după ce a trecut, pot să vă spun că am scăpat cu toții de o mare primejdie. Bine că a trecut!

Nu știam ce voia să spună, și piratul nu s-a ostenit să ne lămurească. Apoi a tăcut și a savurat surpriza care avusese efectul unei bombe.

Uitasem cu desăvârșire de gluma debitată de mine la plecarea din Libia. De necrezut! Simțeam un fior de gheață care îmi încleștа trupul. Uganda! Nu știam care este exact distanța dintre Uganda și Franța sau dintre Uganda și Israel. Sunt slab la geografie, dar îmi dădeam seama foarte bine de distanța enormă care mă separa de casă și de faptul că mă aflam în inima Africii negre, în lumea vracilor și a forțelor obscure.

Amin Dada, în mâinile lui Amin Dada, despre care auzisem și citisem cele mai cumplite lucruri. Piraților nici că ar fi putut avea o idee mai diabolică. Probabil că ideea nici măcar nu era a lor, ci venea de la acela sau de la aceia care-i manevrau, din umbră.

Ne aflam în avion circa două sute patruzeci de persoane, înghesuiți, obosiți, înfricoșați și fără nici un orizont. Cei de pază nu ne mai acordau aproape nici o atenție. Nu se mai temeau de nici o surpriză și de nici o reacție oarecare a ostaticilor. Intrarea la toaletă devenise liberă. Grecul se minuna:

– Tot în Africa am ajuns, dar nu-mi puteam închipui că voi ajunge în Camerun prin Uganda!

– Și ce credeți că va urma acum? l-am întrebat.

– Depinde. Totul depinde de Excelența Sa, a răspuns grecul, mucalit.

Era aproape sigur că în cursul nopții nu se va schimba nimic. Călătorii se pregăteau să-și petreacă noaptea pe locurile pe care se aflau și căutau să-și ocupe o poziție cât mai comodă. Vecina mea s-a ghemuit în fotoliu și chiar a reușit să adoarmă. Am încercat și eu să aținesc, dar n-am izbutit. Știam că, acasă, sora mea stă și ea de veghe, invocând îngerii cei buni. Cum nu puteam să dorm, am încercat să mă gândesc la ceva, dar nici asta n-am reușit. Căzusem din nou în acel gol de gândire care conferă spaimei un aspect de totală indiferență. L-am căutat pe Dumnezeu, am încercat să mă apropii de El. Spre marea mea disperare am constatat că și această experiență a eșuat. Oare și El m-a repudiat? Își amintise acum de toate păcatele mele? M-am îndreptat atunci spre rațiune, spre palatul de gheață al gândirii logice. Dar și acolo mi s-au închis porțile în nas.

Noapte africană... Mi se părea că întunericul se prelinge pe toată suprafața pământului și că jungla, pe care o simțeam aproape, va înghiți toată civilizația durată de oameni prin munca lor de milenii. Totuși, era o noapte ca toate celelalte.

M-am străduit să-mi reamintesc versurile lui Rilke: „Și n-avea noaptea aceea nimic deosebit/ Era cum sunt atâtea nopți în viață/ Cu câini ce dorm și crengi nepăsătoare/ O noapte dureroasă, o noapte oarecare/ Ce-așteaptă până, iarăși, se face dimineață."

Ziua a doua

Dimineața ne-a găsit în scaunele noastre din avion, fleșcăiți, nespălați și frânți de oboseală. Și cei care dormiseră un pic, tot obosiți erau. Din fundul fotoliului în care stătea chircită, vecina mea a încercat să schițeze un zâmbet, care i s-a stins însă repede pe buzele palide.

– Bună dimineața.

– Bună dimineața.

Așa cum erau rostite, aceste urări păreau mai degrabă niște condoleanțe. Cu toate astea, viața a început să pulseze din nou în avion. Oamenii se frecau la ochi, gemeau, oftau și încercau să-și spună câte ceva, orice, numai să vorbească.

Mica noastră închisoare înaripată s-a umplut de un zumzet de voci, care creau o atmosferă oarecum reconfortantă, numai că prezența piraților, care se plimbau printre noi, ne amintea, în permanență, de întrebarea pe care nu îndrăzneam s-o rostim: ce va fi?

Bineînțeles că piratii erau veseli, chiar exuberanți. Nici nu era de mirare: lovitura le reușise din plin.

După ce toți ne-am reluat pozițiile de zi în scaunele avionului, a sosit și neamțul. Ne-a urat „bună dimineața" și s-a scuzat că va

mai dura un pic până la coborârea din avion. Apoi, ne-a anunțat micul dejun și ne-a urat tuturor poftă bună. De altfel, a adăugat el, „este și pentru mine o noutate: primul meu breakfast în Africa". Un terorist de salon, mi-am spus eu, dar unul nu mai puțin periculos ca ceilalți tovarăși ai lui.

Într-adevăr, după un timp au sosit și farfuriile cu micul dejun. De astă dată nu mai venea de la Air France, ci era o producție eminamente locală. Nu aveam idee de bucătăria africană și n-aș putea spune că ceea ce am văzut în farfurie mi-a deschis pofta de mâncare. Era o bucată de ceva, dar ce, era greu de precizat. Doar culoarea era bine determinată: neagră.

– Oh! a gemut doamna R. Ce au pus aici în farfurie? Ce o fi asta?

– N-avea nici o grijă, am glumit eu. Mănâncă! Chiar dacă este carne de om... este de om negru, nu este de om alb! Doamna R. mi-a răspuns cu o exclamație de oroare și m-a anunțat că nu are de gând să mănânce.

– Asta, nu! i-am spus eu cu foarte multă seriozitate. Trebuie să mănânci! Nu putem ști când vom avea ocazia să mâncăm și motoarele noastre au nevoie de combustibil. I-am oferit un bun exemplu și am început eu, cel dintâi, să mănânc.

– E bun, am spus, fără convingere.

– Cu ce seamănă? a întrebat ea.

– Cu nimic, i-am răspuns.

– Dar ce gust are?

M-am întors spre vecina mea, doamna R., care se afla tot lângă mine.

– De fapt, eu nici n-ar trebui să fiu aici, i-am spus eu.

Doamna R. m-a privit întrebătoare.

– Bineînțeles, am continuat eu. Trebuie să mă duc să explic teroriștilor că e o greșeală.

– Cum o greșeală?

– O greșeală. Biletul meu de avion era pentru Air France 931! Așa! Și în loc să mă sui în avionul 931, am intrat în Air France 139. Deci, mie trebuie să-mi dea drumul! Simplu! Nu?

Doamna R. m-a privit lung.

– Nu glumeşti? m-a întrebat în cele din urmă.

– Nu glumesc. Mă căiesc. N-ar fi trebuit să schimb avionul. Vezi ce înseamnă hazardul? Dar dacă n-aş fi schimbat avionul, n-aş fi avut plăcerea să te cunosc...

Nu ştiu dacă doamna R. a auzit ultimele mele cuvinte, fiindcă era ocupată. Se uita, ţintă, într-o altă direcţie. S-a îndreptat într-acolo şi s-a întors imediat.

– Se împart ţigări, mi-a spus ea. Fiecare pasager fumător primeşte trei pachete de ţigări.

– Din a cui generozitate? am întrebat.

– Ce-ţi pasă? Primeşti trei pachete de ţigări. Nu eşti mulţumit?

– Aş fi fost mai mulţumit să cumpăr pachetele de ţigări pe aeroportul din Paris, am oftat eu.

Dar, cum eram la Entebe, nu la Paris, şi cum toată lumea a primit darul, l-am primit şi eu. Nu erau bine venite ţigările, pentru că la Entebe, contrar obiceiului, fumam mai mult.

Ziua a trecut fără nici un fel de incidente, fără nicî o reprezentaţie suplimentară. A sosit masa de seară şi o dată cu ea... n-a urmat nici orchestră, nici dans, nici umor. Umbrele nopţii au adus cu ele şi liniştea. Oamenii vorbeau mai încet, mai cumpătat şi mai puţin. Era prima noapte, în primul adăpost. Ne aştepta somnul binemeritat. Dar cum să dormim? Pe ce? Am constatat că fotoliile nu erau altceva decât nişte scaune, ceva mai comode. Pe ele nu se putea dormi. În cele din urmă, mai toţi s-au hotărât pentru o metodă veche şi îndelung experimentată: s-au culcat pe podea. Ideea nu-mi surâdea deloc. Cred că am fost ultimul care a rezistat. Mi-am căutat o poziţie cât mai comodă în scaun şi am aşteptat. Am aşteptat somnul mult dorit şi binemeritat. Aşteptarea mea a fost însă zadarnică. Somnul n-a binevoit să mă învăluie în mantia lui protectoare. Mi-am schimbat poziţia, dar somnul tot nu a venit. Nu aveam nici un fel de experienţă în materie. Nu dormisem niciodată pe scaun şi mă îndoiam că aşa ceva ar fi posibil. Ore întregi am stat pe scaun, schimbându-mi poziţia în toate chipurile, dar în zadar. Picam de somn, eram bolnav de somn, de dormit însă nu am putut dormi. În cele din urmă, am simţit că trupul mi se frânge pur şi simplu, că dacă mai

stau multă vreme pe scaun, corpul mi se desface în bucăți. Mă dureau toate cele și mi-am dat seama că nu mai era chip să stau pe scaun. Pe podea, locurile fuseseră aproape toate ocupate. Mi-am dat seama că altă posibilitate nu era și, cu mare greutate, mi-am găsit un loc, un loc de lamentabilă capitulare. Am acceptat să-mi întind corpul pe podea. În primele clipe am simțit o destindere binecuvântată, apoi podeaua a devenit și ea agresivă. Am simțit din nou că mi se frâng oasele, dar am încercat să stau liniștit și am așteptat cu disperare să vină somnul. Dar el nu a venit.

Teroriștii se plimbau printre noi, în tăcere, cu armele în mâini. Nu m-au împiedicat să dorm, dar nici nu m-au ajutat. Capul îmi era gol de orice gânduri. Mi se părea că mă aflu în avion, suspendat între cer și pământ, fără țintă, fără dorințe, fără trecut, fără viitor. Auzeam pașii ușori ai teroriștilor și respirația tovarășilor mei de pe podea. Fericiți cei ce dorm, mi-am spus, a lor este împărăția cerurilor.

Ziua a treia

Dimineaţa m-a găsit în scaunul meu, care se transformase nu numai în pat şi apartament, dar chiar într-un mic cosmos. M-am bucurat de apariţia zorilor nu fiindcă ziua, în sine, mi se părea promiţătoare, ci pur şi simplu fiindcă lumina soarelui alungă umbrele negre ale nopţii. Nu dormisem nici o clipă. Era marţi dimineaţă şi de duminică dimineaţa nu dormisem deloc. Fără să mai pun la socoteală că în noaptea de sâmbătă spre duminică nu dormisem mai mult de două-trei ore. Treptat, treptat, oamenii îşi păraseau poziţiile cucerite pe podea. Unii mai întârziau un pic în poziţia orizontală. Nu era nici o grabă. Avionul care trebuia să ne ducă la Paris nu sosise încă!

Teroriştii se agitau de colo-colo, înviorati de razele dimineţii. Paznicii de noapte erau schimbaţi cu oamenii de zi. Cei care nu erau însărcinaţi cu paza vorbeau între ei sau forfoteau în sus şi în jos în aşteptarea îndeplinirii unor sarcini importante. Pentru ei totul e important şi serios, cu excepţia vieţii oamenilor. Este şi firesc. Conform jocului pe care îl joacă, ei sunt preocupaţi de „fericirea" oamenilor, şi nu de viaţa lor.

Înarmat cu o trusă de toaletă şi cu un prosop, m-am dus în sala de spălat. Am găsit un lavabou liber şi am gustat cu voluptate contactul rece al apei cu tâmplele şi obrajii mei, alteraţi de

nesomn. Am aflat că, în afară de personalul de întreținere, se afla acolo și un terorist care supraveghea. Ce? Organizarea unui eventual complot? Poate! Deși așa ceva era practic imposibil.

M-am întors în sală, împrospătat. Oamenii își reluaseră scaunele și totul se afla din nou în poziția din ajun. Conversațiile fuseseră reluate și, în general, lumea era optimistă. Firește, un optimism de dimineață. În sprijinul acestui optimism au sosit chelnerii ugandezi, cu micul dejun, compus dintr-o omletă și o excelentă chiflă albă, plus nelipsita cafea.

Același mic dejun aveam să-l primim tot timpul „sejurului" nostru de la Entebe. Nu cred că cineva ar fi avut motive să se plângă, în afară, poate, de cei care considerau că micul dejun nu era O.K. O dimineață care începe cu un mic dejun apetisant contribuie la instalarea unei dispoziții mai bune. Animați de această bună dispoziție, călătorii se plimbau prin sală, discutau, fumau, beau cafelele și își povesteau anecdote.

Teroriștii erau și ei bine dispuși. Aveau și de ce. Neamțul se afla în mijlocul unui grup de călători cu care discuta, întărindu-și afirmațiile prin gesturi largi. Printre altele, povestea că provine dintr-o familie înstărită și că el însuși a fost patron de editură, deși o editură de cărți anarhiste, dar, oricum, editură cu care a câștigat bani buni. Până și nemțoaica părea bine dispusă, păstrându-și însă revolverul în mână.

O zi care părea a începe sub auspicii bune. Afară se desfășura o activitate destul de intensă. Se auzeau avioane ugandeze, probabil avioane de vânătoare, care făceau exerciții. În fața clădirii se oprea, din când în când, câte un camion care transporta apă, alimente, tacâmuri etc. Prin sală circula zvonul că geamantanele noastre fuseseră descărcate din avionul Air France. În ce scop?

– Înseamnă că plecăm cu un alt avion, spuneau optimiștii.

– Ne cercetează bagajele, spuneau pesimiștii.

– Dar cheile sunt la noi, protestau naivii.

N-am auzit pe nimeni spunând „ne fură geamantanele". Nimeni nu se gândea că ar fi posibil.

Dacă examinau bagajele, o făceau în speranța de a găsi cine știe ce amănunte prețioase cu privire la călători, documente etc.

Geamantanul meu era nou și foarte voluminos. Îl cumpărasem cu câteva zile înainte de plecare și luasem cu mine mai multe lucruri ca de obicei, deoarece aveam intenția să fac un voiaj de cel puțin două luni.

În privința mea, eram liniștit. Știam că teroriștii nu vor avea probleme la desfacerea geamantanului, deoarece îl uitasem descuiat. Nici nu aveau de găsit ceva important.

– Tăcere!

Toate privirile s-au concentrat în colțul din stânga. Ne-au fost citite în franceză și engleză noile înștiințări ale teroriștilor. De fapt, nou nu era nimic. Ni s-a citit încă o dată lista tuturor prizonierilor din Israel și din alte țări, prizonieri pe care teroriștii îi cereau în schimbul ostaticilor. Ni s-a comunicat că ultimatumul expiră joi, la prânz. Nici de această dată însă nu ni s-a explicat ce s-ar întâmpla dacă cererile lor nu ar fi acceptate de Israel și de celelalte țări.

Pe lista deținuților din Israel se afla și japonezul vinovat de masacrul fioros de la aeroportul Ben Gurion și chiar și arhiepiscopul Capucci. Am fost surprins de faptul că monseniorul Capucci nu fusese încă eliberat. O dată eliberat, monseniorul Capucci nu mai putea reprezenta o primejdie pentru Israel. Eliberarea lui ar fi fost un act de bunăvoință care putea servi mult propagandei israeliene. În plus, ar fi fost mai bine și mai ușor să fie eliberat prin bunăvoință, decât în urma unei cereri ultimative a unui grup de teroriști.

Un ultimatum care expiră joi? Ei și? Președintele Idi Amin Dada ne-a asigurat tuturor securitatea. Care este jocul ce se joacă în fața noastră? Știam bine că guvernul israelian nu este dispus să elibereze nici măcar un deținut dintre cei patruzeci, necum pe toți. Oamenii politici din Israel, fie din guvern, fie din opoziție, nu ar fi dispuși să elibereze nici un deținut politic, nici un prizonier arab din Israel, oricare ar fi fost prețul unei asemenea împotriviri. În fața teroriștilor, spun ei, nu se poate admite nici un fel de slăbiciune. De fapt, nici măcar nu îndrăznesc să-i contrazic. Piraților și ucigașilor li se cuvin pedepse și nu daruri. Pe de altă parte, viața fiecărui om e atât de prețioasă în sine, încât nu se cade să te joci cu ea. Cine își ia răspunderea pentru

viețile curmate în asemenea împrejurări? Mă întrebam sub ce formă fusese anunțat acest ultimatum în țările interesate și, în general, în toată lumea, cu excepția sălii de așteptare de la Entebe.

Aveam în valiza din mână un mic aparat de radio, care, firește, nu putea prinde, acolo unde ne aflam, posturi europene. Poate că posturile de radio sud-africane s-ar fi putut prinde și aș fi putut afla ce se spune în restul lumii despre afacerea Entebe. Firește însă că n-am avut curajul să scot aparatul din valiză. De altfel, nimeni nu a avut curajul să facă un asemenea gest. S-ar fi ajuns la incidente neplăcute, nu numai pentru persoana respectivă, dar și pentru toți ceilalți călători. Curiozitatea mea era devorantă, dar mi-am dat seama, ulterior, că n-aș fi aflat mare lucru. În urma redifuzării cererilor teroriștilor, optimismul în sală mai scăzuse un pic, dar nu fusese încă înlocuit de un pesimism manifest.

– Vreau să mă joc afară, se tânguia un copilaș de vreo 5-6 ani, îndreptându-se spre ieșirea din sală. Copiii se obișnuiau mai greu cu restricțiile: vorbeau, cântau, alergau, se mai băteau un pic, dar fără să facă mare gălăgie. Firește că nu înțelegeau nimic din ceea ce se întâmpla în sală, dar, chiar atunci când zgomotul lor depășea o anumită limită, teroriștii nu se arătau supărați, ba chiar unii mângâiau copiii, când treceau pe lângă ei.

– Vreau să mă joc afară!

– Nu se poate, nu e voie afară, l-a mustruluit maică-sa. Stai aici!

Neamțul s-a apropiat, a luat copilul de mână și l-a dus afară. După scurt timp, s-a întors și a predat copilul mamei. Aș putea spune că, în general, copiii au fost destul de cuminți. Mai turbulenți erau părinții lor, care erau îngrijorați. Și aveau și de ce!

Un lucru important lipsea din această sală de așteptare: cărțile poștale ilustrate. Aș fi fost tentat să trimit prietenilor mei din lume câteva ilustrate cu imagini din Uganda. Ar fi fost senzațional. De-o parte Lacul Victoria, de cealaltă parte Entebe. Ni s-a spus că prin peretele de sticlă se poate zări lacul Victoria. Cu ochii mei betegi n-am putut zări mai nimic. Oricum aș fi preferat lacul Como, dar mai ales să-l fi luat pe 931 în locul lui 139. Aș fi fost acum la Paris.

Poate că luni m-aș fi odihnit, poate că m-aș fi plimbat prin parcul de la Saint-Germain en Laye. Dar marți? Parcă era marți... Am stat un timp pe gânduri, apoi parcă s-ar fi aprins o lumină în labirintul gândurilor mele. Fără îndoială, aș fi fost la Sainte-Chapelle. Este refugiul meu, în Paris. Când intru la Sainte-Chapelle, parcă las în urma mea toată zgura zilelor de trudă și supărare. Veacuri întregi se prefac într-un fum subțire care dispare fără urme. Televiziunea, zgomotul orașelor, tehnica modernă, toate dispar și o pace adâncă se așterne în mine, ca un balsam care vindecă toate rănile. Aș putea să stau ore întregi la Sainte-Chapelle.

– La ce te gândești?

N-am tresărit, dar am fost surprins. Mi se părea o voce din altă lume. Tovarășul meu de captivitate n-a așteptat răspunsul, pe care nici nu m-am grăbit să i-l ofer. Întrebarea lui era, de fapt, o introducere la ceea ce urma să-mi spună.

– Știi, doamna R. a fost chemată la anchetă.

–Ia te uită, au început cu anchetele, am spus eu. De fapt nu eram mirat, aș putea spune chiar că mă așteptam la așa ceva. Trăisem, ani de zile, într-o lume totalitară. Da. S-ar fi putut să fiu și eu chemat la anchetă. Nu știu ce ar fi putut afla de la mine. Nu făceam politică, nu îndeplineam nici o funcție oficială și nu cunoșteam nici un fel de secrete. Oricum, o anchetă în stare de captivitate, nu era ceva nou pentru mine. Oricum, perspectiva unei anchete mă îngrijora, deoarece mi-aș fi putut pierde calmul aparent. M-am apropiat de un grup în care se afla și pilotul francez. Îl întrebau ce e de făcut. Nu știu dacă se refereau la anchetă, sau dacă întrebarea avea un caracter mai general. Omul acesta găsea întotdeauna răspunsul cel mai potrivit. „Tout ce que vous avez a faire c'est de garder votre dignité." Sfatul pilotului era potrivit și în cazul anchetelor. Fără să mai întreb nimic, primisem răspunsul cuvenit.

Când s-a întors de la anchetă, doamna R. avea în mână lucrarea ei științifică. De dimineață o scosese din geamantan, o întorsese pe toate fețele și o purta ca pe un talisman. Era lucrarea pe care ar fi trebuit să o prezinte la congresul din Franța, unde fusese invitată. În naivitatea lor, oamenii se agață, uneori, de un colac de salvare fictiv. Doamna R. își vârâse în cap că trebuie să i se dea drumul, ca să nu piardă congresul din Franța.

– Este o problemă de protocol internațional, spunea ea.

Ca și cum teroriștilor le-ar fi păsat mult de prezența unui israelian la un congres științific din Franța sau, în general, de protocoalele internaționale. Piraţi aerieni care sunt sensibili la drepturile omului? Nu rimează!

Ar fi fost senzațional dacă în fața noastră ar fi apărut un terorist care ne-ar fi citit o cartă a drepturilor omului. Firește, o declarație a drepturilor omului, așa cum o văd ei. Am fi avut multe de învățat. Amin Dada ar fi venit în persoană pentru a patrona această declarație.

Doamna R. m-a asigurat că anchetatorii au fost politicoși și că toate întrebările au fost mai mult formale. Nimic important! Au mai fost chemați și alți „oaspeți" la anchetă și mai aveau să fie chemați și în zilele următoare.

Nu toți au fost încântați de manierele anchetatorilor, unii s-au plâns chiar că aceștia au fost brutali. Se spunea că un tânăr ar fi fost lovit în timpul anchetei.

În sala de așteptare călătorii își continuau conversațiile, adoptând subiecte cât mai străine de actualitatea imediată. Majoritatea călătorilor erau evrei, fie din Israel, fie din alte țări, mai ales din Franța. Se aflau printre ei și doi arabi din Israel. Nu erau singurii arabi. Doi iordanieni se urcaseră în avion la Atena, cu destinația Paris. Firește că nu aveau nici o legătură cu teroriștii. Unul dintre ei era chiar foarte simpatic și sociabil. Am avut tot timpul impresia că se cam ferește de teroriști și că preferă conversațiile cu călătorii israelieni...

Am aflat că este doctor în chimie și că lucrează la Universitatea din Amman, capitala Iordaniei. Sunt convins că nu aproba deturnarea avionului, dar și el, ca și cei cu care stătea de vorbă, evita orice discuție politică. Unii, mai puțin discreți, au încercat să-l atragă pe un asemenea tărâm, dar iordanianul a zâmbit și a spus că politica nu-l interesează.

Nu a fost pentru prima oară când am constatat că relațiile amicale între un israelian și un arab nu sunt imposibile, pe plan individual. De ce nu ar fi posibile și pe plan colectiv?

Turismul internațional are o calitate indiscutabilă. Când te întâlnești cu oameni din toate țările lumii începi să-ți dai seama

că există un numitor comun mai determinant decât deosebirile exagerate de o anumită educație, că bariere, care păreau inexpugnabile, se prăbușesc și că dialogul între călători poate dizolva multe idei preconcepute despre dușmănia dintre oameni de etnii sau religii diferite.

În urmă cu câțiva ani, în Austria, am asistat la o scenă amuzantă și nu mai puțin interesantă. Două perechi, una germană și cealaltă israeliană, s-au întâlnit cu ocazia unei excursii. S-au împrietenit, au mâncat împreună, au băut împreună, s-au plimbat împreună și la sfârșit, înainte de plecare, s-au îmbrățișat, iar perechea germană a invitat perechea israeliană să o viziteze în Germania.

Unii israelieni s-au îngrozit când le-am povestit această scenă. Sunt convins că și dincolo, în Germania, s-au produs consternări similare.

Mi s-a povestit și despre stabilirea unor relații de prietenie între israelieni și arabi, în timp ce se aflau în excursie. M-am gândit la toate astea, asistând la convorbirile amicale dintre iordanieni și israelieni.

Este drept că, la Entebe, nu ne aflam în excursie. Mi-am întors privirea spre arabii care ne supravegheau. N-aveam nimic de împărțit cu ei, nici măcar teritoriile ocupate, a căror soartă nu depinde nici de mine, nici de supraveghetorii mei de la Entebe. Poate dacă ne-am fi întâlnit la Paris am fi băut o bere împreună și am fi discutat despre noua expoziție de la Orangerie, dar, la Entebe, arabii purtau armura impenetrabilă a ideologiei și a propagandei cu care fuseseră hrăniți. Era imposibil să le propun o plimbare în junglă sau să-i invit la o serbare câmpenească! Nu încercam să le găsesc scuze și nici nu aveam cum. Sute de familii așteptau, cu sufletul la gură, să afle știri despre ostatici. Poate că unii, aflând despre deturnarea avionului au avut atacuri de inimă. Poate că unii au și murit.

Cum poți asculta fără să te revolți, justificările debitate de teroristul șef, neamțul, când afirmă cu tărie că ei fac toate acestea din disperare? Dar disperarea ar duce la sinucidere, nu la uciderea deliberată a acestora.

Într-un colț al sălii, doi teroriști se aflau într-o discuție. Unul dintre ei zâmbea. Era un zâmbet crispat, care părea extrem

de bizar, încadrat de privirea lui rătăcită. Demență? Poate fi asta o scuză? Nu. Nici un om care comite o crimă deliberată nu e normal. Dar asta nu-l scutește de pedeapsă.

Masa de prânz. Rumoarea a urcat brusc. S-ar fi spus că lumea este înfometată. Am primit tacâmurile cu obișnuita plecăciune, însoțită de *please, Sir.* Unii n-au mai avut răbdare și s-au repezit spre masa pe care se aflau bucatele. Flămânzii au fost respinși și lumea a fost asigurată prin difuzor:

– Există mâncare, din plin, pentru toți.

În cele din urmă, mi-am primit și eu porția de carne grasă și tare, din care lăsam, de obicei, mai mult de jumătate.

După-amiază, conversațiile au fost reluate. Chimistul iordanian se întreținea cu doamna R., de asemenea chimistă. Doamna R. avea în mână același text pe care ar fi trebuit să-l prezinte în Franța. Iordanianul începuse să citească manuscrisul, cu voce tare. Din când în când, se oprea un pic, pentru a se gândi sau pentru a cere lămuriri suplimentare. Făcea impresia unui om serios, bine pregătit și civilizat. Nu au lipsit nici complimentele de rigoare pentru doamna R.

Câțiva teroriști se amestecaseră printre călători și luau parte la șuete. Veselă pușcărie – s-ar fi putut spune.

Dacă un străin ar fi pătruns în sală și n-ar fi observat teroristul cu arma și nemțoaica cu pistolul în mână, ar fi putut să creadă că se află într-o sală de așteptare în care călătorii s-au împrietenit în orele petrecute împreună și nu mai sunt îngrijorați de întârzierea avionului.

– Atențiune!

Privirile s-au îndreptat spre colțul teroriștilor. Francezul, care devenise purtătorul de cuvânt al „întreprinderii", se afla în fața microfonului:

– Ne-am gândit că lumea s-ar putea plictisi și am vrea să facem ceva, ca să vă oferim un divertisment. Credem că ar fi nimerit dacă ați organiza scenete, disertații, sau alte producții. În această ordine de idei, cel mai bine ar fi ca inițiativa să vină din partea dumneavoastră. Așteptăm ca inițiativa să se materializeze prin propuneri concrete și vom fi bucuroși să se ofere voluntari.

Anunțul a fost însoțit de câteva aplauze. Salon, servicii, mâncare, cafele și, acum, spectacole! Gazde atât de grijulii cu oaspeții lor, mai rar... Voiau să șteargă impresia oribilă produsă de deturnare? În ce scop?

Am avut, din nou, impresia că în toată această afacere există o implicație propagandistică. Ideea era, desigur, nostimă, dar avea în ea ceva grotesc. Nu știam cine ar putea să aibă chef de spectacol, când exista un ultimatum care urma să expire peste două zile. Mi-am amintit de o scenă petrecută în spital, cu mulți ani în urmă. Era după o operație de apendicită. Mă aflam într-un salon cu cincisprezece paturi, toate ocupate. Unii pacienți suportaseră operații grele și nu se știa care va fi soarta lor. Un funcționar al spitalului ne-a invitat să coborâm în curte spre a asculta o conferință despre bunăstarea omului în societatea nouă, adică în societatea comunistă. Expunerea era urmată de muzică și dansuri. Surorile au deschis larg ferestrele, pentru cei care nu puteau coborî din pat. Unii erau aproape cu un picior în groapă. În ambele cazuri, și la spitalul din București și la Entebe, exista o notă similară de grotesc, de umor macabru.

În sală au început consultările și, după un timp foarte scurt, s-au și oferit doi voluntari. Unul dintre ei era inginerul de bord de pe Air France care s-a oferit să vorbească despre aviația modernă. Subiect pasionant pentru captivii de la Entebe. Un alt călător s-a oferit să vorbească despre Uganda. Teroriștii au fost încântați. „Excelentă idee, suntem de acord", au spus ei, „dar cu o singură condiție, nimic politic."

Voluntarii au început să-și pregătească subiectele, iar lumea să brodeze comentarii în legătură cu noua inițiativă a teroriștilor. Un călător care se afla lângă mine m-a bătut ușor pe umăr și m-a întrebat:

– Ce se întâmplă acolo?

– Unde?

– Acolo, în stânga.

Mi-am îndreptat privirea spre locul indicat. Acolo se aflase o ușă pe partea opusă cabinelor de toaletă, ușă care nu știam unde duce. Am spus se aflase, deoarece, acum, ușa nu mai exista: fusese scoasă din tocul ei și îndepărtată. În locul lăsat liber,

doi teroriști se îndeletniceau cu o treabă ciudată: exact în locul ocupat mai înainte de ușă bătea o stinghie groasă de lemn. Zgomotul ciocanului devenea din ce în ce mai insistent. Deși era acoperită, în parte, de vacarmul sălii, fiecare lovitură trezea în mine un ecou lugubru, o spaimă nedefinită. Nu știam ce este dincolo de fosta ușă, după cum nu știam de ce acel spațiu misterios trezea în mine cuvântul *cavou*.

– Ce se lucrează acolo? a insistat călătorul care se afla lângă mine.

– Nu știu, am răspuns eu, și mi-am aprins, iritat, o țigară.

Ce se lucrează acolo? De astă dată mi-am pus eu însumi întrebarea. Nu puteam să cred că namila din Hebron este ocupată cu simple exerciții de tâmplărie. Operația trebuia să aibă o semnificație, dar poate că starea mea de oboseală îmi pervertea gândurile. Poate că era o treabă care-i privea direct pe teroriști, o chestiune internă. Poate, deși nu prea îmi venea să cred.

Între timp, inginerul francez își începuse disertația în colțul în care se strânseseră membrii echipajului de pe avionul Air France. Câțiva călători s-au apropiat de ei pentru a asculta. La fel am făcut și eu. Nu știu dacă subiectul m-ar fi interesat, în condiții normale. Avioanele moderne? Nu era o problemă care să mă pasioneze, mai ales în condițiile de la Entebe. Se simțea atașamentul conferențiarului față de subiect și eram convins că, în condiții normale, ar fi putut captiva numeroși oameni cu oarecare interes pentru temă. Dar, în condițiile speciale de la *hanul lui Amin*, ascultătorii nu păreau prea stabili. Cu excepția echipajului, ei ascultau câteva cuvinte, apoi plecau, se mai plimbau prin sală, se duceau să asculte câte ceva de la al doilea conferențiar etc.

Mărturisesc că am procedat la fel. Puterea motorului, viteza maximă, viteza de zbor, forța de sustentație, toate mi se păreau cuvinte goale, lipsite de orice semnificație în contextul acela. Cu toată simpatia mea pentru inginerul francez, m-am decis să-l caut pe celălalt voluntar, care vorbea despre Uganda, dar abia ajunsesem la locul conferinței, când ni s-a comunicat, prin difuzor, că suntem invitați să luăm loc. Toți teroriștii se strânseseră în jurul matahalei de la Hebron și al unui terorist mai mititel și

mai firav, care, împreună, stăteau în cadrul uşii desfiinţate. Fiecare avea câte un pistol în mână. Atmosfera de spectacol şi de divertisment se risipise. În tăcerea care se lăsase în sală plutea parcă o ceaţă grea, prevestitoare de rele. Sclipirile stranii care apăruseră în ochii teroriştilor contribuiau şi ele la noua stare de spirit.

– Vom citi o listă. Persoanele strigate îşi vor lua tot ce au cu dânsele şi vor trece în camera cealaltă.

Aşadar urma să fim separaţi. În ce scop şi pe baza căror criterii? Nu-mi puteam da seama, dar eram convins că, trecând dincolo, nu ne aşteaptă nimic bun.

– Daniel Galish!

Primul pe listă s-a ridicat livid, a luat cu el valiza, s-a îndreptat spre spaţiul gol şi, o dată ajuns acolo, a trecut pe sub stinghia de lemn, flancat de cei doi cerberi cu pistoalele în mână.

Ce se lucrează acolo? Acum primeam un răspuns fără echivoc la această întrebare. Unul dintre noi se afla deja „dincolo". Ce înseamnă acest „dincolo" nu ştiam. Mi-am amintit de cuvintele nemţoaicei: „O să vadă ei ce-i aşteaptă."

– Nehman Levi!

Al doilea strigat a trecut şi el dincolo. Dincolo, acest dincolo, căpăta pentru mine o stranie şi lugubră rezonanţă.

– Sahoi Elina!

Persoana strigată era o femeie tânără. Ea şi-a luat valiza şi, fără să se uite în dreapta şi în stânga, a pornit spre „dincolo", a trecut pe sub bariera de lemn şi a dispărut în necunoscut.

Împietriţi, toţi ascultau cu sufletul la gură. Unii răsuflau uşuraţi auzind că numele strigat nu este al lor. Dar, pentru cât timp? Întrebarea mi-o puneam şi eu. Voi fi strigat? Sunt pe listă, sau nu...

– Vecel Havig.

Nici un răspuns. Nici o mişcare.

– Vecel Havig, a citit din nou teroristul, apăsând pe fiecare silabă.

Neavând încotro, cel strigat s-a ridicat şi, cu paşi şovăitori, s-a îndreptat spre stinghia de lemn.

– Toţi cei strigaţi sunt israelieni, mi-a şoptit un călător..

Foarte curând, această descoperire s-a răspândit în toată sala. Nu mai încăpea nici o îndoială: cetățenii israelieni erau separați de ceilalți. Conștiința clară a acestui adevăr a creat unul dintre momentele cele mai dramatice ale acestei aventuri.

Ce se petrece dincolo? Cetățenilor israelieni sau rezidenți în Israel li se pregătea o altă soartă?

O spaimă neputincioasă ne-a cuprins pe toți și chiar ceilalți, de alte cetățenii, erau străbătuți de un fior rece, deși începuseră să înțeleagă, desigur, că lista nu-i privește pe ei.

– Klein Miriam.

A urmat un alt nume, apoi Klein Miriam s-a ridicat și a izbucnit într-un hohot de plâns, constatând că soțul și fata nu fuseseră strigați, deși erau acolo, împreună. Nici o grijă! Soțul și fata au fost strigați cu o mică întârziere, doar.

– Baran Amir.

Un strigăt de femeie a zguduit sala. Era un țipăt prelung și sfâșietor. Mai multe femei s-au așternut pe plâns. Unele plângeau pe înfundate, altele în hohote. Unele nu mai conteneau să țipe, altele au leșinat. Nervii oamenilor începuseră să cedeze. Nu se mai gândea nimeni la asigurările primite din partea președintelui Idi Amin.

Teroriștii s-au simțit datori să intervină.

– Ce înseamnă panica asta? Fiți liniștiți! Nu există nici un motiv de panică. Nu ne pregătim pentru un masacru. Este vorba numai de o mai bună împărțire a spațiului, nu facem separare absolută. Cei care sunt transferați în noua încăpere vor avea acces la toaletă prin aceeași cameră în care au stat și până acum, adică prin aceeași cameră în care rămân și ceilalți.

Aceste asigurări n-au avut darul să liniștească lumea. Rostirea cuvântului masacru, chiar în sensul în care fusese rostit, a avut darul de a produce o spaimă generală.

Citirea listei a continuat într-o atmosferă de panică. Cel care citise s-a oprit, a pus lista pe masă și a aruncat o privire circulară prin sală.

Numele meu nu fusese citit. Nu știam dacă urmează să respir ușurat sau nu. A fost numai un moment de confuzie. Teroristul a reluat lista din care a mai citit un singur nume: pe al meu.

Mi-am luat valiza şi am mers pe urmele celorlalţi. Am trecut pe sub stinghia de lemn şi am constatat că mă aflu într-o cameră, care avea şi ea aerul unei săli de aşteptare. S-ar putea spune o sală de aşteptare de rangul doi, faţă de aceea în care fusesem. Am văzut, în faţa mea, două rânduri de bănci, din lemn scorojit, cu o tapiserie din plastic, ruptă în mai multe locuri. În partea dreaptă se afla un perete de sticlă, prelungire a celui din camera precedentă, iar între peretele de sticlă şi băncile de lemn, un mare spaţiu liber. Nici un alt mobilier, doar două mese mici de lemn, lipite de perete.

Din nou, mi-a venit în minte cuvântul *cavou*. Spaţiul acela în care intrasem avea în el ceva dezolant, ca decorul unei piese de Beckett. Cei care intraseră înaintea mea şedeau pe băncile jegărite.

M-am aşezat şi eu pe o bancă, fără să aleg. Toată lumea tăcea, nu se auzea nici măcar o şoaptă. Oamenii care se aflau acolo nu mai aveau nimic de exprimat prin cuvinte. Le era suficient să se privească reciproc şi le pierea orice chef de vorbă.

În faţa noastră, în dreptul stinghiei, se afla un terorist pirpiriu, cu pistolul în mână. Ne privea cu o indiferenţă prefăcută, sau, de ce nu, chiar naturală.

S-a apropiat de mine doamna R.

– Aici nu e bine, mi-a spus ea. Să ne aşezăm pe o altă bancă.

Am ascultat-o, fără să înţeleg de ce era mai bine pe o altă bancă. Oricare ar fi fost banca, ne aflam în aceeaşi capcană. Trecerea de la disertaţiile cu caracter distractiv la citirea listei şi apoi la transferarea noastră într-o cameră cu aspect de cavou a fost prea bruscă, prea brutală.

Acum, diversiunea reprezentaţiilor nu mi s-a mai părut a fi avut un iz propagandistic. Când au organizat distracţiile, teroriştii ştiau de separare. Prelegerile au fost făcute ca o diversiune, pentru a masca lucrările pentru pregătirea *cavoului*.

Aveam impresia că ei primeau ordine de la un for superior, din afara aeroportului de la Entebe.

Oare Idi Amin era la curent cu tot ce se întâmpla? Sau el însuşi fusese iniţiatorul acestei farse sinistre? Eram înclinat să cred că nu el fusese iniţiatorul, dar că era la curent cu toate cele

întâmplate. Oricum, era clar că asigurările lui Idi Amin nu făceau două parale. Pentru noi, cei transferați în *cavou*, primejdia era iminentă.

Ni se spusese că despărțirea fusese numai o măsură de bună organizare a spațiului și că accesul nostru la toaletă este liber, printre ceilalți călători rămași în salon. Nu exista nici o deosebire, ni s-a spus. Minciună! Pentru a merge la toaletă, trebuia să ceri, mai întâi, permisiunea pirpiriului, care putea să spună *da* sau *nu*. Spunea *da*, îți făcea un semn, cu pistolul, să treci pe sub stinghia de lemn. Persoana care se ducea la toaletă nu avea voie să se abată din drumul ei, nici la stânga, nici la dreapta, teroristul urmărind-o până la toaletă, cu țeava armei. În felul acesta, cele două grupuri erau, de fapt, separate. Posibilitatea de a comunica era nulă.

Se lăsase noaptea și în sală se făcuse frig. Tăcerea persista. Când și când, câteva cuvinte străbăteau deșertul de tăcere și se pierdeau în el.

O femeie a început să geamă. Gemetele au devenit din ce în ce mai prelungi și mai insistente, stârnind intervenția altora și rupând astfel tăcerea. La un moment dat, femeia, o bătrânică, s-a ridicat și s-a îndreptat spre ușă, acolo unde veghea teroristul cu pistolul în mână. A fost împiedicată să înainteze și câțiva ostatici au tras-o înapoi cu forța.

Aflând despre incident, pilotul-șef francez a venit în „separeul" nostru și s-a ocupat de bătrână. A cerut să i se aducă o saltea și a încercat să o culce. În zadar! Femeia se ridica mereu și se îndrepta spre ieșire.

Am admirat răbdarea și omenia pilotului. A încercat s-o îmbuneze cu mângâieri și vorbe bune. Avea în glasul său căldura și sinceritatea care îți câștigă imediat încrederea. Mai mult de o oră, a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a o liniști, dar, în cele din urmă, a fost nevoit să capituleze. Femeia își pierduse mințile, nu mai știa nici cine este și nici cum o cheamă. Voia, cu orice preț, să plece acasă. A fost dusă înapoi, la clasa întâi și a fost chemat un medic care i-a făcut o injecție calmantă.

Cazul acesta a încărcat și mai mult tensiunea din cavou, dar a dezlegat un pic limbile. Oamenii au început să vorbească între

ei. Nu spuneau mai nimic, dar se simțea că vor umple tăcerea care îi apăsa și care sublinia, tot mai mult, amenințarea.

Între timp a apărut spătosul din Hebron, cu încă o figură din galeria sperietorilor. S-au îndreptat spre peretele de sticlă ce dădea spre aeroport. Au început, amândoi, să trebăluiască acolo. Nu știam ce fac. Poate instalează acolo niște mitraliere, mi-a trecut la un moment dat prin cap. Totul ni se părea sinistru și amenințător.

Un tânăr ostatic a schițat o mișcare care sugera, poate, apropierea de peretele de sticlă. Se afla la mijlocul drumului dintre perete și bănci. Spătosul din Hebron s-a îndreptat repede spre el și l-a lovit cu putere.

Schimbarea de regim era evidentă. Lovitura a fost însoțită de imprecații violente, în limba arabă. Tânărul a tăcut. Teroristul nu cunoștea nici o altă limbă, în afară de cea arabă, probabil că de aceea folosise pumnul.

Tăcerea s-a așternut din nou în *cavou*. Neputința de a reacționa ne-a paralizat. Ne întrebam cât de departe va merge această schimbare de regim.

Sosirea mesei de seară a mai ameliorat un pic starea de alarmă. Cina era, firește, neschimbată. Am mâncat puțin și am simțit că nu mai merge. Spre marea mea surprindere, unii au înapoiat farfuria goală. Personalul de serviciu ugandez n-a mai apărut. Se terminase cu *please Sir, thank-you, Sir*. Nu mai era ca la clasa întâi. La clasa a doua se instalase sistemul de *self-service*. Porțiile se puneau pe stinghia de lemn și ostaticii le luau de acolo. Cafele și ceaiuri n-au mai venit. Ni s-a spus că s-au terminat. Totuși, membrii echipajului Air France au adus câteva cafele.

În cameră se făcea din ce în ce mai frig. S-au adus și ceva pături, dar n-am apucat nici una. Spre marea mea surprindere, s-au împărțit și pachete de țigări: câte două de fiecare ostatic. Probabil că proveneau din magazinul de pe Air France și, datorită insistenței echipajului, ne erau distribuite.

– Hei, hei! Tot optimist? Unul dintre ostatici îl iscodea pe celălalt, probabil simțind nevoia să audă câteva cuvinte de speranță.

Cel întrebat n-a răspuns imediat.

– Aaa! Ţi s-a dus optimismul?

– Nu! Nu e adevărat. Mă gândeam însă la câte vom mai avea de îndurat, dar de aici vom ieşi. Şi vom ieşi teferi. Poţi să fii sigur!

Credea ce spunea? Nu ştiu. În orice caz, interlocutorul lui părea mulţumit de răspuns.

Am procedat la fel cu o doamnă care părea prăbuşită. Am mângâiat-o şi i-am spus că totul se va termina cu *happy-end*. Un *happy-end* în care nici eu nu credeam. Nu ştiu dacă ea a crezut, dar intervenţia mea a liniştit-o vizibil. O minciună bine servită poate fi cel mai bun calmant, în asemenea împrejurări. Bineînţeles însă că eu însumi nu puteam avea încredere în propriile mele minciuni. Aveam nevoie de alt mincinos, generos. Dar nimeni nu părea dispus să mă ajute. Intrasem din nou într-un gol de gândire.

Un singur lucru îmi oferea o oarecare consolare: băncile din sală. În sfârşit, îmi voi putea lungi trupul şi-mi voi putea odihni oasele obosite şi, o dată aflat în poziţie orizontală, voi putea adormi. Somnul devenise pentru mine mai important decât orice altceva.

Toată lumea se pregătea de culcare şi, în acest scop, fiecare îşi alegea o bancă. Rândul opus uşii, care dădea spre aeroport, era deja ocupat. N-am avut încotro şi am rămas pe banca mea, în partea proastă a camerei. Pe banca paralelă, din imediata mea apropiere, se instalase un grăsan care se şi pregătea de culcare. Din valiză îşi scosese o ţoală din care improvizase o pernă şi-şi căuta, pe bancă, o poziţie cât mai comodă.

Mi-am aprins o ţigară. Armele îndreptate spre noi nu mă îmbiau la culcare. Pirpiriul de lângă uşă şi-a aprins şi el o ţigară. Trăgea adânc în piept şi se uita la mine cu privirea lui aparent apatică.

Nici n-am ştiut când şi cum, mii şi mii de muşculiţe au invadat *cavoul*. La început am crezut că erau ţânţari. De fapt, erau muşculiţe foarte mici care făceau un zgomot îngrozitor când se năpusteau, în picaj, asupra „obiectivului". Legiunile de muşculiţe atacau în valuri şi nu era nici un mijloc de apărare.

Toată lumea se culcase și sosise momentul să procedez la fel. De trei zile și două nopți nu izbutisem să aţipesc nici măcar pentru câteva secunde. Drept pernă, am folosit geanta de mână, geanta pentru care mă întorsesem din drumul spre aeroport.

M-am întins pe bancă și am constatat că ea nu se afla în echilibru stabil. La fiecare mișcare se mișca și banca. Se făcuse foarte frig și musculiţele își continuau atacul. Nu m-am gândit niciodată că la ecuator poate să fie atât de frig, dar de fapt, nici nu-mi trecuse vreodată prin cap că voi ajunge la ecuator. Mă gândeam că sunt prea obosit ca să nu adorm, în ciuda frigului și a musculiţelor. Totuși, somnul nu venea. De necrezut! Ca să adormi, nu este suficient să te aşezi la orizontală, să vrei să dormi, să fii obosit și să închizi ochii, în aşteptarea somnului binecuvântat. Oare cât timp poate să o ducă un om fără să doarmă? Mi-am amintit de experienţele făcute de americani, în acest sens. Recordul a fost bătut de un student care n-a dormit şapte zile și şapte nopți. Făcuse eforturi foarte mari în acest scop. Eu nu aveam nevoie de nici un efort, în ciuda nevoii mistuitoare de somn. Mă gândeam la reţetele clasice pe care unii spun că le folosesc cu succes. Încearcă, pretind ei, să spui, de pildă, *Cehoslovacia*, pe dos. Am încercat, am reuşit, dar fără nici un succes în ceea ce priveşte somnul. Mi-am reamintit de o stradă din Viena: *Siebenbrunenfeldgasse*. În scurt timp, am reuşit să o spun și pe asta, de la coadă la cap. Dar tot n-am adormit! Nu era nimic de făcut cu metodele astea perimate, iar musculiţele, care deveneau din ce în ce mai agresive, mă înnebuneau. Ce-ţi pasă de musculiţe, am încercat să-mi spun eu, când mâine s-ar putea să fii împuşcat, înjunghiat sau gazat? Orice, dar fără musculiţe... Nu vreau să plec în eternitate cu musculiţele după mine.

Mi-am scos haina, mi-am transformat-o în pătură și am tras-o peste cap, vârând și mâinile dedesubt. Suprafeţele vulnerabile au fost, astfel, ferite de inamici. Era momentul cel mai potrivit pentru a încerca să adorm, dar pârdalnicul de somn se lăsa aşteptat. Să-mi cânt singur un cântecel de leagăn? Dar, nu știam nici unul! Am încercat să-mi amintesc cum suna cântecul de leagăn al Mariei de Max Reger.

Imposibil! Somnul nu se lipea de mine, iar banca de lemn îmi frângea oasele. Nu știam cum e mai bine. Înainte de a fi trimis pe lumea cealaltă să te chinui o noapte fără somn, sau să purcezi direct spre infinit... Aș fi avut chef să stau de vorbă cu cineva, dar n-aveam cu cine... Toți dormeau sau se prefăceau că dorm. M-am hotărât să stau de vorbă cu strămoșii. Trecutul mi se părea mai puțin întunecat decât viitorul. Am încercat să alunec pe povârnișul abrupt al timpului, dar toți dormeau. În somnul de veci nu există insomnii... Și tot înfundându-mă pe căile întortocheate ale spațiului, am ajuns până la epoca de piatră.

Toți dormeau. Dormeau fără gânduri, fără spaime, fără să simtă greutatea veacurilor care îi apăsa. Tulburat de atâta tăcere, m-am întors, prin timpuri, spre noaptea ugandeză.

Toți ugandezii dormeau. Dormeau și fiarele, în junglă. Dormeau și plantele, dormea toată firea.

Vecinul meu, de pe banca alăturată, dormea și el și sforăia ca un motor nu prea bine uns, în timp ce mii de musculițe îl atacau fără să trezească în el nici o reacție.

Trebuia să fac ceva, să abordez un subiect, oricare ar fi fost el. Uganda, de pildă. Ce am învățat la școală despre Uganda? Am învățat ce?

– Hilf!

– Da, domnule profesor.

– Ce știi despre Uganda?

– Este o țară din Africa.

– Din Africa, bineînțeles că din Africa. Asta știe oricine. Nu e suficient. E mare Uganda?

– Uganda?

– Uganda, zevzecule, că doar nu de Patagonia te-am întrebat!

– E mare, domnule profesor. Foarte mare...

– I-auzi?! E mare! Dar cât e de mare?

– E mare, domnule profesor. Cam cât România.

– Hm! Ai cam nimerit-o.

– N-am nimerit-o, domnule profesor. Am învățat.

– Lasă, lasă, că știu eu. Spune, mai departe, ce formă de guvernământ are Uganda?

– Republică, domnule profesor.

– Cam așa e; republică, dar cine e președinte?

– Excelența Sa, feldmareșalul Idi Amin Dada.

– Bravo, băiatule, mă uimești, și cu ce se ocupă ugandezii?

– Cu import de ostatici, domnule profesor.

– Cu ce?

– Cu import de ostatici, am zis.

– Ia ascultă, băiatule, cum îndrăznești să fii obraznic cu dascălul tău?

– Îndrăznesc, domnule profesor, că mâine mă împușcă.

– Te împușcă? Ha, ha, ha!

– Foarte frumos, domnule profesor. Mâine mă împușcă și dumneavoastră vă arde de râs...

– Păi cum să nu râd, mă? Eu cred că te-au și împușcat. Tu nu vezi că și eu sunt mort? Au trecut douăzeci de ani de când am murit.

Dialogul halucinant cu care încercam să-mi omor timpul luase o întorsătură cam sinistră. Ventilatoarele fuseseră oprite. Era și cazul, pe un asemenea frig. Sforăiturile vecinului meu ajunseseră la un nivel foarte ridicat. Era pentru prima oară când sforăitul cuiva nu mă supăra. Îmi aducea mărturia unei prezențe umane. Ceilalți însă nu erau de aceeași părere. Unii și-au propus să-l trezească și, după puternice scuturături, au izbutit. Tăcerea a revenit în *cavou*. N-am vrut să-mi consult ceasul. Știam eu că mai e mult până la ziuă. M-am decis să-mi spun poezii. *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii...*

– Aaa!

Un țipăt de femeie a izbucnit de undeva. Nu-mi dădeam seama de unde. Urla strident și prelung de parcă ar fi fost înjunghiată.

M-au trecut fiori reci. M-am înălțat în coate și am privit în jurul meu. Cred că toți auziseră, dar nimeni nu se mișca. Pirpiriul plecase, iar cel care îl înlocuia rămăsese impasibil.

– Aaa!

Țipetele s-au repetat, devenind tot mai stridente și mai răsunătoare. Era decorul sonor potrivit pentru a completa tabloul sumbru al *cavoului*.

Țipetele au mai continuat un timp, apoi au încetat. Aveam să aflu dimineața următoare că izvorul urletelor fusese femeia care înnebunise la transferarea ei în *cavou.*

Vreme îndelungată, după încetarea urletelor, nu m-am putut gândi la nimic, apoi, fiind în continuare ocolit de somn, mi-am reluat vagabondajul în lumea fabulațiilor. Imagini absolut întâmplătoare se perindau pe ecranul unui caleidoscop sofisticat.

Ce-ar fi dacă fiarele din junglă ar veni să ne salveze? În calitatea lui de suveran absolut, leul și-ar fi putut convoca supușii pentru a le spune că a sosit momentul să spele rușinea cu care oamenii au pângărit pământul. Prin măreția discursului său, leul devenise parcă și mai frumos, iar, după eliberare, vocea leului răsuna solemn în cuvântarea adresată nouă: „Spuneți oamenilor că ar putea învăța ceva de la noi, să afle că niciodată un leu nu omoară alt leu. Dacă ați aplica această lege a junglei, între voi, ați fi probabil mai fericiți. Și acum plecați, plecați repede, înainte de a-mi veni poftă să vă mănânc."

Sforăitul, reluat, al vecinului meu, ajunsese la nivelul unui turboreactor. Întreg *cavoul* duduia ca un cazan sub presiune. Câțiva ostatici au încercat, din nou, să-l trezească, dar n-au reușit. Lumea a început să facă haz. A venit și un terorist, care râdea și el foarte amuzat. Atât ostaticii, cât și teroristul, au folosit mijloacele cele mai drastice: zgâlțâituri violente, pumni în spate, dar nimic... Vecinul meu continua să sforăie, fără să se sinchisească de toate asalturile și, în cele din urmă, agresorii s-au declarat învinși. S-a produs o oarecare destindere în *cavou.* Probabil că zgomotul pătrundea și la clasa întâi. Acolo aveau însă mai puțină nevoie de destindere.

Știam că somnul nu va mai veni. Am închis ochii și am căutat un nou subiect. Mintea mea intrase însă într-un vid total. Nu mai eram în stare să mă gândesc la nimic, stăteam nemișcat și simțeam cum timpul se scurge, încet, încet, ca niște picături de apă dintr-un robinet stricat, ca sângele care picură la intervale rare dintr-o rană. Nici nu mai știam dacă doream ca timpul să treacă sau să stea pe loc. Încetul cu încetul, n-am mai simțit nimic altceva decât o disperare oarbă, care mă strângea ca într-un cerc de fier. Din când în când deschideam ochii, pentru a vedea dacă nu cumva s-a făcut ziuă.

Ziua a patra

Trecuseră trei zile şi trei nopţi de când nu dormisem. Mă întrebam cât voi mai rezista. Poate că, în cele din urmă, mă voi cufunda într-un somn de două sute de ani, ca eroul lui Wells. Am aruncat o privire rapidă în jurul meu: unii mai stăteau culcaţi, alţii se ridicaseră şi îşi făceau o sumară toaletă de dimineaţă. O fată se pieptăna cu multă grijă şi privea în preajmă, pe furiş, să vadă dacă nu cumva este observată. Cochetăria nu se dezminţea nici în *cavoul* de la Entebe. Chiar fără voia mea, am observat că fata nu era lipsită de graţie.

Sforăitorul nu se mai afla pe banca de lângă mine. Pirpiriul cu mustăcioară apăruse iar în dreptul fostei uşi şi fuma, privind apatic. Lumina zilei parcă îndulcea un pic aspectul funebru al *cavoului.*

M-am aşezat pe bancă. Situaţia mi se părea intolerabilă. Nu aveam nici o ţintă, nici un plan, nici o perspectivă. Ce trebuia să fac? Să rămân pe bancă, să mă ridic? Şi ce să fac în poziţie verticală? Totuşi, trebuia să fac ceva. Ca să mă mişc, să-mi dovedesc mie însumi că exist, că sunt capabil de o activitate, oricare ar fi ea. Cel mai bun lucru era să mă spăl. Am obţinut permisiunea de la pirpiriu şi, strecurându-mă pe sub stinghia ştiută, am pătruns în salonul de clasa întâi, care mi s-a părut de-a drep-

tul elegant. Părea că acolo pulsa o altă viață. Oamenii erau mai zâmbitori, mai proaspeți, mai siguri pe ei. De fapt, nu știu dacă era chiar așa. Poate mi se părea doar.

Am trecut repede prin spațiul interzis. La toaletă, amestecul celor două clase nu putea fi împiedicat. Spre surprinderea mea, spălătorul era aproape gol; jumătate din robinete erau libere. Apa, relativ rece, m-a înviorat un pic și am dat să mă întorc. Am fost oprit de doi oameni de la clasa întâi, care voiau să știe ce se petrece *dincolo*... Mare lucru nu le-am putut spune. Am parcurs din nou salonul favoriților și am reintrat în *cavou*.

Toată lumea era strânsă în grupuri, mai mari sau mai mici, și se puteau auzi discuții de tot felul.

M-am apropiat și eu de un grup. Se discuta despre frigul din timpul nopții. Lumea vorbea fără chef, fără convingere. M-am așezat din nou pe bancă și mi-am aprins o țigară. Un bătrânel se agita, vorbind cu cine-i ieșea în cale. S-a oprit și în dreptul meu.

– De când m-am urcat în avion n-am mai avut un scaun. Dumneata pricepi? E grav! E chiar foarte îngrijorător.

I-am spus că îngrijorarea lui e îndreptățită și l-am sfătuit să aducă faptul la cunoștința medicului.

– Bineînțeles, bineînțeles.

Cu aceste cuvinte omul s-a îndepărtat gesticulând, și s-a oprit în dreptul unui grup, pentru a-și repeta plângerea. Mi-am reamintit că, de fapt, și eu mă aflam în aceeași situație, dar nu socoteam că este cazul să-i acord importanță.

Micul dejun a sosit pe neașteptate. Chiar uitasem de micile îndatoriri pe care le aveam pentru întreținerea mecanismului nostru fiziologic.

Era obișnuita omletă, care ni se părea delicioasă. Cineva și-a pus problema dacă nu cumva ouăle ugandeze sunt dăunătoare. În sfârșit, s-a încins o discuție despre găinile ouătoare ugandeze. S-a ajuns la concluzia că găinile din toată lumea sunt la fel, și găinile din Uganda nu fac opinie separată față de celelalte găini – din Franța sau din Noua Zeelandă, de pildă.

În colțul opus, un tânăr era angajat într-o discuție aprinsă. Era tânărul evreu din Belgia care făcea propagandă pentru rugăciuni și mâncare rituală. Știam că e cetățean belgian și mă

întrebam ce caută în *cavou*. Am aflat că, deşi era într-adevăr cetăţean belgian, fusese transferat în *cavou*, împreună cu cetăţenii israelieni, deoarece nemţoaica s-ar fi exprimat că individul este periculos şi că trebuia izolat.

Tânărul cu pricina nu părea însă a fi prea stingherit de transferarea lui nereglementară. Era foarte volubil, chiar vesel.

Mă aflam într-o stare de foarte proastă dispoziţie şi nu aveam chef să particip la discuţiile ce se purtau în jurul meu. Câţiva dintre tovarăşii de *cavou*, observând izolarea mea, s-au apropiat şi mi-au vorbit. Mi s-au adresat în franceză. De fapt, bine au făcut. M-au scos un pic din letargia în care căzusem. Discuţia m-a înviorat, pentru moment.

Unul dintre partenerii mei de conversaţie m-a sfătuit să mă bărbieresc, asigurându-mă că mă voi simţi mai bine. Abia atunci mi-am amintit că nu mă mai bărbierisem de la plecarea în voiaj. Mi-am plimbat mâna pe faţă şi, după barba deasă şi dezordonată, mi-am dat seama cum arătam.

Tovarăşul meu avea dreptate: trebuia, neapărat, să mă bărbieresc.

– La ce bun, mi-a şoptit un tip răutăcios care îmi dădea târcoale.

– Orice s-ar întâmpla, nu trebuie să arăţi ca strămoşii tăi din cavernă, m-a sfătuit un alt ins.

Am cerut permisiunea pirpiriului de la uşă, dar am fost amânat. Mi-a spus că, pentru moment, nu are pe nimeni disponibil pentru a mă supraveghea în timpul bărbieritului.

Mi-a pierit cheful; în general, nu-mi surâdea ideea ca, în timp ce mă bărbieresc, un străin să-mi supravegheze toate mişcările. Am renunţat, pentru moment.

Ceilalţi ostatici erau neliniştiţi de faptul că nu sosiseră ceaiurile şi cafelele. După câteva intervenţii, a sosit o băutură care ne-a fost prezentată drept ceai. Câţiva au încercat să bea, dar au renunţat cu strâmbături şi gesturi de oroare: o fi amar, mi-am spus. Am încercat şi eu, era amar de parcă ar fi fost fiere. Gust de ceai? Nici vorbă! Nu ştiu ce era această băutură neagră şi amară ca fierea, dar am închis ochii şi am sorbit câteva picături, mânat de o nevoie vulgară de autotorturare. Atât era de amară

băutura, încât mă cutremuram sorbind-o și, totuși, până la urmă am băut o bună cantitate. M-am întrebat dacă asta o fi băutura pe care o consumă localnicii, în loc de ceai. Tot ce se poate! Cine știe ce vitamine și ce virtuți va fi posedând această băutură cu gust subtil, pentru inițiați. Cei de la clasa întâi aduceau, din când în când, câte o cafea, la care, probabil, renunțaseră. Separarea nu era chiar absolută, cei de dincolo veneau la graniță, adică la stinghia despărțitoare, de lemn, și mai schimbau câte o vorbă cu cei din *cavou*.

Membrii echipajului francez veneau mereu să întrebe dacă aveam nevoie de ceva sau dacă cineva are nevoie de medic.

M-am ataşat unui grup care vorbea franceza. Se discuta, din nou, despre bagajele călătorilor, care ar fi fost descărcate din avion și ar fi căpătat o destinație necunoscută. Cineva a presupus că bagajele vor fi trimise în statele călătorilor. Alți pasageri afirmau că un tânăr israelian a fost chemat la anchetă și, pe drum, a fost brutal lovit de matahala din Hebron. Conversația a fost acoperită de un zgomot puternic. La mică înălțime se vedea un elicopter, care dădea târcoale clădirii. Atenția tuturor era atrasă de manevrele elicopterului. Aceste manevre au durat câteva minute și, în cele din urmă, elicopterul a aterizat în afara câmpului nostru vizual.

S-a zvonit că pasărea coborâtă din cer îl purtase cu ea pe însuși Amin Dada, patronul Ugandei.

A trecut o jumătate de oră până ce feldmareșalul a intrat în *cavoul* nostru. A intrat direct de afară și nu prin salonul de clasa întâi. Cu o seară înainte, teroriștii lucraseră la amenajarea unei intrări directe. Președintele, în civil, cu o pălărie mare de pai pe cap, a făcut câțiva pași în interior și ne-a salutat cu vocea lui cavernoasă:

– *Good morning!*

Cred că am fost singurul care i-a răspuns. Ceilalți nu au răspuns la salut și nici nu s-au deranjat de la locurile lor. Când te afli în calitate de oaspete, prizonier al unui președinte supervanitos ca Amin Dada, e o lipsă de înțelepciune să nu răspunzi la salut. Supărarea nu exclude buna cuviință. A răni vanitatea lui Idi Amin, în asemenea momente, era o greșeală gravă. Președin-

tele însă, deşi vădit decepţionat, şi-a păstrat stăpânirea de sine şi a dat dovadă de tact. Împăciuitor, s-a apropiat şi mai mult de grupul din sală şi a salutat în ebraică: *şalom.**

De astă dată i s-a răspuns. Israelienii sunt foarte sensibili la cuvântul şalom, care este folosit foarte des în limbajul curent.

Preşedintele ne-a privit câteva clipe în tăcere, apoi ni s-a adresat pe un ton care se voia amical şi plin de compasiune:

– Nu am putut dormi toată noaptea când am aflat că aţi fost transferaţi în camera aceasta.

Vorbea ca şi cum operaţia ar fi fost executată fără ştirea lui. A făcut o nouă pauză, apoi a continuat pe acelaşi ton:

– Am fost foarte tulburat. Sunteţi nişte israelieni inocenţi şi nu trebuie să plătiţi păcatele altora.

S-au auzit murmure. Preşedintele a ridicat un pic vocea:

– Ştiu ce credeţi voi. Voi credeţi că eu colaborez cu Frontul Popular de Eliberare a Palestinei. Nu este adevărat! Trebuie să vă povestesc cum s-au petrecut lucrurile. Am purtat discuţii cu teroriştii când avionul se afla încă în zbor. M-au ameninţat că, dacă nu le dăm voie să aterizeze, ei distrug avionul, în aer. Nu numai atât! Mi-au pus condiţii pe care am fost nevoit să le accept. Ce puteam face? Să-i las să vă arunce pe toţi în aer, cu avion cu tot? M-au obligat să îndepărtez ostaşii mei la câteva sute de metri de clădire. Nu se mai află în apropierea clădirii nici un ostaş de-al meu. A trebuit să accept şi asta. Au minat clădirea cu o centură de TNT şi, la cea mai mică împotrivire, vor arunca totul în aer.

Făcu o pauză tactică, pentru ca spusele lui să-şi facă efectul dorit. Între timp, toţi se apropiaseră să-l asculte, iar cei care nu înţelegeau engleza, îi rugau insistent pe ceilalţi să le traducă.

– Apoi, să ştiţi că am stat de vorbă cu „teroriştii", cum le spuneţi voi, şi ei mi-au explicat că nu vă vor răul. Ei n-au nimic cu voi. Vor să înfiinţeze un stat democratic în care să trăiască, în pace, evreii, arabii şi creştinii, dar guvernul vostru se împotriveşte. Guvernul vostru e de vină în tot conflictul. Vă rog chiar să spuneţi asta în ţară, când vă veţi întoarce.

S-a oprit, a aruncat o privire în jur şi apoi a completat:

---

* *Şalom* este salutul ebraic obişnuit, care se traduce prin *pace*.

– Dacă vă veţi întoarce.

O nouă pauză, apoi:

– Vieţile voastre sunt în pericol. Nu ştiu ce e de făcut! Eu voi face tot ce pot. Vă voi da de mâncare; voi da dispoziţii să vi se aducă saltele, pături, perne, tot ce trebuie. Am vorbit la telefon cu prietenul meu din Israel, Bar-Lev, bunul meu prieten Bar-Lev. Cu membrii guvernului nu vreau să stau de vorbă. I-am explicat lui Bar-Lev că vieţile voastre sunt în pericol şi l-am rugat să comunice acest lucru guvernului şi să-l determine să elibereze deţinuţii ceruţi, pentru salvarea voastră. Totul depinde de guvernul vostru.

Preşedintele nu se referea la fostul şef al Statului Major israelian, ci la colonelul în retragere Bar-Lev, actualmente proprietarul unui magazin din Tel-Aviv. Colonelul în retragere Boca Bar-Lev fusese şeful misiunii israeliene din Uganda şi depusese o muncă rodnică pentru instruirea armatei ugandeze. Gurile rele spun că i-ar fi dat o mână de ajutor lui Idi Amin în strădaniile acestuia de a deveni preşedinte. Pe atunci, Idi Amin era doar şef al Statului Major.

– Aşa cum v-am spus, din partea mea veţi primi toată asistenţa necesară. Chiar azi vă trimit saltele şi pături.

Au urmat discuţii „amicale" între Amin Dada şi nefericiţii săi musafiri. Un tânăr a încercat să-l convingă pe preşedinte că, în orice caz, ar putea să facă ceva pentru a-i salva pe ostatici.

Amin Dada l-a ascultat cu multă atenţie şi i-a explicat că, din păcate, nu e în puterea lui să facă ceva în acest sens. Discuţiile cu oaspeţii au continuat destul de mult, într-o atmosferă destinsă, neoficială. Oamenii căpătaseră curaj, îndrăzneau să-şi spună părerile, fără reţinere. La plecare, preşedintele a strâns călduros mâinile celor cu care se întreţinuse şi a ieşit din *cavou,* mulţumit, probabil, de schimbarea pe care vizita lui o produsese. Se vedea că este dornic să se facă simpatizat şi să câştige încrederea „musafirilor".

După plecarea preşedintelui, s-au format grupuri care comentau vizita lui, ceea ce era foarte firesc.

Am ezitat să particip la discuţii. M-am retras pe o bancă liberă să reflectez în tăcere asupra celor spuse de preşedintele Ugandei. Mi-am aprins o ţigară şi, în ciuda oboselii pe care o

simţeam tot mai covârşitoare, am încercat să fac o analiză a situaţiei, aşa cum se prezenta ea după vizita lui Idi Amin. „Eu şi guvernul meu suntem garanţi ai securităţii voastre."

Această asigurare, avansată în prima zi, fusese uitată cu desăvârşire. Acum ne vorbea de pericolul care ne ameninţa vieţile. În timpul şederii la Entebe, ba chiar şi după aceea, i-am auzit pe unii călători vorbind despre efectele liniştitoare ale vizitelor lui Idi Amin care-i încuraja pe ostatici, cel puţin cu vorbe bune. În realitate, încurajările lui Idi Amin erau aidoma unui văl transparent, prin care, de fapt, se întrevede o ameninţare. „Vieţile voastre sunt în pericol." Mica lui cuvântare fusese încropită cu dibăcie. Nu era prostul descris în presa israeliană. Preşedintele Ugandei, în ciuda unui uşor infantilism, făcea impresia unui om isteţ, mai ales foarte viclean. Îşi juca rolul cu un puternic talent actoricesc. Era foarte greu să deosebeşti adevărul de minciună. Accentele amicale se amestecau cu ameninţările în surdină: „M-au ameninţat că aruncă avionul în aer." Mi-am amintit de remarca neamţului, făcută la aterizarea în Uganda: „Am trecut cu toţii printr-o mare primejdie... cea mai mare din cursul acestui zbor."

Aparent, Idi Amin explica: „M-au ameninţat că aruncă avionul în aer." Coincidenţa era perfectă, în plus, ştiu că avionul s-a învârtit mult deasupra Ugandei, înainte de a ateriza. Aparent, se duceau tratative între teroriştii şi preşedinte. Ostaşii Ugandei fuseseră îndepărtaţi la cererea teroriştilor? Greu de crezut! Greu de admis că ambiţiosul preşedinte al Ugandei s-ar fi supus, fără să cârtească, voinţei exprimate de un mic grup de teroriştii. Mai degrabă puteam crede că ostaşii Ugandei au fost îndepărtaţi de Idi Amin pentru a crea impresia că Uganda nu are nici un amestec în ceea ce se petrece în sala de aşteptare de la Entebe. În aceeaşi măsură, mi s-a părut greu de crezut că preşedintele Amin nu ştiuse nimic despre transferul cetăţenilor israelieni în *cavou*. Colaborarea dintre Amin şi teroriştii mi se părea evidentă, dar nu puteam să-mi dau seama unde începea şi unde se termina, şi dacă această colaborare avea limite sau era totală.

Compasiunea preşedintelui pentru nişte bieţi israelieni nevinovaţi îmi reamintea foarte bine de un discurs al aceluiaşi

Idi Amin, în urmă cu doi-trei ani, în care aducea omagii marelui Adolf Hitler care a ştiut să-i lichideze pe evrei. Idi Amin îşi exprima, atunci, indignarea că germanii nu au înălţat încă o statuie marelui Hitler. Este drept că declaraţiile lui Amin nu pot fi luate în serios, dar tocmai de aceea omul este cu atât mai primejdios. Astăzi îţi vorbeşte de garantarea securităţii, iar mâine te ameninţă cu suprimarea.

Mă întrebam dacă, într-adevăr, clădirea fusese înconjurată cu un brâu de TNT. Nu aveam nici un fel de competenţă să răspund la această întrebare. Mai târziu, am discutat problema asta şi părerile au fost contradictorii. Unii pretind că au existat câteva încărcături explozive în jurul clădirii. Pentru o construcţie atât de solidă, ar fi fost necesare cantităţi mari de TNT. Tot atât de greu îmi venea să cred că explicaţiile cu privire la Israel, la Israelul celor trei religii, aşa cum îl descriau teroriştii, le primise abia atunci. Preşedintele Ugandei era foarte bine informat despre problemele arabo-israeliene, dar înainte de a fi un bun actor, Amin Dada era preşedintele Ugandei. Îşi putea permite un preşedinte de stat să dirijeze sau să patroneze manevrarea unor cetăţeni străini pe teritoriul său?

Nici această presupunere nu mi se părea verosimilă. Cert era că abandonase promisiunile de securitate şi ne oferise o împletire de adevăr şi minciună, pentru a ascunde colaborarea lui cu teroriştii.

Eram deci într-o mare primejdie. Probabil că, în privinţa asta, Idi Amin avea dreptate. Ultimatumul expira a doua zi, la prânz. Bănuiam că va fi amânat. În toate cazurile, mai mult sau mai puţin similare, s-a întâmplat la fel, dar cine ştie?

Am tresărit când am simţit o mână pe umărul meu.

– Încă nu te-ai bărbierit? Du-te acum, e liber!

Mi-am luat uneltele şi m-am îndreptat spre trecătoare. Pirpiriul nu mi-a acordat atenţie şi am trecut fără incidente.

La spălător nu era aproape nimeni. Se mai afla acolo un ostatic care se bărbierea şi el. Un alt ostatic îi ţinea de urât. O ugandeză, care se ocupa cu întreţinerea, ne privea ca pe nişte arătări de pe altă lume. Din partea teroriştilor nu exista nici un supraveghetor.

Nu a fost uşor să mă descotorosesc de barba deasă şi încâlcită, crescută pe faţa mea cum cresc bălăriile pe un maidan părăsit. Eram bucuros că am o ocupaţie şi, cu mişcări lente, prelungeam operaţia şi „savuram" fiecare centimetru pătrat de obraz deştelenit. Recăpătându-şi libertatea, porii respirau adânc şi faţa mi se trezea din letargia în care fusese cufundată.

Cei doi ostatici plecaseră, iar ugandeza îşi vedea de treburile ei. Rămăsesem singur şi operaţia de deştelenire şi împrospătare se apropia de sfârşit.

Simţeam că ugandeza mă priveşte din nou. Am întors un pic capul şi am observat aceeaşi curiozitate în ochii ei. Pesemne că blonzii îi intrigă pe negrii din Africa. „E alb ca laptele", spun ei, probabil, aşa cum spunem noi „e negru ca tăciunele". Nu ştiu dacă în loc de „vede totul în negru" nu spun „vede totul în alb".

Regretam că mă aflam în Uganda, în calitate de prizonier. Mi-ar fi plăcut să stau de vorbă cu oamenii de acolo, firește, în stare de libertate, nestânjenit. Nu o dată fusesem ispitit de ideea de a călători în Africa. E drept că nu mă gândeam la Uganda, ci la Abisinia.

Terminasem cu bărbieritul, mi-am strâns uneltele cu grijă şi m-am examinat, cu atenţie, în oglindă. Eroziunea, mărturie a celor câteva zile care se scurseseră de la răpire, era evidentă: slăbisem, eram palid, cearcăne întunecate îmi străjuiau ochii şi, în general, oglinda îmi reflecta o tristă figură.

Nu ştiu câtă vreme m-am privit. Pentru prima oară eram fascinat de propria mea imagine, care ascundea parcă o taină, o taină care mă despărţea pe mine de imaginea mea. Căutam o licărire de speranţă chiar şi în cutele feţei care mi se arătau în oglindă şi parcă o licărire, oricât era de palidă, exista. Mi-am pus uneltele în trusă şi am plecat alene, fără să mă grăbesc.

Am reintrat în salonul de clasa întâi şi m-am îndreptat spre graniţa dintre cele două lumi ale universului de la Entebe. Am trecut bariera şi am pătruns, îngândurat, în *cavou*. Cei care mă îndemnaseră să mă bărbieresc m-au primit cu felicitări şi complimente. Câtorva dintre prizonierii de la Entebe le-am rămas recunoscător pentru atenţia acordată şi pentru atitudinea lor prietenoasă.

Nu am suflat nici un cuvânt despre dialogul care continua să mă obsedeze. M-am așezat pe o bancă și mi-am aprins o țigară.

Era liniște în încăpere, călătorii vorbeau încet, își povesteau snoave sau câte ceva din isprăvile lor de odinioară, de dinainte de Entebe. Ca la *hanul lui Amin* și, dintr-o dată, am auzit vorbindu-se românește.

Erau aproape de mine, drept în fața mea. I-am ascultat și eram atent la accentul lor. Vorbeau o românească destul de poluată. Nu mi-a fost greu să deduc locul lor de baștină. Erau, desigur, din Moldova și, probabil, se aflau de mulți ani în Israel.

Am încetat să-i ascult și i-am explorat un pic. Nu încăpea nici o îndoială că femeia și bărbatul din fața mea erau soț și soție. Mici de statură, inexpresivi și de vârstă mijlocie, cei doi soți păreau a fi oameni simpli și de treabă.

De obicei, când aud o românească torturată, prefer să tac și mă prefac că nu cunosc limba. Mi se trezise însă un chef nebun să vorbesc românește, în Uganda. Totuși, am ezitat. Probabil însă că am privit cuplul cu prea multă insistență, deoarece doamna s-a simțit obligată să-mi adreseze câteva cuvinte:

– Aici trece greu timpul. Vorbise în ebraică.

Am răspuns în românește:

– Aveți dreptate, pentru noi timpul nu mai are nici o măsură.

– Vorbiți românește? s-a minunat cuplul. Bineînțeles, s-a trecut la interogatoriu: de unde sunt, cu ce mă ocup, unde mă duceam etc. Cu ce o să plecăm de aici? Tot cu avionul cu care am venit? m-a întrebat doamna. În semn de neștiință, am ridicat din umeri. Mai aveam o zi până la expirarea ultimatumului, dar doamna nu-și punea problema că s-ar putea să nu mai plecăm niciodată de acolo. Soțul ei nu avea nici o părere.

Aș fi vrut să beau o cafea. Mi se părea foarte bizar să vorbesc limba mea maternă, în inima Africii negre.

Gândurile mi s-au îndreptat subit spre plaiurile natale. Domnul din fața mea spusese ceva, dar nu eram în stare să-l ascult. Rătăceam prin spațiul mioritic, mă cățăram pe Piatra Craiului, îmi potoleam setea cu apele Cernei, îmi umpleam ure-

chile de doinitul ciobanilor și, pe drum de munte, o întâlneam pe Vitoria Lipan, care mă întreba dacă nu cumva l-am întâlnit pe omul ei. Era gata să-i spun că Nichifor Lipan se afla în Uganda, unde își doarme somnul de veci, la umbra unui copac, pe malul Lacului Victoria.

– *Oui. Je pourrais dire qu'en principe c'est vrai, mais, en effet, il faut tenir compte que les avions modernes sont plus sophistiqués.*

Mi-am întors capul spre locul de unde venea vocea baritonală, cu inflexiuni armonioase și plăcute, în straniu contrast cu atmosfera *cavoului.*

Auzind această voce, m-am ridicat brusc și m-am îndreptat spre locul de unde venea. Nu știu dacă m-am scuzat față de interlocutorii mei. Aveam nevoie de vocea aceea, care umplea *cavoul* de o sonoritate plăcută. Erau multe voci în *cavou,* dar toate tăceau acum, iar tăcerea lor răsuna în mine ca o litanie tristă, ca un bocet prelung și răgușit, pe care toți îl auzeam și pe care nici un microfon nu l-ar fi putut înregistra. Mi se făcuse dor de o voce adevărată, de o voce pe care o putea auzi oricine, un glas care povestea întâmplări obișnuite și care te putea face să uiți corul mut al osândiților din *cavou.*

Glasul aparținea unui bărbat înalt și uscățiv, cu fața prelungă, cu ochi melancolici și pe a cărui frunte se răsfăța o șuviță fină de păr alb. Era inginerul de bord de pe Air France. Venise în camera noastră pentru a ne oferi singurul lucru care-i stătea în putință: tovărășia lui. Ce era să facă? Toată lumea era adunată la „hanul" lui Amin, să povestească și să asculte poveștile altora. Porțile lui nu le puteam trece, fiindcă *hanul* acesta al lui Amin nu era han, era temniță, avea niște ziduri groase, de aici până colo, și niște porți ferecate, cum puține am văzut în zilele mele.

Povestea franțuzul, iar oamenii, adunați în jurul lui, ascultau și, din când în când, mai puneau câte o întrebare. Voiau să afle câte și mai câte despre acele păsări cum nu s-au mai pomenit, care spintecă văzduhul cu iuteală uimitoare. Povestitorul nu se grăbea, vorbea încetișor, cu siguranța omului care-și cunoaște bine subiectul.

Când și când, se oprea pentru a-și drămui vorbele sau pentru a asculta întrebările curioșilor, apoi continua pe același ton molcom și atrăgător... Multe lucruri neștiute de mine am aflat cu acest prilej. Am aflat amănunte pasionante din viața piloților și despre performanțele lor, despre virtuțile și capriciile avioanelor moderne, despre frumusețea înfricoșătoare pe care o oferă furtunile electrice la mare înălțime, despre primejdiile și despre satisfacțiile zborului și m-am gândit, din nou, la Saint Exupery și la minunatele lui istorisiri.

Paznicii nu se uitau cu ochi buni la franțuz, dar el nu se sinchisea de căutăturile lor răutăcioase, iar eu, cu toată atenția acordată vorbitorului, nu uitam nici un moment unde mă aflu și nici de primejdiile care stăteau în fața noastră.

Așa a trecut timpul până ce a sosit ora prânzului. Francezul s-a dus la ai lui, în salonul de clasa întâi, și tăcerea s-a așternut din nou în *cavou*.

Israelienii, care de obicei sunt foarte zgomotoși, erau, în ziua aceea, neverosimil de tăcuți. M-am mutat pe o altă bancă. La clasa a doua mâncarea ajungea ceva mai târziu. De dincolo se auzeau zgomote de tacâmuri, frânturi de discuții și chiar râsete. Din când în când, se mai auzeau și instrucțiuni date prin difuzor. La clasa a doua nu exista difuzor și, în afara celor cu arma în mână, nimeni nu ne acorda vreo atenție. Domnea o atmosferă de cameră mortuară.

În cele din urmă, a sosit și masa de prânz. Aceeași de fiecare zi. Nu mi-era foame și am depus mari eforturi pentru a mânca. N-am reușit. Am capitulat după câteva înghițituri.

– O țigară?

– Da, mi-am răspuns tot eu. În toate lumile se fumează, până și morții își mai aprind, din când în când, câte o țigară, pentru a mai scurta veșnicia.

Mi-am aprins țigara și numai după ce am stins-o mi-am dat seama că am fumat. Eram bolnav? Nedormit? Nu-mi dădeam seama ce se petrecea cu mine! Doamna R., de a cărei existență uitasem, a reapărut și s-a așezat alături de mine. Și ea era tristă, foarte tristă. În ochi îi apăruse un semn de întrebare, dar nu m-a întrebat nimic. A încercat chiar să zâmbească, ceea ce i-a sub-

liniat şi mai mult amărăciunea. Aş fi vrut să o încurajez, cât de cât, dar îmi dădeam seama că nu voi fi deloc convingător. Am sfătuit-o să doarmă un pic, ceea ce a şi făcut. Am încercat să urmez acelaşi sfat, dar n-am izbutit. De necrezut! M-am întrebat dacă voi mai dormi vreodată şi, în caz afirmativ, dacă mă voi mai trezi. Atmosfera din *cavou* devenise, pentru mine, imposibilă. Trebuia să fac ceva, să plec de acolo, dar unde şi cum?

Drumul spre toaletă devenise mai liber. M-am gândit că cel mai bun lucru pe care-l aveam de făcut era să merg într-acolo; chiar dacă simulam. Poate că şi alţii procedau la fel, nu ştiu. Am trecut, fără să mă grăbesc, printre cei „răsfăţaţi". Erau mai tăcuţi decât în cursul dimineţii. Îşi făceau şi ei siesta.

Ajuns la destinaţie, m-am întrebat singur ce să fac. Am intrat într-o cabină şi am rămas acolo câteva minute, fără să mă mişc. Era mai bine decât în *cavou*? Mi se părea că *da*. Decorul era universal şi parcă îmi amintea de libertate. Mă simţeam acolo mai sigur şi mai puţin vulnerabil. Şi atunci, situaţia nu mi s-a părut deloc ridicolă. Totuşi, nu era câtuşi de puţin un loc în care să-mi pot petrece toată ziua. În plus, afară se aflau solicitanţi care, din când în când, încercau uşa. Am ieşit cu un vag sentiment de vinovăţie şi, pentru a simula până la sfârşit, m-am îndreptat spre un robinet şi mi-am spălat mâinile. Aşadar, mi-am spus, întorcându-mă: „Closetul este o instituţie liberă." Stupid poate, dar am pătruns în *cavou* cu sentimentul unui om care se întoarce în captivitate. M-am uitat la ceas şi am constatat că totul durase mai puţin de zece minute.

În sfârşit, mi-am reluat locul pe bancă, dar parcă, totuşi, era mai bine acolo unde fusesem! Am aruncat o privire în jur: unii dormeau, alţii şuşoteau, câţiva priveau undeva în depărtare, poate la Paris, poate acasă, poate nicăieri. Probabil că aceeaşi întrebare şi-o puneau şi alţii despre mine; dar, la drept vorbind, încotro priveam eu? În viitor, în viitorul apropiat. Încercam să-mi imaginez cum se vor petrece lucrurile dacă... în definitiv era o ipoteză pe care trebuia să o iau în considerare. Nu credeam că guvernul israelian va elibera deţinuţii ceruţi de teroriştii, şi, atunci, noi vom fi ucişi... Nu era sigur, dar era posibil. În Israel,

numele meu ar fi apărut pe lista *eroilor* și mi s-ar fi compus un panegiric, mai exact s-ar fi spus că am murit pentru o cauză cu care, de fapt, nu m-am identificat niciodată. Nu sunt sionist, nu aprob ocuparea la nesfârșit a unor teritorii străine și cred că este necesar un dialog cu palestinienii, fie ei chiar și teroriști. Nu exprim nici un fel de opțiuni politice, politica nu mă interesează, cred doar că trebuie să se ajungă la un *modus vivendi*, în cadrul căruia să se respecte, în egală măsură, drepturile Israelului, ale palestinienilor și ale arabilor. Dar, îmi spuneam, nu voi fi primul om sacrificat pentru vreo cauză care nu-i aparține. De altfel, pe teroriști puțin îi interesează opțiunile unui ostatic, pentru teroriști crima este un mijloc permis pentru atingerea unui scop, just doar în mintea lor bolnavă. Ostaticul este victima anonimă, victima despre care nu se știe nimic, cu care nu are nimic de împărțit. Și care nu are nici o pretenție.

Când suprimă un om politic, ucigașul are în mintea lui o imagine a victimei sale. De fapt, el nu ucide *omul* care poate fi total diferit de imaginea plăsmuită din ciment ideologic, omul autentic, cu viața lui de bucurii și de necazuri; pe acela nici nu-l cunoaște. Ucigașul suprimă o imagine, dar în cazul unui ostatic, nici măcar această imagine nu există. Ostaticul este luat la întâmplare. În ostatic nu este ucis *omul* concret, cu un nume și o biografie, ci omul pur și simplu, adică umanitatea. Este cea mai oribilă dintre crime. Oribilă sau nu, mi-am spus, rezultatul e același și, pentru orice eventualitate, trebuie să mă pregătesc.

Mi-am amintit de o veche împrejurare în care mă crezusem condamnat. Îmi apăruse pe corp o spuzeală dureroasă și, desigur că i-aș fi acordat mai puțină atenție dacă nu mi-ar fi venit în minte un caz care, în imaginația mea, mi se părea similar. Mă ducea gândul la o mătușă care murise de o boală neiertătoare. Și la ea, totul începuse cu o spuzeală asemănătoare. În câteva zile de prodigioasă activitate a imaginației, am căpătat certitudinea că mai aveam de trăit cel mult două luni. Eram foarte tânăr. Când ești tânăr, te obișnuiești mai degrabă cu ideea morții. Probabil că, în cutele cele mai obscure ale simțirii lui, un tânăr nu-și poate închipui că ar putea muri într-adevăr, chiar atunci când rațiunea îi spune că se află în fața morții. Acasă, nu am

suflat nici o vorbă. Sticleţii, care se cuibăriseră în capul meu, au fost descoperiţi de o prietenă, medic. În toiul discuţiei s-a oprit şi m-a întrebat brusc:

– Ce-i cu tine? Nu eşti în apele tale.

– Ţi se pare.

– Nu mi se pare. Eşti bolnav.

– N-am nimic.

Scena următoare s-a petrecut cu o repeziciune atât de mare, încât n-am avut timpul necesar să reacţionez. Dintr-o mişcare, prietena mea mi-a smuls cămaşa şi de îndată s-a pornit pe râs.

– Dobitocule, ce ai crezut tu că ai? E zona zoster. Stai să-ţi explic...

În împrejurările de atunci, „dobitocule" a fost cel mai scump cuvânt de mângâiere, iar explicaţiile au ţinut loc de adjuvant în tratament. Înainte ca prietena mea să-mi alunge sticleţii, îmi alcătuisem un program zilnic cu tot ceea ce aveam de făcut.

Firește, la Entebe nu mă aflam în aceeaşi situaţie. Orice program era inutil, tot ceea ce puteam face era să mă pregătesc, dar cum? Imaginându-mi cum se va desfăşura sfârşitul, pentru a elimina elementul surpriză. Mi se părea că, o dată trăit în imaginaţie, faptul devine mai lesne de suportat. Încetul cu încetul, ambianţa în care mă aflam s-a estompat şi am căzut într-o stare de prostraţie în care m-am întâlnit cu Moartea şi am încercat să leg prietenie cu ea. Fondul muzical: „Moarte şi transfiguraţie".

Mi-am imaginat mai multe versiuni. Versiunea întâi – uciderea colectivă, pe loc, elementul surpriză este subînţeles. O dată ce se află în mâinile teroriştilor, ostaticul este transformat într-un simplu obiect. Tratativele se poartă cu stăpânul obiectului, iar dacă stăpânul nu răspunde pretenţiilor teroriştilor, obiectul este distrus. Pentru un obiect nu este nevoie de avertisment.

Ne aflam cu toţii în *cavou*, nimeni nu ştia ce se petrece dincolo de zidurile lui, în ce stadiu se află tratativele şi ce intenţii au cei care dispuneau de soarta noastră. Optimiştii şi pesimiştii discutau ca mai înainte, unii îşi beau liniştiţi ceaiul, alţii îşi fumau gânditori ţigara, unii moţăiau, alţii priveau pe fereastră, încercând să scruteze depărtările. Cineva ne-a atras atenţia: „Aţi observat? Nu ne mai păzeşte nimeni!"

Într-adevăr, nu mai era nimeni la ușă. În momentul acela, doi dintre ostaticii care fuseseră la toaletă au pătruns în cameră și ne-au spus că, pentru moment, nimeni nu mai are voie să părăsească încăperea.

– Ce să fie? s-a întrebat lumea. Probabil o vizită, și-au spus unii. Doi teroriști au intrat în cameră și, după ce ne-au privit câtva timp în tăcere, au făcut apelul, apoi au plecat fără să adauge nici un cuvânt. În *cavou* s-a așternut tăcerea. O tăcere plină de o ciudată neliniște.

Evenimentele următoare s-au desfășurat rapid. E greu de precizat unde s-a produs prima explozie și care a fost cauza ei. Probabil o grenadă. Apoi a urmat iureșul focurilor de mitralieră, însoțit de alte explozii și de țipete sfâșietoare. Apoi am murit și eu, lovit de câteva gloanțe. Cum nu eram sigur, am aruncat o privire în jurul meu. Toți morții erau vii și stăteau, liniștiți, pe băncile lor.

Așa ceva nu e posibil, mi-am spus. La ce ar folosi versiunea unui asemenea masacru? Întreaga lume ar fi fost cuprinsă de oroare și teroriștii nu ar fi câștigat nimic.

Am trecut la versiunea a doua: unul câte unul, ostaticii sunt scoși din încăpere, pentru a fi uciși.

În cameră, aceeași atmosferă ca în versiunea precedentă, plus paznicii care nu fuseseră îndepărtați. Au intrat doi teroriști. Unul dintre ei ținea o hârtie în mână și a strigat un nume:

– Gabi Carol.

Cel strigat s-a ridicat cu oarecare întârziere și a ieșit din rând.

– Mai repede, l-a îndemnat teroristul, fără să ridice vocea. Anchetă, a adăugat el.

L-am urmărit cu privirea până ce a ieșit din sală, încadrat de cei doi teroriști. Aceștia păreau doi vechi actori de mâna a doua, care jucau în fața noastră o scenă bizară. O dată ajunși afară, au legat cu un lanț brațele lui G.C., în lungul lor, strângându-le cu toată forța.

În *cavou*, tăcerea a devenit și mai apăsătoare. După vreun sfert de oră, teroriștii s-au întors singuri și au plecat cu un alt ostatic.

– Ce s-a întâmplat cu cel dintâi?

Întrebarea a apărut, mai întâi, vizibilă în ochii tuturor, apoi a ieşit tremurătoare, şoptită, printre buzele arse de spaimă. După un alt sfert de oră, scena s-a repetat. Nici unul dintre cei plecaţi nu fusese adus înapoi, ceea ce a produs panică.

A apărut nemţoaica, însoţită de un arab.

– Tăcere! a spus ea, apăsând pe cuvânt, dar fără să urle, aşa cum obişnuia să facă. Staţi liniştiţi, a adăugat nemţoaica. După anchetă fiecare trece într-o altă clădire, în care veţi fi cazaţi cu toţii, temporar, până ce această cameră va fi amenajată în condiţii mai bune. Valizele de mână vor fi transportate cu camionul. Cine doreşte, poate să şi le ia singur. Apoi, fără a aştepta o reacţie oarecare, nemţoaica a plecat, împreună cu însoţitorul ei.

Liniştea a revenit în sală, dar panica nu s-a risipit. Femeile plângeau pe înfundate, iar bărbaţii stăteau într-o tăcere funebră. Rămăsesem doar la jumătate şi se lăsase seara. Ce puteam face? Nimic. Toţi aveau în cap aceeaşi presupunere, dar se abţineau să o exprime. Deşi mă aşteptam, când mi-am auzit numele, am crezut că nu e posibil, că mă înşel. Nu e cazul să te scoli, nu e vorba de tine, mi-am spus eu, dar muşchii au reacţionat altfel, ca şi cum ar fi avut şi ei „auzul" lor. M-am ridicat şi m-am îndreptat spre cei doi „actori". Când am ieşit din cameră, m-au prins de braţe, ca într-un cleşte. Şi am mers aşa o bună bucată de drum. Clădirea rămăsese în spatele nostru şi nu mă puteam răsuci ca să apreciez distanţa. La un moment dat, a apărut în faţa noastră un automobil. Am fost împins înăuntru şi însoţitorii mei au intrat în urma mea, unul pe partea stângă, altul pe partea dreaptă. Maşina a pornit brusc şi s-a oprit după circa cinci minute. Am fost coborât şi introdus într-o baracă de lemn. În baracă se afla doar o masă, cu două scaune.

– Aşează-te pe scaun şi aşteaptă.

M-am executat, orice împotrivire era absolut inutilă. I-am auzit pe cei doi ieşind din baracă. Rămăsesem singur. Singur? Nu. În spatele meu, în cameră, se mai afla cineva.

– Stai liniştit, nu mişca, a rostit o voce calmă de bărbat.

Dar chiar dacă aş fi putut să mă întorc să văd ce se petrece, tot nu aş fi avut timp. Am auzit un declic, şi am simţit o pară de foc în ceafă. Apoi... nimic.

Am privit din nou în jurul meu. Domnul Konrad mesteca tacticos o banană pe care şi-o oprise din raţia de la prânz şi, interceptând privirea mea, mi-a zâmbit amical. Domnişoara E. îşi rectifica toaleta, iar domnul N. îşi exersa picioarele, care, probabil, îi amorţiseră.

– Cine fusese călăul? Mi-a venit în minte matahala din Hebron şi încă unul despre care nu ştiam nici un fel de amănunte. Pe ceilalţi nu puteam să-i văd într-o astfel de ipostază, nici chiar pe nemţoaică, în ciuda ferocităţii ei. Imaginaţie bolnăvicioasă, mi-am spus, asemenea bestialităţi se pot întâlni numai în romanele de groază... totuşi, câte orori nu s-au petrecut în epoca noastră!

Am purces la versiunea a treia: otrăvirea în masă. Trecuse mai bine de o oră de la cină, când s-au ivit primele semne. Două doamne au început să se plângă de crampe. Puţin după aceasta durerile i-au cuprins pe toţi. Iniţial, nimeni nu s-a gândit la otrăvire, toată lumea credea că e o intoxicaţie generală. S-a cerut cu insistenţă să fie chemat un medic, dar păzitorii noştri nu se clinteau, se făceau că nu văd, că nu aud. Eram, literalmente, sfâşiat de dureri. Cineva a strigat: „Am fost otrăviţi." De pe salteaua pe care eram culcat am putut arunca o privire în jurul meu. Unii încetaseră să se mai mişte, moartea îi mântuise de dureri. Alţii se zvârcoleau neputincioşi şi feţele lor, crispate de durere, purtau deja pecetea morţii. Un copil se sfârşise cu faţa în sus, cu braţele întinse, de parcă ar fi fost crucificat. Vecinul meu din dreapta căzuse de pe bancă şi pumnii lui rămăseseră strânşi într-o încordare de dincolo de viaţă. Simţeam o durere care mă spinteca în două şi îmi tăia respiraţia. Totul se întuneca. Şi... nimic. Prostii...

Nu mai trăiam pe vremea Lucreţiei Borgia, mi-am spus, şi apoi nu toţi mănâncă egal, ba chiar unii nu mănâncă deloc. Şi, în definitiv, ce era de făcut? Nu reuşisem să mor, dar nici să trăiesc.

Am privit din nou în jurul meu. Soarele pătrundea adânc în *cavou*, scăldându-l într-o lumină plăcută, care amintea mai degrabă viaţa decât moartea. Lângă fereastră se instalase o masă

și, în dreptul ei, se afla un medic tânăr, într-un halat alb. Stătea de vorbă cu nemțoaica. Din mâna nemțoaicei nu lipsea pistolul. Lucru neașteptat, însă, nemțoaica zâmbea. Mă întrebam ce îi va fi spus medicul de o făcuse să zâmbească. În orice caz, nu încăpea nici o îndoială: zâmbea. Deși un pic aspru, zâmbetul înflorit pe fața luminată de soare oglindea parcă un portret nou al nemțoaicei. Părea mai tânără, mai drăguță, mai umană. Numai mesajul pistolului, care reflecta puternic razele soarelui, o trăda. Câțiva ostatici s-au prezentat la medic pentru a fi consultați și pentru a-i cere medicamente. Medicul era politicos și atent cu fiecare dintre ei. Unii spuneau că ar fi arab, alții că e indian. Era însă prea alb pentru a fi indian.

Nemțoaica încetase conversația și se plimba prin încăpere, cu pași mărunți. Cu oarecare bunăvoință am reușit să descopăr în mișcările ei un pic de feminitate, de grație chiar. Părea sigură de ea și de victoria ei. Parcă nimic nu-i mai amenința această victorie. La Entebe se afla în deplină siguranță.

M-am ridicat și m-am îndreptat spre nemțoaică. M-am oprit în dreptul ei, ea m-a măsurat oarecum indignată și, cu țeava armei, mi-a indicat locul în care se afla medicul.

– Nu de medic am nevoie, ci de dumneavoastră.

Nu-i venea să creadă! Continua să mă privească fără să înțeleagă.

– Cu dumneavoastră vreau să vorbesc.

– Poftim, a răspuns ea, schițând un gest de politețe.

– Nu aici, ci între patru ochi. Este strict confidențial.

Eram sigur că fusese uimită de această cerere extravagantă. A ezitat un moment, moment destul de lung, apoi mi-a făcut un semn cu revolverul și m-a poftit pe coridor, unde ne-am regăsit singuri, față în față. Chipul ei exprima o vie curiozitate, ochii ei metalici erau întrebători și buzele-i fremătau ușor. Am lăsat-o să aștepte puțin.

– Vă rog, doamnă, să-mi faceți un mic serviciu.

– Ce anume? a întrebat ea, analizându-mă tot timpul cu ochii ei ca două prisme de spectroscop. Dacă cineva ne-ar fi privit, ar fi putut crede că se stabilise între noi o oarecare intimitate.

Ar fi trebuit să mă gândesc bine înainte de a-i vorbi. Să găsesc o formulare cât mai inofensivă, dar n-am avut timpul necesar. Prezența ei acolo, în lumina soarelui, m-a inspirat. Atunci mi-a venit ideea. Câteva secunde, care mi s-au părut lungi, ne-am privit, unul pe altul, într-o tăcere absolută.

– Doamnă, am spus eu în cele din urmă, sunteți unul din factorii de răspundere ai acestor întâmplări neobișnuite. Trăim, amândoi, o experiență fantastică, și, după toate câte s-au întâmplat, mă întreb ce urmează. Nu, nu vă întreb, dar văd că umblați tot timpul cu pistolul în mână, ni se vorbește de ultimatum, de viața noastră, și totul într-o atmosferă de mister, de film de groază. Eu nu știu ce aveți de gând să faceți, dar eu mă gândesc la toate.

Nemțoaica mă privea în continuare, în parte amuzată, în parte plictisită. Am continuat:

– Sunt cetățean israelian, dar sunt creștin.

– De ce nu mi-ați spus asta de la început?

– Nici nu m-am gândit. Religia este o chestiune personală.

– Dar ce dovezi aveți?

– Am.

– De ce nu mi le-ați arătat?

– Din aceleași motive: religia este o chestiune personală, dar, dacă este nevoie, sunt gata să vă prezint documente.

– Și, în definitiv, ce doriți?

– Vă spusesem, la început, că vă cer un serviciu. În cazul în care va trebui să-mi las oasele pe aici, prin Uganda, vă rog să mi se facă înmormântare creștinească. Să fiu înmormântat într-un cimitir creștin. Știu că în Uganda există și numeroși creștini.

– Bine, a hotărât nemțoaica. Aveți o hârtie și un stilou?

– Da, i-am răspuns eu, și i-am dat cele cerute.

– Acum să-mi spuneți care este numele dumneavoastră.

Și-a însemnat numele pe hârtie și mi-a înapoiat stiloul.

– Voi pune hârtia asta în pașaportul dumneavoastră și să n-aveți nici o grijă. Vom proceda așa cum doriți.

Nu-mi amintesc să fi reacționat imediat. Ne-am mai privit un timp în tăcere, de parcă fiecare dintre noi ar mai fi vrut să

spună ceva sau să descifreze o părticică din taina celuilalt. Apoi, brusc, nemţoaica s-a răsucit şi a plecat. Audienţa se sfârşise.

M-am întors spre banca mea, întrebându-mă dacă această femeie reuşise vreodată să fie tandră, dacă a cunoscut afecţiunea părintească, dacă mângâierile bărbaţilor reuşesc să o transforme într-o adevărată femeie, sau poate nici nu cunoaşte aceste bucurii simple.

Mi-am reluat locul printre ostatici, cu gândul la umorul negru al nemţoaicei.

Experimentasem deja toate modalităţile de a ajunge în lumea drepţilor, cu ajutorul teroriştilor. Murisem de trei ori şi mă mai liniştisem un pic, dar parcă nu îndeajuns. Ce-aş mai fi putut face? Să mă plimb cu nemţoaica pe clar de lună? Cum o fi arătând un clar de lună în Uganda? În orice caz, nu putea arăta prea frumos alături de nemţoaică, iar eu eram obosit, cumplit de obosit. M-am aşezat pe o bancă, mi-am întins mâna pe speteaza băncii şi mi-am sprijinit capul pe mână. Cine ştie? Poate o să adorm un pic.

Când am deschis ochii, am constatat că în *cavou* era o forfotă neobişnuită. Aşadar dormisem. După aprecierile mele, dormisem mai mult de o jumătate de oră; pentru prima oară, după trei nopţi şi patru zile.

La trezire, contactul cu realitatea din *cavou* a fost brusc şi dureros. Dintr-o dată, *cavoul* m-a invadat ca un val care te înhaţă şi te trage spre fundul mării. Mi-am amintit de primul meu somn în închisoare. Arestarea fusese neaşteptată şi halucinantă. Urmase ancheta de patruzeci şi opt de ore, fără întrerupere, apoi primul somn în celulă. Avusesem un coşmar: mă aflam la munte, în plină noapte, şi dibuiam cu greutate drumul care şerpuia printre copaci. Dintr-o dată, au apărut în faţa mea două imense umbre „îmbrăcate" în uniforme ce păreau a fi de poliţist. Când m-am apropiat însă de ele, am constatat că uriaşele umbre nu erau oameni, ci gorile. M-au înhăţat, şi zadarnic am încercat să mă împotrivesc. Îmi era peste putinţă să mă desprind din strânsoarea lor. Pe braţe aveau banderole cu însemnele regimurilor totalitare. M-au târât o bucată de drum şi, în cele din urmă, m-au aruncat într-o celulă de închisoare. Când m-am tre-

zit, am avut o adevărată senzație de ușurare. Fusese, slavă Domnului, doar un vis, un coșmar teribil. Am deschis ochii și m-am trezit la trista realitate. Mă aflam, într-adevăr, într-o celulă de închisoare, aflată, la rândul ei, într-o închisoare mai mare.

La Entebe, nu am avut nici un coșmar. M-am trezit în situația mea de prizonier-ostatic, dar, cel puțin, am avut o senzație reconfortantă. Da. Reușisem să adorm un pic, după un timp foarte îndelungat de nesomn. Dar când am deschis ochii și m-am trezit din nou în *cavou*, m-a cuprins o cumplită deznădejde, în care s-a concentrat totul: deturnarea avionului, drumul spre Uganda, trecerea în *cavou* și spectrul unui viitor nebulos, aflat sub semnul amenințărilor de exterminare. Mai mult ca oricând, de la începutul aventurii, îmi era imposibil să concep și să accept că mă aflam acolo. Forfoteala din jurul meu m-a ajutat un pic să mă smulg din starea de disperare în care m-a aruncat trezirea la realitate. Dar ce însemna această forfoteală?

Cavoul se trezise la viață. Proptită de unul din pereți, apăruse o stivă înaltă de pături și saltele. Cel puțin, în privința aceasta, Idi Amin se ținuse de cuvânt.

– Dacă ne aduce saltele, înseamnă că nu ne omoară mâine, a spus cineva.

Nu l-a băgat nimeni în seamă, lumea era prea preocupată de noile condiții de confort. *Cavoul* se transformase într-un post avansat de exploratori. Ostaticii, transformați în exploratori, își amenajau noua locuință la marginea junglei; cu ajutorul echipamentului trimis de guvernul Amin Dada, se putea încropi ceva.

Contaminat de cuvântul exploratori, am pus și eu umărul, dar nu mă pot lăuda că am făcut mare lucru. Tinerii erau foarte activi și preluau asupra lor mai toată munca. Apăruse și un ugandez, civil. Se spunea că ar fi ministru. Omul era simpatic, civilizat, sociabil și avea umor. Ne-a atras atenția că saltelele aparțin statului ugandez și ne-a rugat să avem grijă de ele. Fiecare saltea avea un înveliș de hârtie groasă, de împachetat. Ne-a dat instrucțiuni de folosire: saltelele se așează pe podea, dar nu se scot din ambalaj. Hârtia de împachetat trebuie să rămână intactă. Pesemne că erau noi. Ministrul a mai îngânat ceva, apoi s-a dus la treburile lui. Presupun că avea și altele, mai serioase.

Cavoul parcă își schimbase înfățișarea. Foștii pasageri ai companiei Air France, deveniți ostatici pe aeroportul lui Idi Amin, munceau cu multă râvnă, cu însuflețire chiar și, pentru prima oară după zile întregi de lâncezeală, oamenii deveniseră activi. Activitatea alungă gândurile negre. Fețele oamenilor erau mai vesele, limbile li se dezlegaseră și glumele limpezeau oarecum atmosfera cernită a *cavoului*. Trebuia să facem loc pentru optzeci de saltele pe care să poată dormi optzeci de persoane, fără ca băncile să fie eliminate din cameră. Era deci necesară o folosire judicioasă a spațiului. S-au făcut planuri și, pe baza lor, au început operațiile de amenajare. Băncile au fost deplasate și saltelele au început să părăsească stivele, spre locurile indicate pe podeaua încăperii. Din când în când, apărea în pragul ușii câte un terorist, care privea cu interes activitatea febrilă care transformase aspectul încăperii.

Eu urmăream operațiile cu oarecare voluptate. Pentru mine ele căpătau valoarea unui adevărat ritual, ritualul primului somn. Pe fiecare saltea, mă vedeam pe mine însumi dormind buștean, reîmpăcat cu somnul care mă ocolise patru zile și trei nopți.

În cele din urmă, *cavoul* a fost transformat într-un salon-dormitor. Băncile erau așezate în așa fel încât despărțeau sala în câteva compartimente, iar în fiecare erau așezate saltelele. După ce lucrarea a fost contemplată și aprobată în mod unanim, s-a trecut la repartizarea locurilor de dormit. Trebuia să se țină seama de vârstă, sex, familie, preferințe personale etc.

La început am fost neglijat, dar, în cele din urmă, mi s-a făcut o mare cinste. Mi-a fost acordată, pe podea, o saltea independentă, izolată de celelalte. Nu aveam nici un vecin de saltea. În noua situație privilegiată, ziua de mâine mi se părea mai puțin sumbră și gustam cu anticipație voluptatea contactului cu salteaua. Să mor înainte de a-mi întinde picioarele, pentru a trage un somn zdravăn, mi se părea cea mai mare calamitate.

După masa de seară, „oaspeții" s-au așezat pe bănci pentru a sta la taifas. Noul aranjament interior schimbase și atmosfera din sală. Oamenii deveniseră mai vioi, mai vorbăreți, chiar mai optimiști. Cineva mi-a adus o cafeluță. Doi tovarăși de limbă franceză s-au așezat lângă mine și m-au atras într-o discuție, fără

nici o legătură cu Entebe. Cu salteaua care mă aştepta, cu o cafeluţă, cu o ţigară bună şi doi tovarăşi simpatici, parcă devenisem şi eu mai vorbăreţ. Tovarăşii mei îmi vorbeau despre viitor. Ca şi cum nu am fi fost acolo unde eram. Discuţia a alunecat pe plan tehnic. Chiar ştiinţific. Aflând care este meseria mea, cei doi camarazi mi-au pus numeroase întrebări din domeniul fizicii. Unul dintre interlocutorii mei mi-a spus că lucrează într-un domeniu înrudit cu electricitatea şi mi-a oferit câteva puncte de reper pentru a înţelege mai bine cu ce se ocupă. Nu mi-a trebuit mult pentru a pune punctul pe I.

Entebe rămăsese în urmă. Şedeam pe o bancă la Etoile şi discutam despre minunile fizicii.

La Etoile? Voi mai fi vreodată la Etoile?

– Dar dacă în curentul electric purtătorii de sarcini nu sunt electroni, ci ioni?

Am întors capul spre tovarăşul din dreapta şi, adoptând un ton pedagogic, i-am răspuns, pe îndelete.

Duhul rău, care apăruse din nou, se topise. Cam la fel se petreceau lucrurile peste tot, în salon. În faţa unui vag început de normalizare, oamenii alungau undele primejdiei, zâmbeau, discutau şi sperau, încrezători într-o stea pe care n-o văzuse nimeni, dar care, din ceruri, unde se afla, sperau că îi va salva. Ceea ce s-a şi întâmplat.

În sfârşit, a sosit şi ora mult aşteptată a culcării. De obicei, nu pot dormi într-o cameră în care se află mai mult de două persoane. De astă dată însă prezenţa celorlalţi nu mă supăra defel.

De musculiţele din seara precedentă nu mai era nici urmă, nici frig nu mai era, aşa cum fusese în noaptea care trecuse. Parcă totul contribuia la pregătirea unei nopţi mai plăcute. Mi-am lepădat pantofii, haina şi cravata şi m-am întins pe saltea, trăgând o pătură subţire peste mine. Dacă aş fi ştiut mai multă anatomie, le-aş fi putut spune pe nume tuturor oaselor, muşchilor şi tendoanelor care se întindeau, îşi reluau vechile şi obişnuitele lor poziţii, şi-şi exprimau satisfacţia, umplându-mi întreg corpul de chiote şi cântece de bucurie.

Din păcate, accentele vesele ale acestui *scherzo* s-au stins destul de repede. Contactul corpului obosit cu salteaua au

umbrit plăcerea, prin apariţia unor dureri locale. Nu aveam decât o singură soluţie: să-mi schimb poziţia la intervale cât mai scurte. Asemenea manevre erau însă penibile, deoarece hârtia în care erau învelite saltelele foşnea destul de zgomotos. Încăperea era plină de foşnetul saltelelor. Circa optzeci de persoane se aflau pe saltele şi orice mişcare se traducea printr-un foşnet de hârtie.

Dacă o să vă foiţi toată noaptea, n-o să mai fie chip să dorm, mi-am zis. Gândindu-mă la această problemă, mi-am făcut repede o socoteală simplă. Să presupunem că fiecare persoană se întoarce o dată la patruzeci de minute. La optzeci de persoane, asta înseamnă două foşnete pe minut. Un foşnet la treizeci de secunde, cam mult. Am căutat o distribuţie statistică mai convenabilă pentru calcul, dar era greu de găsit din cauza factorilor individuali. Am ajuns, în cele din urmă, la un foşnet la treipatru minute. Mult şi aşa. Între timp, cei mai tineri s-au distrat copios cu foşnetul saltelelor şi se foiau într-adins, spre a spori hazul. După un timp, au apărut protestele celor care voiau să doarmă şi frecvenţa a mai scăzut. Trebuie să fac o nouă socoteală, mi-am spus, dar mai întâi ar trebui să precizez ipoteza de calcul. N-am mai apucat: am adormit buştean.

Cred că a fost somnul cel mai dulce care mi-a fost hărăzit vreodată. Am dormit ca un prunc, fără gânduri, fără vise, fără tresăriri, fără întreruperi. Deturnarea avionului, Entebe, Idi Amin, ultimatum, toate se topiseră într-un somn adânc, adânc şi inert ca moartea. Nu ştiu ce s-a întâmplat peste noapte, dacă cineva a sforăit, a tuşit, a strigat sau a tras cu arma. Cred că, în noaptea aceea, nimeni n-a suferit de insomnie. Nimeni dintre cei care se aflau în *cavoul* de la Entebe.

Ziua a cincea

Când lumina soarelui m-a trezit, simteam încă dulceața îmbătătoare a somnului. În timp ce alții, de afară, de pe altă planetă, se rugau pentru mine, eu, întins pe salteaua aproape miraculoasă, gustam încă din voluptatea atât de materială a odihnei trupești. Știam prea bine că, de îndată ce voi părăsi salteaua, farmecul va fi rupt și voi intra, din nou, în angrenajul obscur al unor evenimente imprevizibile. A face pe bolnavul nu mi se părea o soluție convenabilă, iar camera începuse să forfotească de cei care erau mai vrednici decât mine. Am deschis ochii cu grijă pentru a-i feri de invazia bruscă a luminii. Scăldat în razele soarelui de dimineață, *cavoul* părea mai puțin sumbru.

Am aruncat o privire spre „graniță". Pirpiriul fusese înlocuit de uriașul din Hebron. Masiv, primitiv și fioros, ne privea cu insistență și-și imagina, probabil, cum ne-ar putea ucide: pe fiecare în parte, sau pe toți deodată. În orice caz, mai era. Știam că termenul ultimativ fixat pentru azi va fi amânat. În toate cazurile similare s-a procedat așa. De altfel, nu ni s-a spus niciodată ce se va întâmpla după expirarea datei ultimative. Dar nu ne era prea greu să ne imaginăm.

– Nu știu cum să fac să vă salvez viețile, ne-a spus președintele Amin.

Privindu-l pe malacul din Hebron, care stătea în pragul uşii, era limpede ce avea să se întâmple. Oricum, nu va fi astăzi, mi-am spus. Nu prevedeam nimic important pentru ziua de joi. Speram că Amin Dada nu ne va priva de vizita lui zilnică. Nu de alta, dar Amin era singura noastră sursă de informaţii şi, cu toată şiretenia sa, mai puteam deduce câte ceva din discursurile lui.

Mi-am consultat ceasul. Era aproape ora opt. Niciodată nu am fost obligaţi să ne culcăm sau să ne sculăm la ore fixe, ca la închisoare.

Am abandonat şi eu salteaua, fără să fiu convins că am lenevit destul. Mi-am luat trusa de toaletă şi m-am îndreptat spre „graniţă". Malacul plecase. În locul lui reapăruse pirpiriul care n-a făcut nici un gest să mă oprească. Am parcurs din nou salonul unde se afla „burghezia" ostaticilor, după noua orânduială, şi am ajuns în sala robinetelor.

Nu m-am mai bărbierit. Să mă bărbieresc în fiecare zi mi se părea un lux prea mare pentru un prizonier al *cavoului* de la Entebe. Mi s-a părut că am descoperit în oglindă o figură mai odihnită, chiar mai surâzătoare. Surâzătoare? Nu prea vedeam de ce ar fi fost surâzătoare. Mi-am spus că nu e momentul pentru o controversă cu mine însumi şi am evitat să mai analizez imaginea reflectată în oglindă, cu care, de altfel, nu eram obligat să mă identific. Apa rece m-a trezit de-a binelea şi m-am spălat de gândurile negre care începuseră, din nou, să-mi circule haotic prin minte.

Am intrat în salonul „elitei", fără nici un complex de inferioritate. Aş fi vrut să rămân ceva mai mult acolo, să-mi aprind o ţigară, să beau o cafeluţă, dar politica de apartheid, dictată de revoluţionarii teroriştii, nu admitea nici un fel de abatere de la rigorile ei. Noua societate, întemeiată de anarhişti la Entebe, era împărţită pe clase, îşi avea legile ei, foarte riguroase, o poliţie severă de supraveghere şi o conducere de fier. Aşa că, neavând încotro, am reintrat în bârlogul meu de la clasa a doua. De altfel, trebuie să recunosc că mă simţeam mai solidar cu cei de la clasa a doua, cu care împărţeam noua mea situaţie discriminantă. Acolo era agitaţie: tineretul era ocupat cu restructurarea dormitorului. Saltelele erau depozitate în stive ordonate, iar

băncile erau deplasate din locul ocupat peste noapte și aranjate într-o ordine potrivită cu stivele de saltele. N-a durat mult și dormitorul s-a transformat în salon.

Grație noului aranjament și a luminii difuzate de razele soarelui, *cavoul* părea oarecum mai vesel și oamenii mai puțin cătrăniți. Dar nici o mie de sori nu puteau transforma un infern într-un paradis. Razele soarelui puteau aduce un pic de căldură, puteau smulge unele zâmbete timide și superficiale, dar nu puteau potoli furtuna ale cărei sumbre valuri se puteau citi pe fețele ostaticilor. Era suficient să-i privesc pe ceilalți, ca să-mi dau seama ce se întâmpla cu mine însumi. Crezusem că, după prima noapte dormită, voi fi în măsură să văd lucrurile mai clar, să descopăr o crăpătură în zidul care crescuse în jurul nostru, pentru a arunca o privire dincolo de el. Nu era chip. Zidul era impenetrabil. Singurul spațiu pe care îl puteam explora era cel dinlăuntrul meu, tot mai obscur, tot mai vid și mai rece. Regretam salteaua pe care dormisem, ca pe un paradis pierdut.

Micul dejun a venit la timp și a contribuit la schimbarea dispoziției.

După micul dejun, o doamnă mi-a cerut părerea într-o problemă delicată:

– Îl vezi pe tânărul acela care stă în picioare?

– Da, exact, acolo, în stânga.

Obiectul atenției noastre era un băietan, de vreo 17-18 ani, o figură inocentă, decorată de o mică mustăcioară, cu părul buclat și o uitătură ușor melancolică.

– Ce-i cu el? am întrebat.

– L-ai privit bine? I-ai examinat trăsăturile feței?

– Nu l-am studiat în mod special, dar l-am remarcat și eu.

– Ce crezi, nu e așa că are fizionomia unui arab?

Am rămas pe gânduri. Parcă flăcăul avea ceva de arab. Unii israelieni pretind că poți recunoaște un arab după trăsături și chiar după mers. Nu i-am crezut niciodată, și pe unii i-am prins că s-au înșelat. Evreii din țările arabe sunt, adesea, foarte asemănători cu arabii. Oricum, în împrejurarea în care ne aflam, la Entebe, era ușor să devii suspicios. Numeroșii ani de experiență totalitară m-au învățat că strecurarea unui spion într-un

grup supus supravegherii este un lucru curent. Un presupus israelian, cunoscător al limbii ebraice, ar fi putut transmite informații și ar fi putut preveni orice tendință de organizare a ostaticilor. Era posibil, dar puțin probabil. Tânărul urcase în avion la Tel-Aviv.

– N-ar fi exclus să fie arab, am spus. Ai vorbit cu el? Știe bine ebraica?

În loc de răspuns, doamna s-a ridicat de pe bancă și l-a chemat pe tânărul bănuit, care s-a plantat în fața noastră. Avea ceva din aerul pirpiriului care ne păzea. A urmat un interogatoriu în toată regula, la care am preferat să păstrez rolul de observator.

– Cum te cheamă?

– Maiamon.

Apoi, de unde vii, ce sunt părinții tăi, ce vârstă ai, cu ce te ocupi, unde te duceai etc. Multe întrebări.

Băiatul a răspuns cu oarecare timiditate, surprins, dezorientat un pic de năvala întrebărilor.

Trăia singur în Israel. Părinții lui se aflau în Franța sau în Maroc. N-am fost atent la acest amănunt. Era elev și pleca să-și întâlnească familia. Nu se afla de mult timp în Israel, de aceea nu vorbea prea bine limba ebraică.

În timp ce băiețandrul răspundea la întrebări, l-am privit cu atenție. Aerul lui de inocență mi s-a impus, din nou. Naiv, timid, un pic stângaci, Maiamon răspundea la întrebări ca un elev ascultător în fața dascălului său. În cele câteva minute, acest băiat firav și visător mi-a devenit simpatic. Am simțit că nu poate fi bănuit de intenții rele, că mai degrabă avea el însuși nevoie de protecție, de mângâiere. Cine și-ar fi putut închipui atunci că acel copil inocent, va pieri peste câteva zile, răpus de gloanțe...

– Am uitat să-l întreb dacă știe araba, mi-a spus doamna după ce băiatul s-a îndepărtat.

– N-are importanță. Există mii și mii de israelieni care știu araba.

Băiatul se întorsese la locul lui, și, din când în când, ne arunca o privire, pe furiș. Parcă vedeai în ochii lui spațiul însorit

din afara *cavoului*, libertatea, dorința de viață. Mai să-l invidiem pentru tinerețea lui, pentru viitorul care îi stătea în față.

Cum suspicioasa doamnă își găsise, între timp, o tovarășă de conversație, am profitat de ocazie și mi-am schimbat locul. M-am așezat alături de tovarășii mei cu care stătusem la taifas înainte de culcare. Discuția a alunecat repede spre subiectul cel mai nevralgic: primejdia care ne unea pe toți. Ne aflam înainte de expirarea ultimatumului. Ce va fi? Cei mai mulți erau de părere că șederea noastră la Entebe avea să se prelungească, dar totul se va sfârși cu bine. Niciodată, în cazuri similare, călătorii nu au fost omorâți, în ciuda amenințărilor, spuneau ei.

S-au trecut în revistă cele câteva cazuri cunoscute. Mai întâi, un avion care fusese deturnat și dus în Algeria. Toți călătorii au fost eliberați, după ce, în prealabil, fuseseră eliberați din închisoare doi deținuți arabi. Al doilea caz a fost din Siria. Câțiva ostatici au fost reținuți vreme îndelungată în Siria și, în cele din urmă, au fost eliberați. În sfârșit, cazul de la Zarca. Avionul, deturnat de teroriști, a fost dus la Zarca, în deșertul iordanian. Ostaticii de la Zarca au avut de îndurat suferințe grele. Înghesuiți în avion, într-o căldură insuportabilă, au răbdat de foame și de sete zile întregi. Rezistența lor a slăbit, dar nu mai puțin și rezistența teroriștilor. În cele din urmă, toți au fost eliberați, în ciuda amenințărilor. Cineva a tras concluzia, cu o voce fermă:

– Deci, niciodată o asemenea aventură nu s-a terminat printr-un masacru.

Un alt ostatic, care până atunci nu se amestecase în discuții, a completat cu o voce aproape impasibilă:

– Niciodată? Ei bine, o să fie acum pentru prima dată.

Nimeni n-a îndrăznit să comenteze această remarcă amară. S-a lăsat o tăcere grea; fiecare își urmărea firul propriilor sale supoziții. Eu m-am gândit că un masacru nu le-ar aduce teroriștilor nici un avantaj. Totuși, în cazul nostru intervenise un factor nou: Idi Amin.

În ce măsură Idi Amin era stăpân pe situație, și care îi erau intențiile? Pentru Amin Dada, masacrul este o bagatelă. Cel puțin așa reiese din felul în care este prezentat în presa inter-

națională. Dar nici Idi Amin nu avea interes să încheie piesa printr-un masacru. El urmărea un obiectiv bine determinat: publicitatea. O concesie din partea Israelului ar fi fost exploatată de Idi Amin ca un imens succes personal. Ce mai apariții la televiziune, ce mai interviuri în ziare, ce mai felicitări din toată lumea: marele Amin Dada, salvatorul situației, în centrul atenției mondiale! Era puțin probabil că Israelul va accepta să-i ofere lui Idi Amin această satisfacție. Și atunci? Atunci mai avem timp, mi-am spus. Eram convins că e o afacere de lungă durată.

Membrii cercului în care se dezbătuse problema s-au risipit. Era cea mai bună metodă de a ieși din atmosfera sumbră care ne învăluise. Mi-am căutat și eu un alt loc. Un tovarăș de *cavou* s-a apropiat de mine și m-a întrebat ce vârstă am. Întocmea o listă cu bătrânii și copiii. Inițiativa era a prizonierilor, în speranța că cel puțin bătrânilor și copiilor li se va îngădui să plece. Mi-am dat seama că pentru viața de toate zilele eram deja bătrân, dar nu și pentru lista bătrânilor de la Entebe. Era cazul să mă bucur, să mă consider măgulit? Oricum, îmi venea greu să cred că un act de clemență pentru bătrâni și copii s-ar putea produce. Nu mă așteptam la asemenea favoruri pentru cetățenii israelieni.

Vecina mea de bancă m-a întrebat dacă vor fi eliberate și femeile. I-am răspuns, destul de rece, că nimeni nu a fost încă eliberat. Apoi, m-am corectat:

– S-ar putea, dar deocamdată nu s-a întocmit o listă cu femeile. Nu aveam chef de vorbă și se pare că nici ceilalți nu prea aveau. Mai toți erau tăcuți și stăteau pe bănci, în așteptare.

Mi-am amintit, din nou, că ne aflam într-o sală de așteptare, dar nimeni nu mai aștepta avionul. Ce așteptam? Eliberarea, exterminarea? Probabil că nimeni nu ar fi fost capabil să dea un răspuns exact. Cert este că fiecare aștepta deznodământul unei situații, care, prin forța lucrurilor, nu putea stagna la nesfârșit.

Din păcate, nimeni nu știa ce se petrece în afara zidurilor între care ne aflam. Puteam face doar presupuneri. Nu era greu să-mi imaginez starea de tensiune din Israel, îngrijorarea din Franța și dezolarea produsă în toată lumea civilizată de deturnarea avionului și de primejdia care ne amenința. Nu era nece-

sar să iau în mână *New York Times*, sau *Figaro*, sau *Frankfurter Allgemeine*, pentru a lua cunoștință de articolele publicate. Îmi puteam imagina conținutul lor, după cum îmi puteam imagina că ziarele sovietice nu pomeneau nici un cuvânt despre deturnare. Probabil că nici măcar deturnarea n-o anunțaseră. Îmi puteam închipui contactele dintre guvernele francez, israelian și german, activitatea de la ONU, intervențiile diplomatice. De astă dată nu era vorba doar de o organizație teroristă care, din punct de vedere internațional, nu are nici un statut legal, ci și de șeful unui stat membru al ONU, un stat cu care se putea trata. Bineînțeles, Idi Amin ne spusese că, personal, nu are nici un amestec. Gândurile mi-au fost întrerupte de malacul din Hebron, care a apărut în sală, cu o listă în mână. Unul dintre tovarășii lui de bandă a anunțat că se va face apelul. Cine este strigat trebuie să ridice mâna.

– Iar apelul? În ce scop?

Mi-am amintit de primul apel, la mutarea în *cavou*. Aveau, doar, pașapoartele noastre! Pentru ce era nevoie de apel? Doar nimeni nu evadase, nimeni nu se refugiase în junglă.

A început apelul. Cei strigați ridicau mâna, unul după altul.

– Dorot Seriff.

Un băiat de vreo 15-16 ani, care stătea pe o bancă, rezemându-și mâna de spetează, a ridicat brațul, cu un aer de plictis. Malacul a urlat ceva în arabă, s-a repezit la băiat și l-a lovit cu sete. Nimeni n-a mișcat, dar simțeam mânia care clocotea în toți.

În Israel se practică zilnic spălarea creierului, dar îmi închipui ce fel de spălare de creier trebuie să fi primit teroristul arab, care mustea de ură. Spălarea de creier pe un fond de bestialitate, tot ce poate fi mai periculos. Dar, în definitiv, cu ce păcătuise băiatul? Cică ar fi ridicat mâna într-o poziție necuviincioasă. Simplu pretext. Bestia din Hebron simțea nevoia să-și exprime ura care îl sufoca, îl deborda, simțea nevoia să lovească un israelian. E îngrozitor de penibil când nu poți reacționa, în nici un fel, în fața violenței. În închisoare, în România, am reacționat, de obicei, la tratamentul sălbatic, inuman, dar la Entebe, îmi dădeam seama că este imposibil.

După terminarea apelului, cel din Hebron a plecat, lăsând în urma lui o puternică stare de nervozitate. Nu se făceau comen-

tarii, dar frunțile erau încrețite, fețele mai negre, iar ochii sticleau de o revoltă mută și neputincioasă.

– Trebuia să fiu la Paris, mi-a spus o doamnă și s-a pornit pe plâns.

– La Paris, firește, cu toții trebuia să fim la Paris.

La Paris, repetam în gând, de parcă ar fi fost o formulă magică, menită să mă scoată din starea în care mă aflam. Cât de îndepărtat mi se părea acum Parisul, după câteva zile petrecute la Entebe; parcă ar fi fost un oraș în care rătăcisem într-o viață anterioară. Mă vedeam la Saint-Germain-de-Près, asistând la un concert de muzică religioasă. Alina își abandonează mâna într-a mea și, amândoi, vibrăm la unison. Da, într-o viață anterioară...

– Vrei să cumperi țigări, ciocolată, lame de ras?

Am ridicat capul, surprins. Puteam face cumpărături? Tovarășul meu de prizonierat mi-a explicat:

– Echipajul avionului Air France a primit îngăduința să vândă mărfurile care se aflau la bord. Se vor face asemenea vânzări o dată pe săptămână.

O dată pe săptămână? Așadar cum bănuiam: *hanul lui Amin* se pregătise pentru o găzduire îndelungată. În fața acestei perspective, am cerut să fiu înscris pe listă pentru țigări.

Deschiderea shop-ului a remontat un pic moralul ostaticilor. A cumpăra e un act liber, personal. Era primul act de acest fel pe care îl puteam face, de când fuseserăm deturnați. Poate, cu timpul, vom deschide și un bufet și un chioșc cu băuturi răcoritoare. Așteptarea ar deveni mai plăcută. Dar ce așteptam?

De când sosisem acolo, existența mea fusese suspendată. Mâncam, beam, mă plimbam prin *cavou*, vorbeam când simțeam că tăcerea mă copleșește, deci funcțiile fiziologice nu suferiseră nici o schimbare, dar abia atunci am înțeles, pentru prima oară, că un om poate trăi fără să existe. Am înțeles mai bine distincția pe care o făcea Marcel Gabriel între trăire și existență.

M-am ridicat și m-am îndreptat spre frontieră cu intenția de a atinge singurul obiectiv accesibil: toaleta. Caracterul funcțional al obiectivului nu mă atrăgea. O dorință nedefinită mă îndemna să parcurg acel drum și mi-am dat seama că nu era pentru prima oară. Spre surprinderea mea, am fost oprit.

Spațiul de trecere fusese barat de doi teroriști care ne-au înștiințat că nimeni nu mai are voie să treacă *dincolo*. „Un timp", a adăugat aceeași voce, după ce și-a dat seama că înștiințarea provocase panică. Mai întâi, mi-am reluat locul pe bancă. Făcuseră apelul, acum baraseră ieșirea din *cavou*. Ce aveau de gând? Nu era necesar să întreb, nici măcar să privesc în jurul meu. Știam că toți își puneau aceeași întrebare. Aceste întrebări comune erau principalul ciment care ne unea. Așadar următorul act era pe cale de a începe.

Așteptarea nu a durat mult. Când am auzit zgomotul elicopterului, am înțeles că sosește „patronul" *hanului*.

Elicopterul a aterizat în fața clădirii și, după câteva minute, din salonul de clasa întâi s-au auzit aplauze. Mareșalul își făcuse intrarea. Am auzit vocea lui cavernoasă și traducerea interpretului francez. Sunetul care ajungea până la noi era prea slab, nu puteam distinge mai nimic, doar cuvinte izolate. Din când în când, se auzeau aplauzele ostaticilor de la clasa întâi.

La un moment dat, aplauzele s-au transformat într-un adevărat ropot, prelungit și susținut de urale. Din frânturile de propoziție și din iureșul aplauzelor am înțeles că cei de *dincolo* plecau la casele lor.

Prima reacție a celor rămași a fost de amărăciune: ei pleacă și noi rămânem. Nimeni n-a exprimat această frază, dar ea era zugrăvită pe fețele tuturor. Cineva m-a întrebat:

– De ce se bucură atât de zgomotos, ei nu știu că noi rămânem?

– Poate că nu știu, i-am răspuns. În asemenea împrejurări, e greu să fii trist pentru cei care rămân; te bucuri doar pentru cei care pleacă. Prima reacție nu poate fi nici rațională, nici afectivă, ci pur biologică. Eliberarea celorlalți sublinia, o dată mai mult, că obiectivul deturnării fusese luarea de ostatici israelieni.

Cu noi, socoteala nu se sfârșise încă. Mi-am spus însă că eliberarea celorlalți este, într-un fel, favorabilă și celor rămași. Familiile, prietenii, guvernele vor afla, în sfârșit, ceva. O parte din vălul misterului se va ridica și poate că va fi mai ușor să se ajungă la o soluție convenabilă. În ce fel, nu aveam nici o idee. În ciuda restricțiilor, câțiva călători, foști ostatici, au venit la

„frontieră" pentru a-şi lua rămas-bun, sau pentru a prelua mesaje către familiile noastre. Ce aş fi putut transmite? Că sunt bine? Într-o zi, aceste informaţii ar fi putut fi contrazise de evenimente.

Pregătirile de plecare au durat foarte puţin. Într-un sfert de oră au plecat toţi. Două autobuze i-au transportat la legaţia somaleză din Kampala. De acolo au fost duşi la aeroportul civil şi îmbarcaţi pe un avion, cu destinaţia Paris. Bucuria plecării a fost atât de mare, încât călătorii nu şi-au făcut probleme din faptul că geamantanele lăsate în avion nu le-au fost înapoiate.

– Ce crezi, m-a întrebat unul dintre cei rămaşi, când vine şi rândul nostru?

– La ce? l-am întrebat, la rândul meu.

– Nu fi prăpăstios! La plecare, firește, n-avea nici o grijă, plecăm.

Nu l-am contrazis. Poate să fi avut chiar dreptate, dar nici n-am avut timp să-i răspund. Mareşalul Idi Amin Dada, preşedintele Ugandei, apăruse în pragul încăperii. A pătruns în cameră cu paşi măsuraţi, studiaţi chiar, ne-a salutat şi apoi ne-a privit, un timp, în tăcere. Pentru noi pregătise, desigur, un alt discurs.

– N-am dormit toată noaptea, a fost prima replică din scenariu.

M-am întrebat când o fi dormind, bietul preşedinte; nici noaptea trecută nu dormise, tot de grija noastră.

– Am grijă de voi; toată noaptea am vorbit la telefon cu Frontul Popular de Eliberare a Palestinei. Am pledat pentru voi; vreau să vă salvez viaţa. Deocamdată am obţinut amânarea termenului ultimativ până duminică.

Au fost atunci unii dintre noi care au crezut că, într-adevăr, Idi Amin, prin insistenţele lui, a obţinut amânarea. Asemenea amânări au fost obţinute în toate cazurile de deturnare. Era clar că Idi Amin joacă teatru. Rolul de protector îi plăcea. Mă întrebam însă ce rol va juca în actul următor?

– Guvernul vostru e de vină. Nu vrea să elibereze prizonierii din închisorile israeliene, dar cu guvernul vostru nici nu stau de vorbă, eu stau de vorbă cu voi, pe voi vreau să vă salvez.

Nu sunt așa cum mă prezintă presa voastră. Da, da, eu știu ce prăpăstii scriu despre mine ziariștii dumneavoastră.

În privința asta avea un pic de dreptate: Idi Amin constituia unul dintre subiectele predilecte ale presei israeliene, care îl înfățișa ca pe reprezentantul primei generații coborâte din copac.

Doamna X s-a apropiat de mine și mi-a șoptit:

– Ce părere ai? Să vorbesc cu el?

– Despre ce?

– Despre scrisoare.

Mi-am amintit că doamna X îmi mai vorbise despre scrisoare. O scrisoare prin care ostaticii de la Entebe ar fi cerut guvernului israelian să adopte o atitudine mai concesivă, susceptibilă a conduce la eliberarea lor.

I-am observat de la distanță. Idi Amin dădea din cap, în semn de aprobare. Apoi, președintele Ugandei ne-a salutat și a plecat, însoțit de teroriștii cu care venea de obicei. La plecare, aplauzele au fost destul de anemice, dar cred că de această dată nici nu se aștepta la altceva.

Doamna X s-a apropiat din nou de mine:

– I-am spus.

– Și, ce a răspuns?

– Că ideea e bună, că ar fi bine să o scriem.

– Te așterni pe scris?

Doamna X a ezitat.

– Nu știu. Ar trebui să vorbesc și cu ceilalți, dar mă tem că voi întâmpina opoziții, că unii vor lua intenția mea în nume de rău.

Nu i-am spus nimic. Știam că are dreptate și că o asemenea propunere ar stârni o mică furtună. Doamna X a considerat tăcerea mea drept un răspuns și s-a îndepărtat, oarecum dezorientată.

Îl așteptam pe Idi Amin pentru a afla ultimele știri, atât cât se putea deduce din spusele lui. Aflasem ceva? Nu mare lucru! Așa cum prevăzusem, ultimatumul fusese amânat. Guvernul israelian nu luase nici o hotărâre în sensul eliberării unor teroriști. Se duceau, totuși, unele tratative. Nu puteam să cred că fostul colonel Bar Lev discută doar în numele său cu Idi Amin.

Era clar că la acele convorbiri asistau reprezentanți ai guvernului și că Bar Lev primea instrucțiuni de la guvern. Mai puteam deduce că Amin se pregătea să ne „găzduiască" pentru un timp îndelungat. Comentariile naive nu lipseau din partea celor care se aflau în apropierea mea:

– Drăguț din partea lui că vine să ne consoleze. Bine că cel puțin el ne poartă de grijă.

Scenariul lui Amin nu era deci lipsit de succes. Nu știam cât de departe mergea cârdășia lui cu teroriștii, dar Idi Amin venea să-și viziteze prizonierii. Dacă acești prizonieri ar fi fost exclusiv ai altora, nu cred că Amin ar fi apărut în fața lor și nici teroriștii nu i-ar fi îngăduit să ne viziteze, dacă nu ar fi existat o colaborare între ei.

Am încercat să scrutez un pic viitorul apropiat. Care va fi tratamentul aplicat cetățenilor israelieni rămași singuri, în absența unor martori din alte țări? Drumul spre toaletă prin celălalt salon va deveni mai penibil. A fost singurul lucru care mi-a trecut prin cap. Și de data asta m-am înșelat. Am fost invitați să revenim în salonul de clasa întâi. Era și firesc: supravegherea era mai simplă. Ne-am luat deci valizele în mână și ne-am instalat pe locurile pierdute cu câteva zile în urmă.

În sala de clasa întâi ne aștepta o mare surpriză: întreg echipajul avionului Air France era acolo. Deși echipajul fusese pus în libertate o dată cu călătorii eliberați, pilotul avionului a refuzat să plece. A declarat că atât el, cât și echipajul său, vor pleca numai după ce *toți călătorii* vor fi eliberați. Omul acesta e mai presus de toate laudele, merită recunoștința tuturor călătorilor rămași la Entebe. Pentru ei, prezența echipajului francez a însemnat un sprijin moral de neprețuit, mai mult, chiar, prin prezența francezilor, o schimbare în rău a tratamentului era mai greu de conceput.

Oamenii și-au reluat locurile de la clasa întâi cu un sentiment de ușurare, având, oarecum, senzația că au fost repuși în drepturile uzurpate. Întoarcerea în prima sală de așteptare echivala, pentru unii, cu un prim pas spre eliberare. De acolo, din sala aceea, plecaseră ceilalți. Fără îndoială că schimbarea de decor era agreabilă și tocmai asta explica doza de optimism care

încolţea, spontan, în inimile oamenilor. În realitate, nu exista nici un temei pentru optimism. Mutarea fusese făcută din motive tactice: pentru teroriști, era mai uşor să ne supravegheze în acelaşi timp şi pe noi şi pe francezi.

Deşi perfect conştient de situaţia reală, mai că m-am molipsit şi eu de buna dispoziţie generală. Parcă şi bucatele mi s-au părut mai gustoase, deşi ni s-a servit aceeaşi friptură grasă şi tare, cu aceeaşi garnitură de orez. Deşi mi se făcuse lehamite de friptura lor, niciodată, cât am stat la Entebe, nu m-a preocupat mâncarea şi nu mi-am dorit meniuri speciale. Am constatat cu oarecare îngrijorare că, încetul cu încetul, gusturile mele, cel puţin în materie de gastronomie, se pierdeau, dispăreau, lăsând în urma lor un gol de care mi-era teamă. Simţeam că şi alte gusturi, şi alte dorinţe dispar în acelaşi gol monoton, gol în care începusem să mă pierd. Era o atrofiere spirituală, în care până şi conştiinţa dumnezeirii pălea, în care numai corpul, numai materia îşi păstra prerogativele intacte.

Am surprins pentru o clipă privirea neamţului. În ochii lui nu mai ardea flacăra din primele zile ale aventurii. Privirea îi devenise meditativă, melancolică, aproape tristă. Am avut impresia că simţea şi el ameninţarea aceluiaşi vid în care eu însumi începusem să mă cufund. În acest gol eram mai puţin străini, mai aproape unul de altul, decât fusesem în avion. Aveam impresia că înotam în aceeaşi mare, ne loveam de aceleaşi valuri tăioase, înfruntam aceleaşi furtuni şi ne pândeau aceleaşi adâncimi. Poate că tocmai teama de aceste adâncuri, de acest gol, îl împinsese spre acel *vivere pericolosamente*, care îi oferea iluzia unei vieţi pline. Nu aveam intenţia să-i găsesc scuze; dacă aş fi fost consultat nu l-aş fi absolvit de pedeapsa care i se cuvenea. Poate că mâinile acestui terorist melancolic erau pătate de sânge, simţeam însă o puternică vibraţie omenească pentru acest personaj. Din nefericire, această vibraţie degenerase într-un obscur proces de exaltare. Un moment am încercat să mă scutur de umbra punţii care se întinsese între mine şi neamţ. Aveam numeroşi tovarăşi de călătorie şi de primejdie. Am privit în jurul meu. „Antenele" mele nu semnalau nimic. Mi-am întors privirea spre neamţ. Dispăruse din câmpul

meu vizual. Simple plăsmuiri, mi-am zis. Dar dacă preocupările mele alimentare suferiseră o alienare aproape totală, ele au izbucnit dintr-o dată sub alte forme decât cele obişnuite la unii dintre ostatici. S-a produs o întâmplare aproape incredibilă. Dar oare nu era totul incredibil, în situaţia în care ne aflam?

O rumoare a umplut toată sala şi am observat, în unele locuri, o agitaţie neobişnuită. Rumoarea a devenit tot mai puternică şi mi s-a părut că disting un cuvânt mereu repetat.

Dar nu! Nu se poate. Nu puteam să cred că este rostit cuvântul presupus de mine. Probabil că mă înşel. Cu toate astea, după ce l-am ascultat de câteva ori, cuvântul s-a impus de la sine. Era clar! Câteva voci strigau acelaşi cuvânt, ca la o manifestaţie.

– *Cuşer, cuşer**.

Nemaipomenit! Nici măcar în condiţiile în care se aflau la Entebe nu voiau să renunţe la cuşer! Nici nu se gândeau că, prin manifestaţia lor, ar putea provoca neplăceri celorlalţi.

În toiul acestui incident a apărut, val-vârtej, comandantul francez. A fost categoric şi a ridicat tonul pentru a opri această manifestaţie deplasată şi primejdioasă.

– *Cuşer*? a strigat el. Nu vă daţi seama unde vă aflaţi? Nu vă daţi seama la ce consecinţe poate duce prostia voastră? Aranjaţi-vă între voi, să mănânce unii pâinea şi alţii fructele, iar alţii carnea. Şi acum, potoliţi-vă!

Este numai un exemplu palid de demenţă cu caracter religios. Probabil că dacă li s-ar da un antidot în urma unei otrăviri, înainte de a-l lua, ar cere ca antidotul să fie *cuşer*.

– O cafea?

– Da!

O cafea era bine venită. Cei doi vorbitori de limbă română aveau grijă de mine şi mă răsfăţau cu ceaiuri şi cafele.

De fapt, cafeaua nu-mi făcea bine, din cauza glaucomului de care sufăr. Puţina vedere care mi-a mai rămas îmi impune anumite tabuuri, dar cum totul îmi devenise indiferent la Entebe,

---

* În limba ebraică, cuvântul *cuşer* desemnează, îndeobşte, mâncarea rituală a evreilor, rit pe care evreii habotnici şi tradiţionali îl respectă cu aceeaşi rigurozitate cu care respectă sabatul (n.a.).

am băut cafea fără restricții și am renunțat la orice medicație. Mă lăsasem în voia valurilor care mă purtau pe o mare necunoscută, spre țărmuri nedefinite sau poate de mult scufundate.

– Nu e prea fierbinte?

– Nu, mulțumesc.

Cafeaua nu era fierbinte, dar era prea dulce, ceea ce nu m-a împiedicat să o sorb cu voluptate.

Ne aflam lângă peretele din fața intrării în sală. Soții W., cu care mă împrietenisem, și-au adus lucrușoarele și s-au instalat alături de mine. Ne-am aranjat astfel în noul nostru „apartament". Mobilierul era simplu, dar nici nu aspiram la mai mult. O banchetă capitonată, lipită de perete, două scaune, o etajeră încastrată în perete și o mică stivă de saltele. În scurtă vreme ni s-a alăturat și doamna R., vecina mea de zbor. „Locuința" era destul de confortabilă, pentru a adăposti patru persoane, suficient aerisită, pentru a-mi permite să fumez, fără s-o deranjez pe doamna R. Soții W. mi-au istorisit epopeea intrării lor în Israel. Am aflat de unde au venit, ce drum au apucat, cum s-au descurcat la început și cum au răzbit în decursul anilor. Povestea lor semăna leit cu poveștile tuturor „urcătorilor". În Israel cuvântul emigrant nu e bine primit. Cei care se stabilesc acolo nu sunt emigranți, ci „urcători". Ei „urcă" în Israel, și chiar dacă istorioara soților W. trezea în mine ecoul unei povești de multe ori auzite, ei au țesut în jurul meu o perdea sonoră care m-a apărat, parcă, de valurile ostile și invizibile care agitau eterul la Entebe. Am apreciat bunul simț al acestor oameni cumsecade și le-am povestit, la rândul meu, câte ceva. În cele din urmă doamna W. și soțul ei au plecat la plimbare. Am rămas singur în noua mea „locuință".

Păcat că discurile mele erau departe. Poate că un pic de muzică m-ar fi putut scoate din starea amorfă în care mă aflam. Ce-aș fi putut să ascult? Beethoven. M-am chinuit să-mi amintesc cum sună *adagio* din cvartetul 131, dar n-am izbutit. Binecuvântată inocență! spune cineva despre acest *adagio.*

Privind pe fereastra larg deschisă, l-am zărit pe pirpiriul care ne păzea în *cavou.* Făcea același lucru, în noile condiții. Binecuvântată inocență, superbă muzică. Îmi părea rău că nu reușisem să-mi reamintesc: binecuvântată inocență.

Pirpiriul privea în zare, cu ochii lui de copil nevinovat.

Două viori, o violă și un violoncel. Auzeam violoncelul care suna profund, prelung și tulburător. Frumos instrument! Dar unde erau celelalte? Unde dispăruseră viorile? Dar viola? De ce tocmai violoncelul? Și, dintr-o dată, m-am simțit foarte iritat. Ce căutam la Entebe, cum de fusesem atât de imbecil să ascult de funcționara de la Air France? „*931* e în întârziere, luați-l pe *139*." Iar eu l-am luat. Nu, nu, e o eroare grosolană! Avionul meu nu e *139*. Scrie pe bilet! N-aveam ce căuta la Entebe. Trebuia să fiu la Paris. Era clar! Trebuia să-l caut pe șeful teroriștilor și să-i explic. Nu încape nici o îndoială că va fi de acord cu mine.

Această idee, stupidă, m-a calmat. Am revenit la amorțeala de dinainte. Binecuvântată inocență! Unde erau viorile? Ca prin farmec mi-a răsunat în urechi o trompetă care intona agresiv *Cavaleria ușoară*. Nu pot să sufăr muzica asta, dar nu mai puteam scăpa de ea. Totuși, spre marea mea surprindere, am rămas calm. Mă bălăceam într-o stare de suverană indiferență și *Cavaleria ușoară* trecea peste mine. Era atât de ușoară, încât nu o mai simțeam. Prea eram singur, trebuia să ies, să fac o plimbare. Unde? Unde? Oriunde, vei fi singur, îmi spunea o voce impersonală. Bine, bine, a mârâit o altă voce și am recunoscut, cu surprindere, propriul meu glas.

Am părăsit repede „locuința", pentru a scăpa de un dialog stupid. Încotro? N-avea nici o importanță. Mă aflam într-un univers finit, cu dimensiuni foarte mici. Ori încotro mă îndreptam, ajungeam în același loc.

Abia făcusem câțiva pași, că m-a oprit un bătrânel:

– Cui îi pasă de noi? Nimănui nu-i pasă de noi!

I-am răspuns doar printr-un gest vag. Cunoșteam această invocație, din Israel. *Noi* înseamnă Israel. Cui îi pasă de noi, israelienii? Sensul era precis. N-o să vină nimeni să ne salveze. De fapt, cam așa era. Eram convins că în toată lumea se vorbea despre noi, dar cine se putea gândi la o operație de salvare?! Și cum puteam fi salvați? Nu mă îndoiam că Secretarul general al ONU lansase deja apelul său în termeni vibranți. Președintele Franței condamnase, desigur, deturnarea avionului și-și expri-

mase simpatia pentru ostatici, în cuvinte calde și elegante. Președintele Statelor Unite... M-am gândit, un moment, că un detașament de parașutiști americani ar putea rezolva problema. Americanii nu vor încălca suveranitatea Ugandei, chiar dacă această încălcare ar salva o sută de vieți omenești. Politica își are regulile ei, pe care șefii de state trebuie să le respecte. Preopinentul meu avea dreptate: nimeni nu va veni la Entebe să ne salveze și, în definitiv, poate că e mai bine așa, mi-am spus. O intervenție ar putea provoca o reacție imediată a teroriștilor, care s-ar solda cu multe victime. Trebuie să recunosc că nu m-am gândit nici un moment la o intervenție israeliană. Mi-am continuat drumul încercând să scrutez un viitor care mi se părea prea obscur și care îmi devenise mai indiferent decât s-ar fi cuvenit.

Mi-a apărut în față doamna R., vecina mea. Stătea pe o bancă și era albă ca varul. Se vedea, cât de colo, că nu se simțea bine. M-am îndreptat spre ea și am observat că se apropie și nemțoaica. Ne-am găsit, amândoi, alături de doamna R., dar nemțoaica, având nelipsitul pistol în mână, nu mi-a acordat nici o atenție. Privirea îi era îndreptată spre doamna R.

– Ce se întâmplă? Ce-i cu dumneata?

Glasul nemțoaicei era mai puțin aspru, dar nici blând nu s-ar putea spune că suna.

– Mi-e rău!

Vocea doamnei R. era atât de slabă, încât cu greu o puteai auzi.

Spre surprinderea mea, glasul nemțoaicei a devenit mai moale.

– Ce simți?

– Simt că mor. Mă sfârșesc.

S-a produs atunci un fapt uluitor, de necrezut. Nemțoaica a privit-o pe doamna R. în tăcere timp de câteva secunde și, apoi, pe neașteptate, s-a aplecat spre bolnavă, a îmbrățișat-o și a mângâiat-o. Această femeie afectuoasă era una și aceeași cu fioroasa teroristă? Pistolul pe care îl păstra în mână chiar și în timpul îmbrățișării risipea orice îndoială. Scena îmi păru fantastică și m-a răscolit, scoțându-mă brusc din starea amorfă în care

căzusem din nou. Care era adevărata nemțoaică? Ce e omul? Cum poate fi definită personalitatea? E o manifestare de isterie? Poate, dar asta nu explică totul. Poate fi un om și fioros și *omenos*? Dacă era așa, nu poți ști niciodată la ce te poți aștepta de la el. A fost un gest determinat de un sentiment de culpabilitate? În cazul acesta, nemțoaica nu era atât de fioroasă pe cât voia să pară. După acel gest de vădită compasiune, era nemțoaica în stare să o ucidă pe doamna R.? N-am auzit de nici un călău care să-și fi îmbrățișat victima, înainte de execuție. Oare teroristul din Hebron ar fi fost și el capabil de duioșie? Imposibil! Categoric nu! Acest *nu* categoric m-a dezorientat și mai mult, mai ales când am auzit că s-a mai petrecut o scenă asemănătoare la Entebe. Preludiul a fost același: o doamnă care se afla într-o stare deplorabilă. Arabul cu șapcă, îngrijorat de starea persoanei, i-a adus, în minimum de timp, un pahar cu apă. Doamna a sorbit un pic din pahar, dar a continuat să se simtă rău. Teroristul a îngenuncheat și i-a sărutat mâna. Un terorist duios? Asasin sensibil? Oricum, lucrurile sunt mai complicate decât credem la prima vedere și nu pot fi înțelese prin raționamente simpliste.

Mi-am continuat drumul sub impresia scenei la care asistasem. După câțiva pași, am fost oprit de doamna D., care mi-a predat țigările cumpărate de la Air France. Uitasem de ele. Am aflat din nou că asemenea vânzări vor fi permise o dată pe săptămână.

O dată pe săptămână? Oho! Perspectiva era deci de săptămâni, poate de luni. Existau toate condițiile pentru o prelungire nedefinită a găzduirii noastre la Entebe. Niciodată răpitorii de avioane nu avuseseră la dispoziția lor mijloace de organizare atât de bune, spațiu, mâncare, dușuri, cafele, ventilatoare, apă la gheață, medici, saltele, pături. Nimeni nu se putea plânge că e înfometat, bruscat, privat de servicii medicale, de cele necesare unei existențe relativ onorabile. Un argument în plus pentru ipoteza unei organizări prealabile, de care Idi Amin nu putea fi străin.

Între timp, mi-am continuat drumul, întrebându-mă ce se petrece în Israel. Se aflase, firește, că doar israelienii și echipajul francez rămăseseră la Entebe. Nu era greu să-mi imaginez

atmosfera din Israel și reacțiile oamenilor. Presa și radioul erau pline de Entebe. Membrii guvernului se aflau în nesfârșite ședințe, iar populația era extrem de agitată. Oricare ar fi fost hotărârea guvernului, ea era la fel de gravă. Să elibereze prizonierii ceruți de teroriști? Ar fi creat un precedent primejdios. Să refuze categoric orice cerere a piraților? Asta ar fi putut duce la un masacru și la învinuirea de a fi provocat moartea ostaticilor, dintr-un exces de duritate politică. De fapt, nu mă îndoiam nici un moment că prima soluție era exclusă. Guvernul israelian nu va accepta, sub nici un motiv, eliberarea prizonierilor ceruți de teroriști. În această privință, existau precedente fără echivoc. Orice concesie, fie ea cu caracter umanitar, era considerată ca o capitulare în fața criminalilor.

Ca de obicei, opinia publică era gata să sprijine hotărârea guvernului. Doar familiile ostaticilor erau, probabil, de altă părere, și solicitau guvernului să accepte cererile piraților. Ziarele publicau articole prin care solicitau guvernului să nu capituleze și lozinca zilei era „nici un terorist nu va fi eliberat din închisoare!" Vedeam oamenii, pe stradă, pronunțând acest slogan, cu pumnii strânși și cu lacrimi în ochi. Ar fi fost un semn de ușurință din partea mea să condamn sau să resping această politică. Personal, am optat întotdeauna pentru soluția umanitară, dar mă feresc să spun categoric că este cea mai bună, în asemenea situații. De altfel, la Entebe eram obiect și nu subiect. Îmi imaginam ce se petrecea în Israel, și nimic mai mult. Știam că ziarele sunt smulse din mână, că se ascultă radioul de dimineața până seara, că deținerea noastră la Entebe devenise o problemă. Mai știam că, deși nu va ceda, guvernul va consimți, într-un fel sau altul, să înceapă tratativele. Totdeauna, prin tratative se câștigă timp. Mă întrebam însă la ce va folosi Israelul această tragere de timp. Probabil, în primul rând, pentru a ne prelungi nouă viața. O vedeam și pe sora mea, care, în starea deplorabilă în care se afla, avea de înfruntat consolările unora, care îi cereau să înțeleagă că interesele naționale sunt mai presus de cele individuale.

Nu m-am gândit, nici un singur moment, că tratativele formale ale guvernului ar putea fi conjugate cu o acțiune militară,

la o atât de mare distanță. Ulterior, am aflat că unii ostatici ar fi prevăzut o asemenea operațiune. Niciodată, în discuțiile avute la Entebe, nu am auzit pe cineva care să fi vorbit despre o asemenea eventualitate.

Ajuns în fața intrării în *cavou*, am constatat cu satisfacție că ușa care fusese scoasă din balamale se află din nou la locul ei. Față de *cavou*, sala de așteptare oferea parcă un oarecare sentiment de securitate, firește, un foarte vag sentiment de securitate. Prea era legată ușa aceea de amintiri grele, încă proaspete. Știam foarte bine că primejdia nu se micșorase, dar parcă mă sinchiseam mai puțin. Conștiința primejdiei venea acum pe cale pur rațională, aidoma unei informații pe care sistemul meu logic o sesizase. Emoțional, nu simțeam primejdia. De unde provenea această anestezie? N-am insistat asupra întrebării, poate de teamă să nu-i întrerup efectul, dar era preferabil să abandonez adâncul apelor interioare și să navighez la suprafață.

Am aruncat o privire în jurul meu și am constatat că toți se organizaseră în noile condiții din sala de așteptare. Fiecare familie sau grup își aranjase „locuința" compusă din câteva fotolii, saltele, o măsuță și propriile lor lucrușoare. Toate aceste „așezări" erau aliniate de-a lungul pereților și pe mijloc, astfel că rămâneau două alei principale. La stânga intrării se afla centrul de supraveghere al teroriștilor, iar la dreapta *Maison de France*, adică... sediul echipajului de pe Air France. Drumul făcea un ocol și se unea, printr-un arc de cerc, cu cealaltă alee.

Am bătut drumul acela de nenumărate ori. În cele din urmă, m-am întâlnit cu domnul E., care m-a invitat la el. Soția sa era... „acasă", culcată pe saltea. Am aflat, cu această ocazie, care fusese scopul călătoriei lor. Doamna suferea de o boală grea și plecase cu soțul ei în Canada, unde se afla singurul specialist care ar fi putut să o ajute. Deturnarea avionului spulberase speranțele acestei simpatice perechi, fiind ușor de înțeles cât de mare era disperarea lor. Domnul E. își îngrijea soția cu un impresionant devotament. Am fost tratat cu ceai fierbinte și cu o felioară de prăjitură, care apăruse, prin nu știu ce miracol. Între timp, a mai picat un musafir. S-au povestit întâmplări de pe frontul francez din al doilea război mondial. Atmosfera era plăcută, caldă,

familiară, dar, cum doamna avea nevoie de odihnă, am mulțumit și m-am îndreptat spre „locuința" mea.

Acasă, i-am găsit pe soții W. Se întorseseră și ei din plimbare. Am pălăvrăgit un pic, am depănat amintiri din România și din Israel și, în cele din urmă, am fost întrerupți de o nouă activitate, care a perturbat așezările abia instalate. Se face curat! Noutatea se răspândise în toată sala și a dat naștere la o agitație generală. Câțiva lucrători veniseră cu o mașină de curățat parchetul. Pentru pregătirea spațiului de lucru trebuia să deplasăm fotoliile, saltelele etc., apoi să le readucem acolo unde fuseseră înainte. În timp ce mă îndeletniceam și eu cu această activitate, mi-a trecut prin cap o idee năstrușnică: ce-ar fi ca, sub aparența unor lucrători, să se ascundă, de fapt, spioni? Stupid! Ce să facă ei acolo? Să cerceteze terenul, să... Dacă mașina de curățat parchetul ascundea un detector de mine? Prostii! Eram sigur că sunt prostii și am încetat să rumeg aceste gânduri. N-am înțeles însă de ce era necesară curățirea parchetului. Rațiuni de natură igienică? Un argument în plus pentru eventualitatea unei șederi prelungite? Era joi. Până duminică, data la care expira noul ultimatum, nu erau justificate asemenea măsuri. Desfășurarea ulterioară a evenimentelor a dovedit și rostul acelei curățenii. După încheierea operațiilor și plecarea lucrătorilor, pensionarii *hanului lui Amin* și-au propus să vegheze la menținerea curățeniei și, firește, să nu mai arunce pe jos hârtii, mucuri de țigări și resturi de mâncare.

Mi-am reluat locul în *locuință* și am constatat că soții W. plecaseră din nou. Am pornit-o și eu la drum și m-am trezit bătând din nou, în lung și-n lat, cele două alei. La un moment dat, în calea mea a apărut neamțul. S-a oprit în fața intrării. M-am oprit și eu. Privirea neamțului țintea departe, poate dincolo de Lacul Victoria. Am vrut să-l întreb de ce a fost necesară curățirea parchetului, dar, în loc de asta, l-am întrebat cu totul altceva.

– Vom mai călători împreună?

Neamțul m-a privit oarecum surprins, m-a cercetat un pic, fără să-mi răspundă.

– Poate, cine știe? a spus el într-un târziu.

– Ai fost tare în prima zi, am continuat eu, dar cum de-ai mers la sigur, de unde ai știut că pilotul nu te păcălește, îndreptând avionul spre altă direcție decât cea comandată de dumneata?

– Mi-a mai pus cineva întrebarea asta, a spus neamțul, zâmbind. Nici o eroare nu era posibilă. Înainte de operația Air France m-am antrenat, luni de zile, pe un avion. Am învățat să citesc hărți, să consult aparatele de bord și să mă orientez perfect în zbor. Chemat de un tovarăș al său, neamțul s-a scuzat și s-a îndreptat spre coridorul care ducea în afara clădirii.

Am rămas pe gânduri. Reieșea clar că era antrenat în zbor, dar pentru asta fusese necesar concursul unui stat. Care era acela? Cum se poate lupta împotriva pirateriei aeriene, când există state care instruiesc teroriști în acest scop? Nici o eroare nu era posibilă. Auzeam vocea neamțului și îi vedeam zâmbetul, deși nu se mai afla în fața mea. E un personaj interesant, mi-am spus și mi-am propus să-l provoc la o conversație mai îndelungată. Eram curios să aflu dacă îi place muzica, ce filozofi îl interesează în afară de Marx și ce literatură preferă. N-am mai avut însă niciodată ocazia să-l antrenez în proiectata discuție.

– La ce te gândești? Tot timpul te gândești.

Am tresărit. Se afla în fața mea un călător cu care stătusem adesea de vorbă.

– Mă gândeam că experiența asta pe care o trăim nu e lipsită de interes și, dacă vom ieși vreodată de aici, vom avea ce povesti.

Replica a venit prompt, fără nici o umbră de ezitare:

– Dacă? Sigur, sigur vom pleca de aici! Nu m-am îndoit nici un moment că totul se va termina cu bine. O să vezi! O să mai vorbim despre asta!

Asemenea „vitamine" administram și eu altora, la nevoie, dar o făceam fără convingere. Tovarășul meu însă vorbea cu o deplină siguranță în glas. S-a îndepărtat radios, crezând, probabil, că mi-a transmis și mie ceva din siguranța lui. Dar, de fapt, nici nu era nevoie. Nu, nu era nevoie, fiindcă totul îmi devenise indiferent. Voi ieși, sau nu, voi fi lichidat, sau nu, ce importanță aveau toate astea? Parcă nici nu era vorba de mine, nici nu mă gândeam la

viitor. În forul meu interior se lăsase o liniște adâncă. Nu bântuiau furtuni, nu se consumau tragedii, nu străluceau bucurii și nu se aprindeau speranțe. Dorințele adormiseră și adevărurile zăceau undeva pe fundul unei mări înghețate. Liniște, sau surzenie... O clipă am tresărit, dar și această tresărire s-a înecat în oceanul de indiferență. Mă întrebam, amuzat, cum e posibilă existența fără trecut, fără viitor și, ceea ce e și mai curios, fără prezent!

A sosit masa de seară. Mi-am luat în primire porția, fără entuziasm, fără poftă, dar cu conștiința că mă ancorez astfel în prezent.

Mâncarea nu ne-a lipsit niciodată la Entebe, iar mesele aveau și un rol suplimentar, pe acela de catalizator de normalitate. Desigur, fac abstracție de cei care ar fi dorit un serviciu *cușer*. După câteva ore de la reîntoarcerea în salonul de clasa întâi, această normalitate se instalase în mod solid și fiecare își avea locul în interiorul ei. Nimeni nu se mai gândea la avion și o oarecare bună dispoziție revenise în *hanul lui Amin*.

Începuse să se însereze, când s-a anunțat sosirea patronului.

Vizita era neașteptată. Cu atât mai surprinzător a fost faptul că președintele Ugandei nu era singur, ci acompaniat de soție și de un copil. După ce ne-a salutat, mareșalul ne-a prezentat familia: fetița purta un nume israelian.

– Pe fata mea o cheamă Sharon, ne-a spus Idi Amin. I-am dat acest nume fiindcă s-a născut în hotelul Sharon, la Tel-Aviv. Știe ebraica. A aflat că sunteți aici și a ținut mult să vă cunoască.

După această caldă prezentare, ne-a privit lung, cu familiaritate.

– Am venit să vă văd, înainte de plecarea mea. Plec în Mauritius, unde trebuie să particip la Conferința Statelor Africane. Știți că sunt președintele Organizației Statelor Africane.

După această modestă explicație, s-a oprit pentru un moment, apoi a continuat:

– Voi pune și problema voastră la Conferință, bineînțeles că voi discuta din nou și cu Waldheim, pe care îl voi întâlni acolo.

A făcut o nouă pauză. Acesta era modul său de a vorbi, firește, îndelung studiat. Cuvintele și pauzele erau drămuite, pentru a obține un efect cât mai puternic.

– Am vorbit şi cu Waldheim, dar să nu vă aşteptaţi la mare lucru. Totul depinde de guvernul vostru. Guvernul vostru e încăpăţânat, nu vrea să accepte condiţiile exprimate de palestinieni, pentru eliberarea voastră.

Soţia colosului ne privea cu interes şi copilul zâmbea. Ne aflam în familie, iar şeful familiei, după o nouă pauză, a continuat cu grijă părintească:

– Duminică expiră noul ultimatum. Voi face tot posibilul să mă întorc înainte, vreau să vă mai găsesc în viaţă.

După această graţioasă încurajare, s-a oprit un pic pentru a sublinia importanţa cuvintelor sale, apoi şi-a reluat tema favorită:

– Nu ştiu cum să fac să vă salvez viaţa. Voi continua să vă dau de mâncare şi tot ce vă trebuie, dar ce ne facem cu guvernul vostru, că de el depinde totul. M-am gândit că ar fi bine să-i adresaţi o scrisoare. Noi o s-o difuzăm prin posturile noastre de radio. Poate că o să ajute la ceva. Eu nu vreau să sugerez ce trebuie să conţină scrisoarea, asta e treaba voastră. Nici nu vă oblig să o scrieţi, dar ar fi bine ca, până mâine la prânz, să fie gata. Va veni un reprezentant al meu să o ia.

Aşadar sugestia doamnei X încolţise în mintea lui Idi Amin, care o prezentase ca şi cum ar fi fost ideea lui. Desigur, nici doamna X n-ar fi dorit să fie altfel. După ce a pus punctul pe i, preşedintele şi-a luat rămas-bun de la noi şi a plecat, însoţit de familie. Ca de obicei, câteva doamne au fost impresionate de emoţionanta grijă pe care ne-o purta Idi Amin, mai ales acum, după ce ne vizitase cu familia. Ca de obicei, descifram în grija mareşalului o ameninţare destul de transparentă, de şiretenie şi prefăcătorie. Aflând tot ce ne-a spus Idi Amin, nimeni n-ar fi putut găsi, în mod explicit, vreo ameninţare. Dar de ce venise cu familia? Gest infantil? Truc, pentru a crea o atmosferă de încredere? Mai degrabă! Dar de ce? De ce avea nevoie preşedintele de o asemenea atmosferă de încredere? În primul rând, pentru a apărea ca protector în cazul rezolvării favorabile a problemei. Foştii ostatici ar fi povestit cât de grijuliu fusese Idi Amin cu ei. Tot timpul am avut însă impresia că, în ciuda resentimentelor lui faţă de Israel, Idi Amin păstra o oarecare nostalgie

pentru trecutul în care avusese relații foarte bune cu Israelul. În cazul acesta, Idi Amin putea fi cu atât mai primejdios.

Vizita lui Amin mi-a trezit, într-o oarecare măsură, interes, dar nu a schimbat mare lucru în starea mea de indiferență. Nu-mi puneam întrebarea dacă și când voi scăpa de acolo. Dorințe cum ar fi aceea de a mă plimba pe Rue de Rivoli, sau de a intra la *Sainte-Chapelle*, căzuseră ca frunzele unui pom uscat. Devenisem eu însumi aidoma unui pom uscat, fără frunze, fără flori, fără sevă, fără perspectivă.

Încotro? În mijlocul sălii de așteptare de la Entebe pierdusem orientarea, de parcă m-aș fi aflat în mijlocul unui imens deșert. Oamenii îmi păreau ficțiuni și aveam impresia că, dacă voi încerca să-i ating, vor dispărea ca o fata morgana. În ciuda acestei stări bizare, înregistram perfect tot ce se petrecea în jurul meu și răspundeam ca un bun automat. M-am îndreptat spre un grup în care se afla și pilotul. Cu vocea lui plină de vibrații profunde și cu zâmbetul lui cald, francezul fermeca lumea adunată în jurul său. Oamenii voiau să știe cât mai multe despre el. O doamnă ar fi vrut să-i cunoască vârsta și, după unele ezitări, l-a întrebat direct. Francezul a coborât privirea, ca un elev chinuit, apoi, ridicându-și ochii frumoși și plini de omenie, a spus simplu: „Am făcut războiul, doamnă!" Omul acesta are în el ceva de adolescent, mi-am spus. Fără să știe, prin căldura pe care o emana, pilotul francez m-a ajutat un moment să reiau contactul cu ceilalți și cu restul lumii. „Împlinesc cincizeci și doi de ani", a adăugat el, după un timp. Un adolescent de cincizeci și doi de ani!

O dată cu plecarea francezului, cercul s-a risipit și m-am îndreptat și eu spre „casă". Pilotul, după ce a zăbovit câteva minute la *Maison de France*, și-a început rondul de seară. În fiecare seară făcea ocolul sălii, se oprea peste tot, întreba dacă totul este în regulă, dacă oamenii au nevoie de ceva, dacă și cum le poate fi de folos. Îi încuraja pe cei deprimați, glumea cu ceilalți și-și îndeplinea această admirabilă misiune cu cea mai perfectă modestie. În acele zile grele, pilotul francez a fost principalul sprijin al naufragiaților de la Entebe. Pilotul, cu ochi de adolescent, a reîmprospătat vechile mele simpatii pentru francezi.

Am aruncat o privire prin vecini. Fiind prea devreme pentru culcare, oamenii își petreceau seara după cum puteau. Unii jucau cărți, alții jucau șah, alții citeau sau conversau. Aveam impresia că mă aflu în excursie, în salonul unei cabane în care drumeții se amuză un pic înainte de a se dărui somnului odihnitor. Doar teroriștii, cu armele lor, întunecau aceste imagini. În apropierea mea, o seamă de tineri se adunaseră în jurul unei mese lungi, jucau cărți și pălăvrăgeau. La un moment dat, o fată a început să cânte, mai întâi aproape șoptit, apoi mai tare, mai îndrăzneț. O altă voce s-a ridicat în sprijinul celei dintâi, apoi alta și alta. Corul tinerilor umplea spațiul de cântece israeliene. Privirile teroriștilor nu erau deloc încurajatoare, îi vedeam încordați și încinși, aproape de punctul de fierbere. Tinerii continuau să cânte cântece israeliene, ceea ce pentru teroriști semăna a provocare. Câțiva ostatici au cerut tăcere. Așa sunt unii israelieni, fricoși. Frică? Dar care era actul de curaj? Nu înțelegeam de ce trebuia înveninată o atmosferă care, cel puțin aparent, era respirabilă. Nu era un act de curaj ci, mai degrabă, o ignorare a realității. Am ridicat și eu glasul, cerând, cu insistență, încetarea acestui joc periculos. Tinerii au renunțat și s-au risipit.

Mai toți călătorii se culcaseră. Tovarășii mei de „locuință" se culcaseră și ei, și domnul W. mă invita cu insistență să-i imit. Nu aveam încotro, deși salteaua nu mai exercita asupra mea aceeași atracție ca în seara precedentă. Nu aveam de făcut altceva decât să mă descalț și să mă întind pe saltea. La Entebe am dormit totdeauna cu pantalonii. Mi se părea mai comod așa și nu mă deranja că se șifonau. Faptul că m-am întins pe saltea nu mi-a stimulat, ca de obicei, nici înclinațiile contemplative, nici cele reflexive. Probabil, cuvântul cel mai potrivit nu era nici indiferență, nici anestezie, ci atrofiere. În sală se făcuse liniște. Toți se culcaseră. Ventilatorul, agățat în plafon, bâzâia ușor, subliniind astfel, și mai mult, tăcerea care se așternuse în sală. Din când în când, de la nivelul saltelelor, se înălța câte un geamăt care exprima întreaga suferință a acestor zile de pomină.

Mă întrebam: câți dormeau și câți vegheau ca mine, fără dorințe, fără speranțe, fără orizont, fără durere, fără bucurie?

Un terorist intrase în sală, cu arma în mână. Își făcea turul de rutină, pentru inspectarea prizonierilor. Tovarășii lui dormeau pe coridorul prin care se ieșea din încăpere.

Așteptam să iau contact cu salteaua pentru a face analiza evenimentelor din timpul zilei, dar n-am reușit să depășesc pragul enunțurilor. Aveam nevoie de un punct de sprijin. Un punct de sprijin pentru pârghia care trebuia să mă salte deasupra apelor moarte. Atunci, te-am strigat încetișor: Alina, și mi-ai apărut ca o întruchipare a speranțelor renăscute. Stăteai în fața mea, tristă și tăcută, iar focul veșnic din ochii tăi mă învăluia într-o căldură binefăcătoare. Am vrut să-ți povestesc, să-ți spun totul, dar, cu un gest abia schițat, m-ai oprit. Ne-am privit în tăcere, nemișcați, eram ca două stane de piatră. Am adormit atunci, sau dormeam deja?

Ziua a șasea

Și iar s-a făcut dimineață la Entebe. Mă simțeam bine în culcușul meu și nimic nu mă îndemna să-l părăsesc. Am privit în jur și am constatat că nu eram singurul leneș. La Entebe „lenevia" era permisă. Mi-am amintit de dimineţile din închisoare: la ora cinci eram treziți de bătăile violente în uşile de fier ale celulelor. Trebuia să sari din pat. Și dacă inerția trupului mai prelungea puțin poziția orizontală, alte bătăi în uşă îmi aminteau că trebuie să mă supun regulamentului. La Entebe nu exista nici un regulament. Amenințarea care plana asupra noastră ținea loc de regulament și ne spunea ce e îngăduit și ce nu. Lenevia era permisă în sala de aşteptare de la Entebe, dar acolo nu mai aşteptam avionul, aşteptam o sentință, aşteptam împlinirea destinului. Aşteptam să se întâmple ceva. Întocmai, mi-am spus, ăsta e adevărul. Aşteptam să se întâmple ceva. Ce și când, asta nu mă întrebam. Totul ținea de mister, iar la Entebe trăiam în plin mister. În aşteptarea de la Entebe, dorințele mele se topiseră. Aş fi vrut totuși să ies măcar un pic din sală, să respir aerul dimineții, al dimineții Ugandei. De câte ori pronunțam, în minte, cuvântul Uganda, aveam impresia că aiurez. Mi-era imposibil să cred că mă aflu în Uganda. Numai aparițiile lui Idi Amin mă puteau convinge că scenariul fantastic în care fusesem atras se desfăşura, totuși, pe pământ ugandez.

Ca în fiecare dimineață, teroriștii erau în plină activitate, fiind preocupați, mai ales, de camionetele care aduceau alimente și făceau legătura între oraș și aeroport. Orașul era, pentru mine, Kampala. Nu știam atunci că există și un oraș care se numește Entebe, oraș ce fusese cândva capitala Ugandei. Încercam să-mi imaginez cum arată Kampala. Dintr-o dată, am simțit că salteaua mă apasă de jos în sus, de parcă gravitația ar fi fost inversată. Într-o clipă am fost în picioare și mi-am reluat optica poziției verticale. Primul gând: să-mi fac toaleta.

Spre marea mea surprindere, am constatat că sunt singur în sala robinetelor. M-am spălat și m-am bărbierit, fără să privesc în oglindă. Nu aveam nici un chef să-mi examinez mutra. Am reușit destul de bine să mă rad, pe nevăzute. În timp ce mă bărbieream, mă gândeam, cu oarecare nerăbdare, la micul dejun. De această dată, nu mai aveam nici un motiv să prelungesc spălatul, cum procedam atunci când eram obligat să mă întorc în *cavou*.

Am reintrat în salon, convins că ziua aceea nu ne va aduce nici o surpriză. Idi Amin era plecat. Am sosit tocmai bine pentru a servi micul dejun, apoi mi-am reluat locul în „locuința" mea. Nu mai era nimeni „acasă". Ce puteam face? Mulți și-au închipuit că ostaticii de la Entebe trăiau într-o permanentă groază sau că erau terorizați de pirați. Nicidecum! De fapt, se plictiseau... E drept că ne plictiseam pe un fond de îngrijorare, de teamă permanentă. Teama era constantă, continuă, încât nici n-o mai luam în seamă. Am observat chiar că unii nu mai aveau conștiința pericolului. Condițiile relativ bune de care se bucurau ostaticii la Entebe le amorțiseră, în mare măsură, conștiința primejdiei care îi pândea. Oamenii dormeau bine, mâncau la ore fixe, beau cafele, fumau, pălăvrăgeau și se plictiseau. De fapt, nu știu dacă ceea ce simțeam eu se putea numi plictiseală.

Conștiința primejdiei nu m-a părăsit niciodată, dar ea nu modifica starea mea de indiferență. Simțeam nevoia să umplu, într-un fel, vidul care se făcuse în mine. Mi-am amintit de procedeul meu din închisoare. În primele zile de singurătate, în celulă, simțeam că mă pierd, că vidul mă invadează și mă îneacă. Numai că, atunci, destul de repede, am găsit leacul: am

recurs la raţiunea rece. Nu aveam nici cărţi, nici hârtie, nici creion. Regimul de celulă era foarte sever, înspăimântător de aspru. M-am refugiat în palatul de gheaţă al gândirii şi, acolo, mi-am regăsit echilibrul. Luni de zile, am refăcut în minte cursuri întregi de matematică şi de fizică. Eram ocupat de dimineaţa şi până seara. Treceam de la geometria diferenţială la mecanica cuantică, ajunsesem la o „îndemânare" uimitoare, rezolvam, mental, probleme din cele mai complicate. În faţa mea se înalţa o tablă invizibilă pe care scriam totul, cu un creion imaterial. Jocul devenise aproape pasionant. Când eram scos la anchetă, făceam un semn pe tabla invizibilă, pentru a continua la întoarcere. Frumuseţea armonioasă şi rece a matematicii mi-a menţinut moralul în închisoare, luni în şir. În asemenea împrejurări, golul existenţial devine insuportabil dacă nu este umplut cu ceva, iar pentru aceasta, cea mai indicată este logica, acea logică rece şi inflexibilă, care îngheaţă existenţa şi o menţine intactă. Zburdam prin lumea conceptelor matematice, uşurat de balastul realităţii, eliberat parcă de tirania închisorii.

O lume fictivă? Desigur, dar tocmai de asta aveam nevoie. De acelaşi lucru aveam nevoie şi la Entebe. În acea dimineaţă de vineri am încercat să reiau exerciţiile logice din închisoare. N-am izbutit. Nu orice fel de singurătate e favorabil unor exerciţii în planul raţiunii. Singurătatea în colectiv este o piedică, e o singurătate paralizantă. După o oră de încercări, am eşuat lamentabil. Mi-am spus că ar trebui să fiu îngrijorat de starea potenţialului meu cerebral, dar n-am fost. Continuam să mă scald în apele sălcii ale nepăsării. Mi-am amintit de un alt truc pe care îl foloseam în închisoare; când simţeam o oarecare uzură în mecanismul logic: mă gândeam la prieteni. Imaginea prietenilor care se gândesc la mine m-a ajutat şi la Entebe. M-am simţit mai puţin singur şi, prin ei, mai legat de viaţă. Mă întrebam dacă aflaseră toţi de păţania mea. Am poposit la fiecare în parte, încercând să-mi imaginez cum a reacţionat C.C. O fi aflat? Ştiam că, uneori, când reuşeşte să se concentreze, gândul lui poate parcurge distanţe mari. M-am gândit intens la el, dar eram prea epuizat ca să mă pot concentra. Când ne-am revăzut mi-a spus că a aflat despre întâmplare, pe cale directă. Nu ştia nimic de plecarea mea la Paris, dar, când a

aflat de răpirea avionului, a simțit că mă aflu la Entebe. E singura persoană care a reușit să comunice cu mine în timpul „sejurului" de la Entebe. N-am uitat pe nimeni. Am trecut de la unul la altul, mi-am spus păsul și am primit încurajările lor. Le cunoșteam gesturile, mimica, reacțiile, le ghiceam vorbele. E admirabil să ai prieteni buni; chiar când distanțe mari te despart de ei, îi simți aproape și trăiești prin ei, când propria ta existență este întreruptă. Parcă vedeam în fața mea o punte uriașă, arcuită peste mări și țări, cu un capăt pe malul Lacului Victoria și cu celălalt pe stâncile Carpaților. Nu eram singur și, tot repetând această constatare, am simțit că viața începe din nou să pulseze în mine.

O cafea ar fi fost bine venită. Mi-am preparat una și m-am dus cu ea la... mine, s-o sorb pe îndelete. Unul dintre pirații aerului a trecut prin fața mea. Probabil că l-am privit insistent, pentru că s-a oprit. Era un pic derutat. M-a întrebat, ca să spună ceva:

– E bună?

Se referea, firește, la cafea. I-am răspuns:

– Nu știu, să mă gândesc.

M-a privit întrebător, și eu am adăugat:

– Are gustul așteptării.

– Așteptare? Ce așteptare?

– Bineînțeles. Nu ne aflăm în sala de așteptare?

– A, da! Dar ce așteptați?

– Avionul, firește...

– Încotro?

– Paris. Nu zburăm spre Paris?

– Sigur, sigur. Nu aveți nici o grijă, o să ajungeți.

– Sunteți convins?

– Dar eu nu știu când, când... ajungem...

– Eu da, desigur. Toți așteptăm. Și eu aștept.

– Ce anume? Ce așteptați dumneata?

Mi-a zâmbit, dar nu mi-a răspuns, apoi, temându-se probabil de alte întrebări, mi-a făcut un semn cu mâna și s-a îndepărtat.

Terminasem de băut cafeaua, mi-am spălat ceașca și am pornit să dau o raită prin vecini. Stând de vorbă cu unul și cu altul, am constatat că problema zilei era scrisoarea. Uitasem de ea. Scrisoarea către guvernul israelian. Până la prânz trebuia să

fie gata, spusese Idi Amin Dada. Părerile erau împărțite: unii erau pentru scrisoare, alții erau contra. Cu dezbaterile, oarecum furtunoase, în jurul scrisorii, atmosfera din Israel s-a mutat în sala de așteptare de la Entebe. Lucrurile se petreceau însă invers, cei mai mulți erau pentru scrisoare; nu așa cum s-ar fi întâmplat în Israel. Optica se schimbă, întotdeauna, în raport cu situația. Un bărbat masiv, cu o mustață care părea că nu se simte la locul ei, perora incitant. Era categoric împotriva scrisorii: „Guvernul nostru nu trebuie să accepte nici una din cererile teroriștilor, nu trebuie să elibereze nici măcar un singur deținut din închisori." Judeca exact ca în Israel.

– Dumneata ești dispus să mori aici, la Entebe? l-am întrebat eu.

M-a privit cu ciudă și mi-a răspuns pe un ton care nu admitea replică:

– Da, dacă așa o cer interesele Israelului.

– Și ești gata să o sacrifici și pe soția dumitale?

La această întrebare a fost un pic cam derutat și mi-a răspuns cu oarecare întârziere:

– Eu nu pot să vorbesc în numele soției.

– În cazul acesta, cred că nu ai dreptul să vorbești nici în numele celorlalți călători care se află aici.

N-a mai răspuns. Nimeni nu l-a aprobat, în mod fățiș. Am fost întrebat și eu, cu privire la scrisoare. Am spus că o asemenea scrisoare nu poate fi de vreun folos, dar nici nu poate dăuna, nici nouă și nici guvernului israelian. S-a hotărât, așadar, să o scriem. S-a constituit o comisie, care s-a consacrat redactării textului. Unii se legaseră de această scrisoare, punându-și mari speranțe în ea. Nu știam cum va fi primită misiva în Israel, dar eram sigur că ea nu va forța mâna guvernului. Nu mă îndoiam de îngrijorarea și de compasiunea premierului Rabin, dar știam că altele sunt criteriile unei hotărâri guvernamentale, într-o asemenea împrejurare. N-aș fi vrut să fiu în pielea lui Rabin, dar este sigur că nici Rabin n-ar fi vrut să fie în pielea mea.

Tot plimbându-mă prin *sat*, am întâlnit-o pe doamna R. Îmi făcuse semn cu mâna. Se afla împreună cu soții W. și m-a invitat și pe mine să mă alătur grupului.

– E mai mult aer aici, mi-a spus ea.

Într-adevăr, era aproape de ușă și de afară venea o adiere plăcută. Mi-am căutat un scaun și m-am așezat lângă tovarășii mei de „apartament". S-au făcut imediat cafele și a început taifasul.

Soarele pătrundea nestânjenit prin peretele de sticlă, doamna R. se simțea mai bine și, zâmbitoare cum era, mi s-a părut o companie foarte agreabilă. Mi-am amintit de discuția începută în avion, înainte de deturnare. Atmosfera era plăcută și, pentru moment, mi-a revenit și cheful de vorbă, chiar și de glume. Dacă cineva ne-ar fi fotografiat atunci și ar fi arătat cuiva fotografia, privitorul ar fi remarcat poate că fețele noastre arătau o oarecare oboseală, dar, în nici un caz, nu ar fi putut ghici că scena reprezintă niște ostatici în așteptarea unei hotărâri de viață sau de moarte.

Mi-am amintit că Amin Dada nu va veni în ziua aceea. O zi fără mareșal mi se părea ca bucatele fără sare, dar mareșalul era plecat în Mauritius. O fi discutând el, acolo, problema noastră, așa cum ne promisese? Îmi închipuiam că, dacă Idi Amin nu va deschide discuția, se vor găsi alți șefi de state africane care vor pune această problemă. Într-o asemenea eventualitate vedeam mai multe șanse ca în scrisoare. Atitudinea lor ne putea fi mai folositoare decât scrisoarea. S-ar fi putut ca șefii unor state africane să-i ceară lui Amin să ia o hotărâre care să împiedice apariția unei pete pe blazonul, abia țesut, al Africii independente. Cu toată șiretenia lui, Amin Dada nu putea desconsidera o asemenea cerere. Nu-mi făceam iluzii, dar această posibilitate nu mi se părea exclusă.

Era liniște în salonul scăldat de lumină. Îți făcea impresia că te afli într-o tabără de vară, în care călătorii, obosiți de o vacanță prelungită, nu mai au ce-și spune și lâncezesc, mângâiați de razele blânde ale soarelui. Teroriștii păreau și ei vrăjiți de acea lumină neobișnuit de tandră. Ai fi spus că-s funcționarii pașnici ai *hanului*, care așteptau să se sfârșească vacanța.

– Ce au de gând?

Doamna R. știa foarte bine că nu am nici o calitate pentru a-i răspunde la întrebare, dar poate că nici nu mi-o adresase mie.

Poate că întrebarea apăruse pe buzele ei ca o expresie a fricii și a oboselii colective. Vocea doamnei R. nu avea accente de deznădejde, ci semăna mai mult a suspin. Nici răspunsul meu n-a fost, de fapt, un răspuns.

– Așteaptă și ei, ca și noi.

Nu știu dacă doamna R. a auzit ce spusesem. Atât întrebarea ei, cât și răspunsul meu fuseseră doar obsesii șoptite. Aceeași obsesie, același suspin, care, rostit sau nu, era pe buzele tuturor.

M-am simțit mai aproape de doamna R., de toți oamenii aceia pe care nu-i cunoșteam, dar de care eram legat prin acea bizară așteptare. Doamna R. mi-a zâmbit. Zâmbetul venea de departe, era trist asemenea unui suspin. I-am oferit umărul meu, în locul unei speteze care, desigur, i-ar fi fost necesară.

Era liniște în sala de așteptare de la Entebe. În marea lui solitudine, soarele ne privea cu căldură și compasiune, iar dintr-un ungher neștiut al *hanului Amin*, moartea ne privea și ea, gânditoare și nehotărâtă.

În cele din urmă, medicul pe care îl aștepta doamna R. a sosit. Venea în fiecare zi, consulta pacienții și, la nevoie, împărțea medicamente. În comparație cu toate cazurile precedente, eram, desigur, ostatici de lux. „De ce se îngrijesc de sănătatea noastră, dacă vor să ne omoare?" m-a întrebat un ostatic.

M-am gândit din nou la o înscenare cu caracter propagandistic.

După plecarea doamnei R. la vizita medicală, am rămas singur. Soții W. plecaseră și ei să dea o raită prin *sat*. Clipa de răgaz a teroriștilor trecuse. Erau, din nou, într-o activitate febrilă. În ce consta această activitate, este greu de spus, dacă nu imposibil. Permanentul du-te-vino al teroriștilor oferea, cel puțin, aparența unei intense activități. Care era fondul acestei agitații a rămas pentru mine un secret. Aveam impresia că asist la un joc. Un joc în care noi, ostaticii, eram niște pioni (deși întregul joc se bizuia pe noi), iar teroriștii nu știau să joace. Dacă ar fi fost buni jucători, ne-ar fi spus: „Ei, bine, jocul s-a sfârșit, am câștigat partida, am obținut o victorie fără precedent, totul a mers perfect, duceți-vă la casele voastre și povestiți ce ați avut ocazia să

trăiți și ce suntem noi în stare să facem." Așa ar fi constatat și Micul Prinț. Și, cum tot n-aveam ce face, mi-am petrecut timpul imaginându-mi un nou popas al Micului Prinț. Pe următoarea planetă era un terorist.

– Iată un ostatic, strigă teroristul, dând cu ochii de Micul Prinț.

Micul Prinț nu știa că, pentru un terorist, toți oamenii pot fi ostatici, dar nu știa nici ce este un terorist, sau ce este un ostatic.

– Mâinile sus, strigă teroristul, cu un pistol într-o mână și cu o grenadă în cealaltă.

Speriat, Micul Prinț ridică mâinile, fără să știe de ce.

– Arme ai?

Nici nu așteptă răspunsul și își și controlă victima.

– Lasă mâinile jos, ordonă teroristul.

Micul Prinț lăsă mâinile în jos și făcu un pas spre terorist.

– Mâinile sus!

Micul Prinț ridică, din nou, mâinile.

– Mâinile jos!

Micul Prinț lăsă mâinile în jos și zâmbi. Îi plăcea să se joace.

– Cine ești tu? întrebă Micul Prinț.

– Sunt un terorist.

– Ce e aia un terorist?

– Hm! Un terorist e... de fapt... nu mi-am pus niciodată întrebarea. A, ba da! Un terorist e un revoluționar care folosește violența pentru a-i face pe oameni fericiți.

Micul Prinț deveni trist.

– E greu să fii fericit, șopti el.

– Dar noi luptăm, spuse teroristul, fără luptă nu se poate obține fericirea.

– Și ați reușit să-i faceți fericiți?

– Asta e! oftă teroristul, oamenii nu vor să fie fericiți, se împotrivesc, dar noi suntem generoși, nu ne lăsăm până nu-i facem fericiți. Mâinile sus!

Micul Prinț ridică iar mâinile.

– Mâinile jos!

Micul Prinț lăsă mâinile în jos.

– Și cum procedați? întrebă Micul Prinț.

– Cum adică?

– Să-i faceți fericiți!

– Luăm ostatici.

– Ce e aia ostatici?

– Tu ești un ostatic.

– Nu înțeleg, făcu Micul Prinț.

– Un ostatic, cum să spun eu, e un zălog. Îl ținem până ce burghezii îl răscumpără. Dacă refuză, îl omorâm.

Micul Prinț, speriat, făcu un pas înapoi.

– Mâinile sus!

Micul Prinț ridică mâinile, apoi, la comandă, lăsă mâinile în jos. Mâinile sus! Mâinile jos!

După un timp, Micul Prinț spuse gânditor:

– Vreau să văd un apus de soare...

– Apus de soare? Asta nu! zise teroristul.

– Vreau să văd un apus de soare, repetă Micul Prinț, ca și cum n-ar fi auzit refuzul teroristului.

– Tu ești un ostatic și nu poți să-mi comanzi mie ce vrei, spuse teroristul, iritat. Noi suntem înnoitorii lumii, pentru asta trebuie să sfârșim mai întâi cu tot ce e vechi. Din vremurile cele mai îndepărtate, planetele se învârtesc în jurul soarelui. Destul! Vom schimba acest obicei burghez.

– Dar cum veți face? întrebă Micul Prinț.

– Vom lua ostatici. O sută de ostatici. O mie de ostatici. Apoi, anunțăm guvernele lumii că îi omorâm, dacă nu se iau măsuri pentru schimbarea mișcării planetelor.

– Aaa! exclamă Micul Prinț. Voi nu vă veți realiza niciodată obiectivele.

– Ăsta chiar e secretul nostru; dacă le-am realiza, ce ne-ar mai rămâne de făcut? Noi nu ne vom învechi aidoma burghezilor, vom lupta întotdeauna pentru idealurile noastre, vom face revoluția permanentă.

– Până și regele absolut e mai simpatic, se gândi Micul Prinț. Îți plac florile? întrebă el cu toată seriozitatea.

– Florile?! se miră teroristul. Drept să-ți spun, n-am observat, nu știu. Cred că nu-mi plac. Burghezilor le plac florile. O să pun problema în Comitetul Central. S-ar putea să le desființăm.

– Vreau să plec, spuse Micul Prinț.

– Nu se poate, ești ostatic, strigă teroristul și îndreptă țeava armei spre Micul Prinț.

Micul Prinț încă nu știa ce e un pistol.

– Plec!

– Mâinile sus! strigă teroristul.

Era prea târziu. Micul Prinț dispăruse din ochii săi.

Teroristul apăsă pe trăgaci, din obișnuință, dar pistolul nu luă foc. Era ruginit.

– Oamenii mari sunt foarte ciudați, spuse Micul Prinț, continuându-și călătoria.

*

Teroriștii noștri își desfășurau febril activitatea. Unul dintre ei se juca cu o armă automată. Era un terorist autentic. Pe planeta noastră, toți teroriștii sunt autentici și tot nu sunt nici mai realiști, nici mai înțelepți decât teroristul de pe mica planetă.

– Sunt obosită.

Doamna R. se întorsese de la vizita medicală. Sistemul nervos al doamnei R. fusese puternic zdruncinat de evenimente, iar grija pentru copiii rămași acasă contribuia și ea la această stare de slăbiciune. I-am explicat că, într-un fel, situația ei este avantajoasă. S-ar fi simțit și mai rău dacă i-ar fi avut pe copii la Entebe.

Masa de prânz am luat-o acolo unde ne aflam. Serviciul era organizat acum de tineri ostatici, iar meniul, în mod invariabil, același. Ca de obicei, doamna R. n-avea poftă de mâncare și nu mânca mai nimic. Eu mâncam fără poftă și cred că la fel procedau cei mai mulți. M-am întrebat cum aș fi reacționat dacă nu s-ar fi servit caviar, nisetru, sau *coeur de palmier*. Aș fi mâncat probabil, cu mai multă poftă. Starea de indiferență, frânată un pic în cursul dimineții, revenise. Conștient de acest lucru, m-am întrebat ce simt ceilalți. Observațiile mele, superficiale, erau suficiente pentru a căpăta convingerea că mai sunt și alții care reacționau ca mine. În general însă, diversitatea trăsăturilor temperamentale a determinat reacții foarte diferite. Au existat la

Entebe ostatici a căror anxietate li se citea pe față și era prezentă în toate mișcările și discuțiile lor. Alții erau vădit marcați de un proces de inhibiție. La aceștia, mecanismul de autoapărare funcționa mai bine. Aș minți însă dacă aș pretinde că, în condițiile de la Entebe, am putut face observații serioase asupra celorlalți; fie ei călători sau teroriști. Bineînțeles că situația teroriștilor nu era comparabilă cu a noastră. Ei erau învingători, operațiunile lor fuseseră încununate de succes, erau în plină activitate și la adăpost de orice intervenție străină. Cu toate acestea, și ei manifestau, uneori, o anumită nervozitate; viitorul era și pentru ei nebulos. Deznodământul nu depindea de ei, ci de factori externi pe care nu-i puteau controla. Neamțul, mai ales, devenea tot mai gânditor. Era singurul care nu excludea o intervenție israeliană. Când pilotul a subliniat siguranța în care se aflau ei, teroriștii, neamțul a remarcat că o acțiune israeliană nu ar fi imposibilă, deși o asemenea intervenție i se părea foarte puțin probabilă. Considera că, în acest caz, israelienii ar urma să vină pe Lacul Victoria și nu pe calea aerului. Nu cred însă că această ipoteză, pe care neamțul o socotea mai degrabă fantezistă, era cauza stării lui de melancolie. Personajul acesta trebuie să fi fost foarte complex, deci destul de greu de definit.

După-amiază, după ce ne-am servit în liniște cafelele, doamna R. s-a culcat, străjuită de doamna W., iar eu am pornit la plimbare. Pe drum i-am întâlnit pe ostaticii care contribuiseră la redactarea scrisorii, a cărei predare fusese amânată pentru seară. Am fost consultat asupra textului. Le-am spus că, în primul rând, scrisoarea trebuie să satisfacă vanitatea mareșalului, să conțină și elogii la adresa lui Idi Amin. Am sugerat apoi să fie consultat și pilotul francez în care aveam multă încredere, dar opinia pilotului fusese deja solicitată. O dată în plus mi-am dat seama de calitățile remarcabile ale acestui om. Mai întâi, a spus că nu se poate amesteca într-o chestiune care ne privește pe noi și guvernul nostru, dar a adăugat: „Eu cred că cel mai bun lucru, singurul lucru pe care îl puteți face în condițiile în care ne aflăm, este să vă păstrați demnitatea."

La puțină vreme mi s-a oferit, spre lectură, textul scrisorii. El începea prin cuvinte de curtoazie la adresa președintelui Idi

Amin. Urma apoi o frază prin care nu se cerea nimic precis și care nu angaja cu nimic, pe nimeni. Se cerea guvernului israelian să facă tot ce era cu putință pentru rezolvarea pozitivă a problemei. Mi s-a cerut părerea. Nu aveam nimic de obiectat. Am propus doar o completare a ultimei fraze: „O rezolvare pozitivă a problemei, în sensul eliberării tuturor ostaticilor aflați la Entebe." Scrisoarea a fost modificată în acest sens. Astfel s-a încheiat redactarea scrisorii și au fost rezolvate controversele iscate în jurul ei. Dar doamna X., care era adevărata inițiatoare a scrisorii, nu fusese consultată la întocmirea ei. Toți erau convinși că ideea pornise direct de la Idi Amin.

Încredințat că scrisoarea nu va fi primită cu entuziasm la Ierusalim, mi-am continuat plimbarea. În orice caz, asupra unei scrisori care nu a fost scrisă în stare de libertate planează întotdeauna o suspiciune. M-am oprit în fața unui „fost călător", care citea. Nu eram sigur dacă citea, dar l-am văzut cu o carte în mână și l-am întrebat ce citește. Mi-a arătat coperta: Shakespeare! Mi-a oferit cartea, cu multă amabilitate, spunându-mi că el nu mai are ce citi. I-am mulțumit, fără să o iau.

Mi-am amintit de camera de spital în care mă aflam înaintea operației de apendicită. Erau acolo pacienți cu operații mult mai grele. În zadar am încercat să citesc o carte pe care o aduseșem cu mine ca să-mi treacă timpul. Era o carte umoristică. Umorul devenea crispat și grotesc în atmosfera de suferință a salonului de chirurgie. Nu știu dacă atunci aș fi putut citi Shakespeare. Era prea multă viață în Shakespeare și prea multă suferință. La *hanul lui Amin*, povestea regelui Lear și a fetelor sale nu-mi spunea absolut nimic. Dacă aș fi avut la dispoziție o bibliotecă, aș fi ales o carte de fizică teoretică.

Mi-am continuat drumul, gândindu-mă la apariția lui Idi Amin într-un scenariu shakespearian. Eram în lipsă de subiecte. Bizar! Cu ani în urmă, doctorul N. încercase să mă hipnotizeze, având acordul meu. Nu mi-a spus că trebuie să-mi golesc creierul de orice gând; reușita încercării sale cerea să nu mă gândesc la nimic. N-am izbutit, deși mi-am dat toată silința. Iar acum? Acum ar fi trebuit să am alături de mine un astfel de doctor N.

Un scaun mi-a apărut în față, ca o invitație. M-am așezat. Tot nu aveam ceva mai bun de făcut. Mi-am aprins o țigară și m-am concentrat asupra rotocoalelor de fum.

Domnul E. s-a așezat lângă mine și, după un pic de tăcere, m-a întrebat, mai mult ca să spună ceva:

– La ce te gândești?

– La nimic, i-am răspuns cu sinceritate.

Se pare că răspunsul meu nu l-a surprins, fiindcă a continuat, împins de nevoia de a vorbi:

– Și unde plecai? Chiar la Paris?

– Chiar la Paris.

– Rude?

– Nu.

– Plimbare, așadar, a decis el în locul meu.

Am rămas un pic pe gânduri. De fapt plecasem pentru prieteni, nu pentru plimbare. În zadar însă încercasem să-i conving pe alții că, de obicei, călătoream pentru a-mi întâlni prietenii. Am socotit deci că nu e cazul să-l contrazic pe domnul E.

– Da, plimbare, am spus.

– Pentru prima oară la Paris?

– Nu. Am fost de multe ori la Paris. Am prieteni acolo, am adăugat, totuși.

– Ce va fi cu noi? a întrebat domnul E., fără nici o tranziție.

Ce puteam să-i răspund? Ce calitate aveam eu, în plus față de el, pentru a răspunde la o asemenea întrebare?

– Dumnezeu știe! am oftat după un timp.

Domnul E. a căzut pe gânduri, apoi m-a întrebat, fără să mă privească:

– Crezi în Dumnezeu?

– Da! i-am răspuns, scurt.

Apoi a întors capul spre mine și m-a privit lung.

– Ce meserie ai? m-a întrebat el, în cele din urmă.

– Fizician.

– Fizician! s-a mirat el. Și crezi în Dumnezeu?

– De ce nu?! Nu există nici o contradicție între știință și credință, am răspuns.

Domnul E. a clătinat din cap cu scepticism.

– Atunci, trebuie să știi mai multe decât mine. Ce știi despre el?

I-am răspuns printr-o frază care era întipărită în mine: „Nu există în sufletul omului nici o cunoaștere despre Dumnezeu, cu excepția unei singure cunoașteri, care ne spune că nu-L cunoaștem."

Domnul E. m-a privit surprins.

– Vorbe! Asta nu spune nimic. Vorbe! a repetat.

Nu m-am gândit nici o clipă că vorbele acelea nu-mi aparțineau... Am tăcut.

– Dacă există, de ce nu ne ajută? Să ne ajute să scăpăm de aici, a continuat domnul E.

Am hotărât să tac. Domnul E., la fel, și parcă am simțit fiecare, că nu mai aveam ce ne spune. Tăcerea s-a prelungit, da nu ne simțeam stingheriți. Ne obișnuisem cu tăcerile prelungite

Un eveniment neașteptat ne-a scos din starea de lâncezeală S-a anunțat, mai întâi în engleză, apoi s-a tradus în franceză ș ebraică:

– Puteți ieși din sală, afară, cu condiția să nu vă îndepărta de clădire. Dați prioritate femeilor și copiilor. Nu ieșiți pre mulți deodată. Ieșiți în grupuri mici și nu stați prea mult afar ca să vină rândul și altora.

Această nouă libertate care ni se acorda a fost primită c entuziasm. Așa se petrecuse și cu ceilalți, care fuseseră eliberați Cu o zi înainte de plecare, li se acordase și lor această favoare

Am așteptat să iasă câteva grupuri, apoi am purces și eu l drum, călcând încetișor pe culoarul care ducea afară. Spre libe tate! m-am gândit, dar era o libertate îngrădită și supravegheat eram, firește, păziți, deși nimeni nu s-ar fi gândit să fugă. Ar respirat cu nesaț aerul curat. Nu era cald, așa cum m-aș fi aște tat. M-am plimbat prin fața clădirii, încercând să-mi imaginez sunt liber și că pot pleca mai departe. Depărtarea continua să măsoare numai în metri, dar imaginea cerului și conștiin spațiului liber m-au înviorat. Iuțeala cu care m-am mișcat mi stimulat apetitul pentru o libertate autentică. La o distanță câteva sute de metri se afla Lacul Victoria, pe care tovarășii m de drum îl puteau vedea, eu însă nu. La câteva sute de met

ochii mei nu mai puteau distinge albastrul lacului și l-am putut vedea numai... închizând ochii. Crezusem că nu voi mai ieși niciodată afară... M-am întors în sala de așteptare, apoi am mai ieșit de două ori. Nu mă mai puteam sătura de spațiul liber.

Cu prilejul acestui du-te-vino, l-am zărit pe neamț, afară, și mi-am propus să stau de vorbă cu el. Însă neamțul a reintrat, mai înainte de a-l aborda. L-am regăsit înăuntru, stând de vorbă cu un alt ostatic. Întrebarea ostaticului l-a surprins pe neamț în mod neplăcut:

– Dumneata știi că printre ostatici se află și foști deținuți din lagărele de concentrare naziste?

Neamțul n-a răspuns, iar ostaticul a continuat:

– Cum te simți dumneata, ca neamț, cu atâția ostatici evrei, când știi prea bine că Germania nazistă a exterminat milioane de evrei? Acum, din nou, un german amenință viața unor evrei, ca pe vremea lui Hitler?

Neamțul s-a înnegrit la față. Era vădit enervat de întrebare.

– Eu nu sunt nazist, s-a apărat el. Dimpotrivă, noi suntem dușmanii neîmpăcați ai nazismului. Ostaticii aceștia nu sunt pentru mine evrei, ci israelieni care au ocupat pământuri arabe. Noi nu avem nimic cu evreii și regret că s-a întâmplat așa.

Între timp, în jurul celor doi s-au strâns și alți amatori de discuție.

– Cum vezi dumneata conflictul israeliano-arab? l-a întrebat cineva.

– Cred că Israelul ar trebui să accepte crearea unui stat palestinian.

– Dar tovarășii dumitale, palestinienii, vor totul.

– La drept vorbind, nu cunosc prea bine problema, s-a eschivat neamțul. Eu nu sunt avocatul nimănui. E problema lor. Pe mine mă interesează, în special, patria mea, Germania, dar am fost nevoit să o părăsesc.

– De ce nu te întorci? l-a întrebat o doamnă. Cu inteligența și capacitatea dumitale ți-ai putea servi mai bine patria, decât o faci acum, cu revolverul în mână. În definitiv, acum nu ești decât o simplă unealtă a altora.

Neamțul nu s-a supărat și a răspuns destul de serios:

– Nu e chiar așa. Astea sunt regulile jocului pe care l-am acceptat. La nevoie, trebuie să fac orice pentru binele omenirii. Odată și odată voi abandona revolverul și atunci mă voi reîntoarce în Germania pentru a face o muncă utilă societății, dar asta o voi face numai atunci când Germania va fi liberă.

Altă întrebare:

– Crezi dumneata că guvernul israelian îi va elibera pe cei patruzeci de deținuți ceruți de voi?

– Niciodată nu mi-am închipuit așa ceva, a răspuns neamțul, calm. Vom duce tratative și vom obține ceva. Câțiva prizonieri.

În acest punct al discuției neamțul a fost chemat de unul dintre camarazii săi și conversația a fost întreruptă. Cele auzite mi-au întărit impresia că ne așteaptă o lungă „vacanță" la *hanul lui Amin*. Teroriștii se pregăteau de tratative lungi. La Entebe aveau toate condițiile de a trata și de a aștepta, în liniște. La patru mii de kilometri depărtare de Israel. Sub oblăduirea lui Amin Dada. Așa se explica și faptul că primise permisiunea de a vinde țigări, o dată pe săptămână. Niciodată n-avuseseră teroriștii condiții atât de bune pentru tratative; cu Uganda făcuseră o alegere excelentă. Probabil că plimbările pe afară fac parte și ele din planul unei îndelungate așteptări. Ce surpriză ne rezervă zilele următoare? Plimbare în junglă?

Începuse să se însereze. Evreii religioși se pregăteau să sărbătorească sâmbăta, așa cum puteau, la Entebe. M-am retras din nou în „apartamentul" meu, care era gol. Între timp, a sosit vicepreședintele Ugandei, un prichindel pe care Idi Amin l-a putea înfuleca dintr-o înghițitură. Venise pentru scrisoare. Am luat-o și a promis că a doua zi va fi difuzată prin postul național de radio. M-am întrebat, ulterior, ce s-a făcut cu scrisoarea. De ea nici nu s-a pomenit în Israel, nici în presă, nici la posturile de radio. Scrisoarea n-a ieșit la suprafață nici în perioada post-Entebe. La Entebe însă n-am acordat nici eu o importanță deosebită scrisorii. Văzându-l pe vicepreședinte, m-am gândit la patronul lui.

Mă întrebam dacă a doua zi vom avea prilejul să-l vedem pe patron, nu de alta, dar era sursa noastră de informații. Voiam

aflu dacă se va întoarce cu niscaiva noutăți din Mauritius și apoi... mă obișnuisem cu el. Așteptam să se sfârșească ziua de vineri, dar până la înserare mai era, așa că mi-am reluat plimbarea. Un „coleg" mi-a atras atenția asupra unei scene bizare: în fața clădirii, teroriștii se îmbrățișau între ei.

– Ce s-o fi întâmplat? s-a întrebat cineva.

– Or fi homosexuali, a glumit altul.

Explicația nu a întârziat: un terorist a dat buzna în sală și l-a îmbrățișat pe pilotul francez care tocmai se afla lângă ușă. În sală s-a produs rumoare. Ce i-a spus teroristul pilotului? Cu iuțeala fulgerului, s-a răspândit zvonul că s-ar fi ajuns la un acord cu guvernul israelian. Toată lumea era în picioare, pilotul a pus mâna pe microfon și a anunțat noutatea: guvernul israelian a acceptat condițiile teroriștilor.

Am înțeles foarte bine, dar nu îmi venea să cred.

– Și ce a spus? am întrebat-o pe doamna R., care se afla lângă mine. Drept răspuns, doamna R. m-a îmbrățișat și m-a sărutat. Așadar am înțeles bine. Explozia de bucurie era generală și cuprinsese în egală măsură pe ostatici și pe teroriști.

L-am căutat din ochi pe adeptul lozincii „Nu dăm nici un prizonier". Nu l-am reperat. Câteva doamne au reluat vechea teorie: „Cerem lui Idi Amin să ne plimbe, înainte de plecare."

Câțiva tineri s-au angajat într-o discuție aprinsă cu teroriștii. Foarte impetuoși, tinerii israelieni încercau să-i convingă pe teroriști că Israelul are dreptate și că numai arabii sunt de vină în conflictul din Orientul Mijlociu. Nu mai puțin impetuoși, arabii susțineau contrariul. Discuția s-a continuat pe un ton foarte aprins.

– Tinerii ăștia au pierdut simțul realității, zise cineva.

– Au uitat că suntem încă în mâinile lor, completă alt călător.

– Trebuie să-i oprim, căzură câțiva de acord.

Între timp, interveni și pilotul și, astfel, discuția, care devenise furtunoasă, a fost curmată. Bucuria era zugrăvită pe fețele tuturor ostaticilor, care, ca prin farmec, își recăpătaseră vioiciunea.

Cuvântul magic era: plecăm. Cu acest cuvânt dulce se încheia ziua de vineri.

– Plecăm la Paris? mă întrebă o doamnă.

– Cred că o să mai dureze, a spus un domn. Probabil că mai există anumite probleme tehnice care urmează să fie rezolvate, cum ar fi, de pildă, predarea prizonierilor din Israel. Probabil că se va face concomitent cu eliberarea noastră. S-ar putea să mai dureze chiar două-trei zile.

Discutam, dar tot nu mă dumiream.

O bătaie pe umăr m-a trezit din reverie:

– Ei, ce spui? A triumfat pesimismul dumitale, sau optimismul meu? Ţi-am spus eu că ieşim teferi de aici? Aşa e?

– Aşa! i-am răspuns automat.

Rămas singur, m-am retras într-un colţ pentru o consfătuire cu mine însumi. Nu fusesem contaminat de entuziasmul general. Eram încă suficient de lucid pentru a examina ultima noutate, în coordonate reale. Aş fi vrut să cred, dar nu puteam. Cunoşteam foarte bine realităţile, ca să pot crede că guvernul israelian a hotărât să elibereze cei patruzeci de prizonieri din închisori, şi încă atât de repede. Pentru asta trebuia să se întrunească guvernul, să discute, să propună tratative, să ceară amânarea noului ultimatum, să stabilească locul schimbului etc. Era imposibil ca toate aceste etape să fi fost parcurse.

De unde ştiau teroriştii? Aflaseră, probabil, de la vreun post de radio. E posibil ca guvernul israelian să anunţe că acceptă să trateze, dar asta nu înseamnă nimic. Trebuia să urmeze o lungă perioadă de tratative, dar guvernul israelian nu se va grăbi să cedeze. Nu vedeam nici un motiv de bucurie. Eram convins că ne mai aşteaptă încă multe zile negre. Cu toate acestea, am preferat să tac. Nu avea nici un rost să stric bucuria celorlalţi, care era o oază în deşertul de la Entebe. Regretam că nu mă puteam şi eu lăsa furat de acest val de bucurie. Luciditatea este, adesea, supărătoare.

Se înnoptase de-a binelea. Pilotul îşi făcea obişnuitul tur înainte de culcare. Ne-a rugat pe toţi să vorbim în şoaptă deoarece una dintre însoţitoarele de bord de la Air France era bolnavă şi avea nevoie de linişte. Dar tăcere nu s-a făcut. Pilotul a revenit cu rugămintea lui, dar în zadar. Mulţi au continuat să vorbească tare, să râdă şi să facă zgomot. Bucuria plecării, sau lipsa de bun-simţ? Probabil că amândouă.

Într-un târziu, m-am culcat și eu, legănându-mă cu speranța că, cel puțin de data asta, luciditatea mă înșelase. În fața ușii se profila umbra unui terorist cu arma în mână. Era în picioare, cu spatele la noi și privea afară. Ceva mai încolo, un camarad de-al lui fuma. Nu era înarmat. Ulterior, am fost întrebat, în repetate rânduri, cum a fost posibil ca optzeci de oameni să se lase dominați de zece teroriști, fără să reacționeze. Unora li se părea că ar fi fost ușor să-i atacăm și să le luăm armele, devenind stăpâni pe situație. Această chestiune a fost discutată la Entebe, dar s-a ajuns la concluzia că o asemenea încercare era absurdă. În primul rând, jumătate din cei optzeci erau femei, copii și bărbați care depășiseră o anumită vârstă. Chiar dacă un atac-surpriză ar fi reușit, teroriștii ar fi avut tot timpul să ucidă jumătate din ostatici. Și apoi, armata ugandeză ar fi stat cu brațele încrucișate? Idi Amin ne-ar fi felicitat? Ce ușor ar fi fost în seara aceea de vineri să-i atacăm pe cei doi teroriști... și ce baie de sânge ar fi urmat...

Am revenit la ultimul eveniment. Rațiunea îmi spunea că e foarte puțin probabil să fim eliberați. Totuși aș minți dacă nu aș recunoaște că ceva din euforia generală nu se strecurase în mine. Știam că e stupid, dar poate că... Tocmai cu acest gând am reușit să adorm, legănat de o perspectivă izbăvitoare.

Ziua a șaptea

În apropierea mea, un căscat prelung și zgomotos a subliniat, în mod pitoresc, începutul unei noi zile. O nouă dimineață la Entebe. Câte dimineți ne-or mai apuca la *hanul lui Amin*?

Mi-am amintit că în ziua următoare expira cel de-al doilea ultimatum. Va mai fi prelungit? Conform ultimelor noutăți care ne-au legănat somnul, se ajunsese la o înțelegere și urma să fim eliberați.

Am trecut în revistă evenimentele din seara precedentă. Se spune că noaptea limpezește gândurile. Am constatat că nu se produsese nici o schimbare în concluzia mea de ieri. Noutățile, așa cum ne fuseseră prezentate, mi se păreau la fel de neplauzibile, și marile speranțe – nejustificate.

În acea dimineață de sâmbătă eram convins că vom mai apuca multe dimineți în țara lui Idi Amin. Teroriștii găsiseră în Uganda un loc atât de convenabil pentru tratative, încât era greu de crezut că acesta nu fusese stabilit de la bun început. Probabil că aterizarea de la Tripoli fusese și ea planificată, dar numai pentru aprovizionare și pentru crearea unor anumite aparențe. Într-o oarecare măsură, alegerea Ugandei era favorabilă și pentru noi. În alte locuri am fi putut rămâne în avion, lucru mult mai greu de suportat. Ce alt șef de stat ar fi fost dispus să joace rolul lui Idi Amin?

Indiferent de gravitatea deciziei finale, aşteptarea la *hanul lui Amin* era mai puţin apăsătoare decât aşteptarea în avion. Întâlnirea cu moartea e mai agreabilă într-un salon luxos, decât într-o cocioabă mizerabilă? Desigur că nu, dar o asemenea întâlnire ţi se pare mai puţin probabilă într-un salon în care te afunzi într-un fotoliu, bei cafele şi stai comod la taifas. Ce să cauţi moartea acolo? Într-o cameră mizerabilă în care, încolţit de frig, te chircesti pe o bancă de lemn, acolo e altceva. La ce te poţi aş tepta în asemenea condiţii? E drept că sala de aşteptare nu poate fi comparată cu un salon şi, în loc de şampanie, ne mulţumeam cu ceai şi cafea ugandeză, dar în comparaţie cu *cavoul* prin care trecuserăm, puteam spune că ne aflam într-un *salon*. Într-o oare care măsură, începusem să mă obişnuiesc cu *hanul*, cu lenevia şi cu oamenii. Totul, mai puţin armele teroriştilor, mi se părea un decor firesc în acest scenariu fantastic.

M-am spălat, fără grabă, ca în fiecare dimineaţă şi numai cev mai târziu mi-am dat seama că dacă aş mai fi întârziat un pic, aş fi rămas nespălat. Apa a fost oprită, iar robinetele au fost închise. Ce se întâmplase? Ni s-a spus că s-au luat măsuri de curăţenie.

Ca de obicei, am mâncat cu oarecare poftă micul dejun adică ouă la pahar, cu nişte chifle ce mi se păreau excelente. Am constatat însă că mulţi au respins mâncarea, iar alţii nici nu părăsiseră saltelele. Cei mai mulţi se văitau de dureri abdominale şi alergau mereu la toaletele pe care, tocmai în această situaţie, le găseau închise. A fost necesară deschiderea unei cabine de serviciu, deşi nu exista apă. Simptomele continuau să apară şi la alţi ostatici, deşi dimineaţa se simţiseră bine. Flagelul lua proporţii... La un moment dat, puţini rămăseseră neatinşi printre care şi eu. S-a produs puţină panică. Unii au început să se gândească la otrăvire în masă, dar asta nu avea nici un sens mai ales cu o zi înainte de expirarea ultimatumului. Numeroase voci au cerut aducerea medicului. S-a anunţat că medicul a şi fost chemat şi că este aşteptat să sosească. Am rămas la urmă printre cei care nu au fost atinşi de afecţiunea stomacală. Otrăvire? Imposibil. Intoxicaţie datorită alimentaţiei? Posibil, dar puţin probabil. Intoxicaţia ar fi trebuit să fie generală. Am bănuit, de la început, că de vină era, probabil, apa.

Dar oricare ar fi fost cauza, sala de așteptare se transformase deja în lazaret. Cei suferinzi zăceau pe saltele, erau trași la față și gemeau încetișor. Unii erau mai speriați decât ar fi fost cazul, uitând astfel de speranțele care apăruseră în seara precedentă.

În așteptarea medicului, doamna R. își reluase locul din ziua precedentă, asistată de soții W. Comandantul francez s-a aflat, și de această dată, în frunte: se interesa de fiecare în parte și se căznea să fie de folos tuturor. Teroriștii se agitau și ei, putem spune chiar că păreau un pic speriați. În așteptarea asistenței medicale, preparau ceaiuri și treceau de la un bolnav la altul, fără să știe, de fapt, cam ce ar trebui să-i facă. Era bizar, dacă nu chiar amuzant, să-i vezi pe acești potențiali călăi cum se îngrijesc de viitoarele lor victime.

Un alt eveniment mi-a deturnat atenția de la activitatea teroriștilor.

– Avionul! A venit avionul!

Ce se întâmplase? Avionul Air France, cu care călătorisem, fusese adus în fața clădirii. În ce scop? Evenimentul a luat repede proporțiile unui act senzațional și aproape toată lumea era fericită: plecăm! Alții, ceva mai circumspecți, considerau că este o simplă manevră. Eram convins că aceștia din urmă aveau dreptate și aducerea avionului în fața clădirii nu mi-a făcut nici un fel de impresie. Acolo unde se afla avionul nu era pista de decolare. Probabil că acolo unde fusese adus, incomoda mai puțin aeroportul. Mi-am amintit și de vânzările promise pentru zilele de duminică. În fața clădirii era mai comod pentru echipajul avionului să-și ia marfa și pentru teroriști să supravegheze.

În ciuda indispoziției stomacale de care sufereau cei mai mulți, optimismul era în floare. Conjugată cu știrile din ziua precedentă, mutarea avionului părea o manevră firească.

– Cum o să plecăm așa, bolnavi? se văicărea o doamnă. Să ne mai țină o zi-două, până ce ne mai revenim. Ce dracu'!

– Ba eu aș pleca imediat, chiar în seara asta, i-a replicat un călător care zăcea pe o saltea învecinată.

– Totuși, totuși... cum o să ne prezentăm așa, la Paris? a exclamat doamna.

– Sunt gata să mă prezint la Paris și în patru labe, dar cât mai repede. Ce părere ai?

Mi-am întors repede capul. Era un tovarăș de prizonierat, care mă privea zâmbind.

– Nici una, i-am răspuns sec. Nici o părere!

Mi-a făcut un semn cu capul. Am privit în direcția indicată. L-am văzut pe neamț. Stătea în picioare, cu ochii ațintiți parcă spre un grup de bolnavi. Era greu de ghicit dacă ochii lui fixau un obiectiv real sau unul pur imaginar. Melancolic și palid, acest teribil învingător părea, mai degrabă, un învins. Mi-am amintit de cuvintele lui: „Dacă voi avea timp, vă voi povesti ce înseamnă viața unui terorist nebun." Fără îndoială că acest tânăr era o figură interesantă și aș fi fost gata să-i ascult povestea. Dar, în ciuda fascinației pe care neamțul o exercita asupra mea, nu eram dispus să-i acord nici un fel de circumstanțe atenuante. Probabil că, prin firea lui, era un om care nu putea fi fericit, care își alesese de bună voie un drum care odată și odată îl va duce sigur la pierzanie. Probabil că în aceeași măsură în care devenise terorist, ar fi putut deveni un mistic, un mistic religios. Mi-am amintit de vocea sugrumată, de după deturnarea avionului. Conștient sau nu, neamțul era bolnav de o mistică a morții.

Când au sosit medicii, situația era deja în curs de ameliorare. Bolnavii se simțeau mai bine, iar medicii ne-au servit și explicația molimei subite. Așa cum presupusesem, apa era de vină. Conducta se defectase, apa fusese adusă din altă parte, și tocmai această apă fusese cauza relelor. Medicii au procedat imediat la consultarea bolnavilor. O dată cu medicii, au venit și câteva surori de caritate ugandeze: civilizate, îngrijit îmbrăcate, prietenoase și surâzătoare, ele și-au făcut datoria cu conștiinciozitate și pricepere.

Cu medicii și surorile în plină activitate, *hanul lui Amin* se transformase, cu adevărat, într-un lazaret. Mi-a venit din nou în minte cuvântul propagandă. Propagandă sau nu, cu excepția mutării în *cavou*, tratamentul ostaticilor era civilizat și uman, s-ar putea spune chiar fără precedent în cazuri asemănătoare. Dar bineînțeles că, oricât de civilizat ar fi fost tratamentul, acesta nu scuza nici deturnarea avionului, nici deținerea noastră abuzivă

în sala de aşteptare de la Entebe. În orice caz, primejdia continua să ne pândească. După plecarea medicilor şi a surorilor, câţiva teroriştii s-au ocupat de împărţirea medicamentelor şi de îndeplinirea micilor doleanţe ale pacienţilor. Arabul cu şapcă se dovedea a fi mai activ. Se mişca repede, ca o sfârleză şi, o dată cu medicamentele, împărţea zâmbete şi cuvinte de încurajare.

Ameliorarea treptată a suferinţelor a risipit îngrijorarea generală care cuprinsese *hanul lui Amin* în primele ore ale dimineţii. Repararea conductei de apă şi redeschiderea cabinelor de toaletă au contribuit, de asemenea, la refacerea stării de spirit.

L-am întrebat pe pilot dacă aducerea avionului în faţa clădirii are vreo semnificaţie. Aşa cum mă aşteptam, răspunsul a fost negativ. Mi-am reluat locul ocupat cu o zi înainte, alături de doamna R. şi de soţii W. Am aflat că unii îşi pun încă speranţe în legătură cu mutarea avionului, iar câţiva aşteptau chiar să vină bagajele, pe care teroriştii le descărcaseră cu câteva zile mai înainte. Optimismul provenea, probabil, dintr-o emisie psihică de anticorpi imponderabili, cu care sufletul omului lupta împotriva unor microbi, şi ei imponderabili.

Arabul cu şapcă se agita în continuare, dar el nu se mai ocupa de bolnavi, ci avea o nouă preocupare: făcea numărătoarea ostaticilor, însă nu ştiu cum se făcea că nu-i ieşea socoteala. Comandantul francez i-a venit în ajutor. Am fost rugaţi să nu ne mişcăm de la locurile noastre, pentru a nu fi număraţi de mai multe ori. Totuşi, la numărătoare ieşeam cu unul mai mult, şi teroristul cu şapcă nu putea fi bănuit că se pune şi pe el la socoteală. O singură explicaţie rămânea în picioare: în cele câteva zile născuse cineva la *hanul lui Amin*... Gluma a făcut ocolul hanului şi a creat o stare de bună dispoziţie. În cele din urmă, încă o numărătoare atentă a dovedit că nu era nici un om în plus, şi nici unul în minus. Ce rost are numărătoarea? Pentru unii era în legătură cu plecarea. Eu nu vedeam în ce ar consta această legătură. Câţi eram acolo se putea foarte uşor afla după paşapoartele noastre care se aflau în mâinile teroriştilor. Nimeni nu putea fugi şi nici nu avea unde să fugă. Nu ştiu de ce, dar numărătoarea ne-a provocat o senzaţie de anxietate. Nu aveam

nici o explicație, dar constatarea că am devenit un număr într-o turmă nu poate fi plăcută, iar inventarierea turmei conduce la asociații și mai puțin plăcute.

Doamna R. sorbea, în tăcere, ceaiul fierbinte pe care îl aducea Doamna W. Doamna W. îi zâmbea admirativ și o privea cu bunătate. Doamna W., în lipsă de alte ocupații, fredona un cântec popular. Soarele ne oferea belșugul lui de lumină și căldură.

Am aruncat o privire în sală. Era întocmai așa cum fusese cu o zi mai înainte. Nimic nu se schimbase. S-ar fi putut crede că la Entebe timpul stă pe loc. Totuși, ora la care expira ultima tumul se apropia. Masa de prânz a sosit pe neașteptate. Ea nu ne-a fost adusă mai devreme ca de obicei, dar, în zarva acelei dimineți, nu ne mai gândeam la mâncare. Mulți nici nu au mai mâncat, fiindu-le teamă de o nouă indispoziție stomacală. Gestul bolnavilor a fost în folosul religioșilor, cărora le-au rămas pâine și fructe din belșug pentru a sărbători *sabatul* cu bucate *cușer*.

– Când se întoarce Idi Amin?

Doamna W. pusese întrebarea fără insistență, dar parcă îmi ghicise gândurile.

– Constat că îi duceți dorul, am spus eu, fără să răspund la întrebare.

De fapt, și eu așteptam reîntoarcerea patronului. În situația ambiguă care se iscase, el mi se părea singura persoană în măsură să dea relații mai exacte, cel puțin de data aceasta.

*

– Tot la Idi Amin te gândești? am întrebat eu.

– La Idi Amin? s-a mirat doamna R. Nu! Eu mă gândeam la Israel. Ce s-o fi petrecând acolo?

Am evitat să o întreb dacă se referă la familia ei sau la Israel, în general.

După aproape o săptămână de la plecarea noastră, era cert că cei din Israel se aflau într-o stare de profundă depresie, mulți ne credeau, probabil, pierduți și ne cântau prohodul înainte de îngropăciune. Guvernul israelian se hotărâse, poate, să trateze

cu teroriștii pentru a câștiga timp. Dar ce să facă oare cu timpul? Ce spera guvernul? Probabil că spera să găsească mijloacele de a-l convinge pe stăpânul Ugandei să facă ceva pentru eliberarea noastră. Ce putea face altceva? Era singura cale posibilă.

Așa credeam atunci și nu vedeam altă cale, în ipoteza că eliberarea unor teroriști din închisori nu poate fi luată în discuție. Acum, când Idi Amin se afla în Mauritius, erau momentul și locul cele mai potrivite ca cineva să se adreseze direct președintelui Ugandei. Se va lăsa Idi Amin convins? Iar în caz afirmativ, eliberarea noastră era cu adevărat în mâinile lui? La aceste întrebări nu găseam nici un răspuns.

Soarele ardea prea puternic acolo unde mă aflam. M-am ridicat și am pornit într-o mică plimbare. Se făcuse cald. În sala de așteptare domnea o liniște relativă, care ne îndemna la somn. În cele din urmă n-am putut rezista tentației și m-am îndreptat spre „casă". Am adoptat poziția orizontală și mi-am aprins o țigară, încercând să descifrez, în fumul ei, viitorul. Acesta era însă la fel de nebulos și de inconsistent ca fumul de țigară. Viitorologia e o știință grea și paradoxală: e mai ușor să cercetezi viitorul îndepărtat al unei societăți organizate, decât pe acela, apropiat, al unui individ sau al unui mic grup. Puteam deduce, fără nici o dificultate, că Entebe va fi o etapă importantă în istoria terorismului și a felului de a reacționa al guvernelor, în cazuri similare. Care avea să fie soarta noastră, a celor răpiți? Despre asta nu-mi puteam face nici o idee. Resemnându-mă la condiția de supus al hazardului, am încercat să-mi concentrez gândurile asupra unei teme bine determinate, susceptibilă a mă scoate, pentru moment, din *hanul lui Amin*. Ce aș fi făcut la ora aceea dacă aș fi fost acasă? Aș fi ascultat, probabil, un disc. M-am văzut aplecat asupra rafturilor cu discuri, într-o plăcută încurcătură: ce să aleg?

După o ușoară ezitare, am ales. Vedeam titlul albumului de parcă l-aș fi avut în fața mea. Totdeauna am recurs la Bach, când am vrut să mă smulg dintr-o situație grea. Ce-ar fi fost dacă în sala de așteptare ar fi răsunat *preludiile* și *fugile* lui Bach? Probabil, tabloul teroriștilor care ascultă Bach, în timp ce își

curăță armele, mi s-ar fi părut cu totul dezagreabil. Imposibil: Bach și teroriștii nu se închină aceluiași Dumnezeu. Îngerii care i-au condus lui Bach mâinile pe clapele orgii nu călăuzesc niciodată mâinile teroriștilor, obișnuite să mângâie trăgaciul unei arme de foc, și nu clapele unui pian sau ale unei orgi.

Ar fi trebuit să-i elimin pe teroriști din gândurile mele, dar nu era chip. Cine ar fi putut s-o facă?

Am încercat să dorm, dar somnul nu venea, iar timpul parcă stătea pe loc. La Entebe, timpul se transformase în spațiu, iar spațiul, în totalitatea lui, se limita la sala de așteptare. Nu mai exista nimic în această stranie transformare; nimic, în afara sălii de așteptare. Am închis ochii, dar n-am izbutit să găsesc nici un punct de sprijin. Băteam la porțile dorințelor și nimeni nu-mi răspundea, băteam la porțile amintirilor și eram alungat. Băteam la porțile rațiunii și ecourile bătăilor mele erau singurul răspuns. Și cum nu se petrecea nimic, timpul intrase și el în putrefacție.

Am făcut un efort pentru a reveni la poziția verticală. I-am regăsit pe soții W. și pe doamna R. acolo unde-i lăsasem. Domnul W. mi-a făcut imediat o cafea. Am sorbit-o cu nesaț, spunându-mi la fiecare înghițitură că urmează o altă înghițitură și că, în consecință, timpul și-a reluat mersul. Trebuia să împiedic oprirea ceasului, care începuse din nou să ticăie. Am devenit volubil, i-am făcut complimente doamnei R., am povestit o istorioară picantă soților W. și mi-am preparat o cafea. Dar și a doua cafea s-a terminat și, o dată cu ea, s-a sfârșit și volubilitatea mea.

Nu știu ce se întâmplase cu mine, eram obsedat de necesitatea acțiunii, oricare ar fi fost ea, devenisem un mecanism, un mecanism în care trebuia să se întindă, în permanență, arcul ceasului.

Am pornit la plimbare și m-am întâlnit cu domnul R., care m-a invitat la el. Soția lui m-a servit cu o cafea; încă o cafea și încă o șuetă lungă, în care nu s-a pomenit nimic despre Entebe. Așa a trecut ziua de sâmbătă, într-o activitate intensă, fără să se întâmple nimic.

Soarele și-a retras, din nou, razele din Africa și umbrelele serii au coborât iar pe aeroportul de la Entebe. Febra activității

mele a scăzut și ea și inexpresiva indiferență m-a luat din nou în stăpânire. Nimic nou pe frontul de la Entebe!

Idi Amin a reapărut târziu, când nimeni nu se mai aștepta să-l vadă în acea zi. Era singur și purta o uniformă de campanie, fără decorații. Niciodată nu mai venise îmbrăcat astfel. Mi se părea bizar, iar uniforma lui de campanie a stârnit în mine un sentiment de neliniște. Ne-a spus că nu întâmplător venise așa, în grabă. În uniforma lui simplă, cazonă, Amin Dada părea mai uriaș. Pe fondul întunecat al nopții, chipul lui devenise și mai negru. Părea că zâmbește și a lăsat să se scurgă un timp destul de lung, mai înainte de a ne vorbi. Era tactica obișnuită a lui Amin? Posibil!

Primele cuvinte au risipit speranțele care se născuseră, cu o seară înainte.

– Mai aveam treabă în Mauritius, dar am vrut să vin cât mai repede înapoi, din cauza voastră. Știu că viața voastră e în pericol. Mâine expiră termenul ultimativ și m-am grăbit ca să vă mai găsesc în viață.

Chiar atât de categoric nu ne mai vorbise Amin. Așa că zvonurile de ieri erau lipsite de temei. Cel mult, guvernul israelian acceptase să trateze, pentru a câștiga timp, așa cum bănuisem, dar nu se ajunsese la nici un acord.

– Viața voastră e în pericol! și-a reluat mareșalul obișnuitele lui... încurajări. Eu sunt dispus să vă acord, în continuare, tot concursul, hrană, pături, dacă vă mai trebuie, și tot ce mai aveți nevoie. Dar ce facem cu primejdia care vă amenință?

Tăcere. Toată lumea înghițea în sec. Loviți brusc de schijele viselor prea repede spulberate, Amin Dada ne părea negru și la propriu și la figurat.

– Să văd ce mai pot face. Poate să încerc să mai obțin vreo amânare.

A dat să plece, apoi s-a întors încetișor și ne-a spus:

– Sunt totuși unele semne că guvernul vostru a devenit mai rezonabil.

Apoi a făcut o mică pauză și a adăugat:

– S-ar putea să fiți eliberați. Poate chiar în noaptea asta.

S-a răsucit brusc și a plecat repede, fără a mai sta de vorbă cu noi, ca de obicei. Ultimele lui cuvinte au trecut aproape neluate în seamă. Nimeni nu le-a acordat vreo atenție. Nimeni nu le-a comentat. După plecarea lui Amin, oamenii care se adunaseră în jurul lui s-au risipit și s-a făcut tăcere. Ce s-ar fi putut spune?

– N-avea nici o teamă, mi-a spus domnul D., fără a se referi direct la Idi Amin. Ascultă ce spun eu: o să ieșim de-aici. Când? Asta nu știu nici eu, dar scăpăm. Toți.

Nu știu dacă domnul D. încerca să mă convingă pe mine sau să se convingă pe el însuși, cert este că nu s-a produs nici un fel de panică și, după un scurt timp, lumea și-a reluat conversațiile. În urma celor spuse de Amin, probabil că toată lumea spera totuși într-o nouă amânare, ceea ce, de altfel, mi se părea și mie foarte probabil. În toate cazurile, mai mult sau mai puțin asemănătoare, s-au produs mai multe amânări, chiar fără concursul vreunui grijuliu președinte de stat.

În plimbarea mea prin sală, m-am lovit de domnul S.

– Aa! Dumneata erai?

Domnul S. m-a luat de braț și m-a întrebat, cu un zâmbet care mi s-a părut ironic:

– Ei, mai crezi în Dumnezeu?

– Da, am răspuns eu.

De fapt, întrebarea mi-a dat de gândit. Nu mai puțin răspunsul. Credința mea nu fusese cumva zdruncinată? M-am gândit bine: *nu*. Credința mea nu depindea de Entebe, ori, în general, de *cazuri*. Credința mea nu a fost nici zdruncinată, nici întărită. Probabil însă că, dacă m-aș fi gândit mai mult la Dumnezeu, aș fi biruit mai ușor starea de indiferență vidă în care căzusem la Entebe. Socotesc însă că o bătălie câștigată sau pierdută nu trebuie să-i schimbe unui om credința.

Hanul lui Amin reintrase în normal. La familia G. se juca belotă. Am fost invitat și eu să particip la joc, dar prea mulți ani trecuseră de când nu mai jucasem. Într-un colț al *hanului* am urmărit, timp de câteva minute, desfășurarea unei idile. Fata era grațioasă și cochetă, iar băiatul volubil și curtenitor. Discutau cu însuflețire. În obrajii ei se aprinseseră doi bujori care o prindeau de minune, iar în ochii lui strălucea o lumină caldă, subliniată de

o voce emoționată. Și-au comunicat, reciproc, numerele de telefon, pentru o viitoare întâlnire. Cine ar fi spus că a doua zi expira un ultimatum? În ciuda amenințărilor care apăsau asupra noastră, viața la Entebe își urma cursul firesc.

I-am lăsat singuri pe cei doi tineri și m-am oprit în dreptul unui grup de călători care își povesteau istorioare amuzante, pentru a amâna un pic ora culcării. La *hanul lui Amin* revenise atmosfera de vacanță. Aerul era doar puțin călduț. Din când în când, o adiere aproape răcoroasă pătrundea în sală. Grupul s-a risipit și m-am dus și eu la culcare, obosit de atâta inactivitate.

„Acasă", ceilalți se culcaseră. M-am lungit și eu pe saltea și mi-am tras pătura în așa fel încât să-mi acopere trupul pe jumătate. În tăcerea care se așternuse în sală am auzit pași. Am ridicat ușor capul și am zărit un tovarăș de „vacanță" care se plimba. În pragul ușii, un terorist, înarmat, își fuma liniștit țigara. Nu mi-au plăcut, niciodată, oamenii înarmați. Nici cei în uniformă, și nici, mai ales, civilii. Accesul la împărăția stelelor era oprit de acoperișul *hanului*, dar simțeam razele care veneau din adâncul Universului pentru a mări și mai mult misterul vieții și al morții. Imaginea teroristului cu arma s-a șters brusc. O mână nevăzută a făcut plafonul să lunece deasupra mea și a apărut bolta înstelată, în toată măreția și taina ei. Mii de luceferi mă mângâiau cu razele lor. Pe aceste raze lunecau legiuni de îngeri drăgălași și bucălați, ca în tablourile lui Rafael, și-mi aduceau izbăvirea. Eram fericit.

*

M-am trezit cu o senzație de neliniște. Cum acest lucru mi se întâmplă destul de des, nu m-am alarmat. M-am uitat la ceas: abia trecuse de ora 23. Numai să-mi revină somnul, mi-am spus. Atunci mi-am dat seama că trezirea mea avea o cauză: „Cred că veți fi eliberați." Am revăzut figura lui Amin, în uniformă de campanie, mai serios și mai evaziv decât de obicei. Ce a vrut să spună? Atunci i-am acordat prea puțină atenție, dar cuvintele lui Amin lăsaseră în mine un ecou nedeslușit. Să fie rezultatul vizitei lui în Mauritius? Dacă alți șefi de state africane l-au

obligat să-şi ia un angajament? Dacă a fost nevoit să se oblige faţă de Secretarul general al ONU? Dar Idi Amin plecase. Teroriştii ne păzeau şi nu era nici un semn că ceva s-ar putea întâmpla în noaptea aceea. Şi de ce tocmai noaptea? Puteam dormi liniştit. Somnul se lăsa însă aşteptat, iar în această aşteptare, urechile mele au perceput ceva neobişnuit.

La început mi s-a părut că nu e posibil, cu toate astea nu exista nici o îndoială: se auzeau împuşcături. Am rămas înmărmurit, dar eram sigur: se trăgeau, afară, focuri de armă. Auzeam împuşcăturile – izolate şi însoţite de ţipete scurte.

În sală se produsese rumoare. Inactivitatea de la Entebe încetase. Să fie doar incidente fără... În momentul acela, o rafală de mitralieră a izbucnit în sală. M-am culcat cu faţa la podea. Piesa care se juca pe scena de la Entebe intra în faza ei cea mai dramatică. Rafala fusese doar preludiul unui tir intens, dezlănţuit. Armele automate răpăiau. Gloanţele zburau prin sală ca într-o horă drăcească.

Moartea, care până atunci stătuse la pândă, în ascunzişul ei, ieşise la lumină şi privea cu lăcomie spectacolul de mult aşteptat. Ce se întâmplase? Primul meu gând a fost, desigur, că începuse masacrul: au hotărât să-i ucidă pe toţi. Eram cu toţii culcaţi pe saltele, la dispoziţia lor! Luaţi prin surprindere, chiar în toiul nopţii, nimeni nu mai putea să schiţeze nici măcar un gest de protest.

Dar nu! Exclus! De-abia a doua zi expira ultimatumul. Nu aveau nici un interes să ne omoare înainte, nici măcar după, mai ales că se şi pregăteau tratative. În asemenea împrejurări, mintea lucrează cu o rapiditate uimitoare.

Mi-am amintit, din nou, de vizita lui Amin: „Poate chiar în noaptea asta." Oare să fi întrerupt Idi Amin bunele lui relaţii cu teroriştii? Ideologic, nu avea nimic comun cu ei, dar îmi venea greu să cred, totuşi. Dacă Amin trimisese oamenii lui? Dacă, dintr-un motiv sau altul, se iscase un conflict între ugandezi şi teroriştii? Nu aveam prea mare încredere în priceperea şi abilitatea ugandezilor. Viaţa noastră atârna de un fir de aţă. Zgomotul împuşcăturilor şi al exploziilor era infernal şi aveam impresia că toate armele trag în mine.

În timpul războiului, mă refugiam în adăposturi când se anunțau eventuale atacuri aeriene. Când începea bombardamentul, cei mai mulți tăceau. Dimpotrivă, eu aș fi vrut să vorbesc, să păcălesc un pic pasivitatea dezolantă.

La Entebe însă focul era prea aproape, nu-mi ardea de vorbit. Nici nu aș fi putut. În zgomotul acela, glasurile nu se mai auzeau. Domnul W., care era întins alături de mine, m-a zgâlțâit și mi-a suflat la ureche: „Sunt ai noștri, au venit ai noștri."

Nu pricepeam ce vrea să spună.

– Care ai noștri? am urlat eu, ca să mă poată auzi.

– Ai noștri, ostașii israelieni, au venit să ne scoată de aici.

Mintea mea, care în primele secunde lucrase atât de limpede, își încetinise dintr-o dată mersul. Ceea ce spunea vecinul meu mi se părea rătăcirea unei minți bolnave. În împrejurări similare, se întâmplă, mi-am spus eu. Domnul W. a căpiat. O să-și revină, dacă o să scape.

– Ascultă ce spune în difuzoare! mi-a strigat el în ureche, după ce m-a zgâlțâit bine.

În tărăboiul din sală, pe fondul răpăielii gloanțelor, se auzea, într-adevăr, o voce care vorbea în difuzor. Vorbea în limba ebraică. Am ciulit urechile și cu greu am putut deslușI ce spune:

– Nu vă mișcați! Rămâneți culcați! Așteptați ordinele noastre! Am venit să vă eliberăm.

Vocea era normală, calmă și avea în ea ceva reconfortant. Am ridicat un moment capul din saltea și am văzut un ostaș israelian cu arma în mână. Se afla în sală. Apoi am observat și pe altul în spatele lui și aș mai fi văzut și alții, dar o rafală de gloanțe m-a îndemnat să-mi înfund din nou capul în saltea.

Așadar era adevărat! Domnul W. nu căpiase. Ostașii israelieni se aflau acolo. Pătrunseseră în sala de așteptare de la Entebe, în *hanul lui Amin*. De necrezut, dar orice îndoială se risipise. Primul meu gând a fost la Maalot. Ulterior am constatat că n-am fost singurul care a avut acest gând.

La Maalot, în Israel, armata a atacat o școală în care teroriștii arabi se baricadaseră împreună cu elevii pe care îi luaseră ostatici. În locul tratativelor așteptate de teroriști, s-a pro-

dus asaltul. Numărul victimelor printre elevi a fost foarte mare. Câți vom scăpa de astă dată? Ulterior, când l-am văzut pe pilotul francez la televiziune, am aflat că el a fost cel dintâi care a știut ce se întâmplă. El a știut că au venit israelienii, înainte de a se fi anunțat ceva prin megafon și înainte de a-i vedea, chiar. Când a fost întrebat cum de a știut, el a răspuns simplu: „Dar cine voiați să fie?"

Focul nu se mai oprea. Mi se părea că trecuse o veșnicie de când începuse. Mă rugam încetișor. Mă aflam la hotarul dintre temporar și eternitate. Numai Dumnezeu știa ce va fi cu mine, la căderea cortinei. Dacă mi-aș fi putut aprinde o țigară! Zgomotul a scăzut aproape brusc. Se auzeau doar câteva împușcături, izolate. Când vocea anunță prin difuzor: „Sculați-vă și îmbrăcați-vă" mi se păru de necrezut. Eram întreg, eram teafăr. Am dat să mă scol, dar vocea a strigat din nou:

– Culcați! Nu vă mișcați!

Ordinul fusese greșit și contraordinul venise la timp. Infernul a reînceput și focul era parcă și mai intens. Armele automate urlau, pereții de sticlă săreau în țăndări și se auzeau explozii puternice. Tensiunea în care mă aflam în această dezlănțuire a focului ucigător era insuportabilă. A mă mișca ar fi fost o nebunie.

Când, după câteva zile, comandantul francez a fost întrebat la televiziune, dacă focul a fost intens, el a răspuns, scurt și precis, așa cum făcea de obicei:

– Nu știu ce să spun. Am făcut războiul în forțele aero-navale...

Cineva m-a întrebat, ulterior, dacă am auzit țipetele și vaietele răniților.

Repet că glasurile oamenilor nu se puteau distinge în acel infern sonor. Nu știu cât a durat a doua repriză, așa cum nu știu cât a durat nici prima. Se spune că, în total, cam o jumătate de oră.

În cele din urmă focul a încetat. Se auzeau doar împușcături mai îndepărtate. Vocea a răsunat, din nou, în difuzor:

– Ridicați-vă, îmbrăcați-vă și fugiți spre avion... Plecăm!

Cât de dulce răsuna acest cuvânt, după gheena din care ieșisem teafăr! Într-adevăr, se sfârșise? Un singur moment mi-am

pus întrebarea, dar nu era timp de întrebări. M-am sculat și am început să mă încalț. După ce am încălțat pantoful drept, l-am căutat pe cel stâng, dar n-a fost chip să-l găsesc. L-am căutat în disperare, dar în zadar. Pantoful fusese, de bună seamă, târât de alții, în fuga lor, și cine știe pe unde ajunsese. Pierdusem timp prețios. Mi-am scos pantoful încălțat și l-am aruncat cât colo. M-am îndreptat spre locul unde-mi lăsasem valiza – era prinsă între perete și un rând de scaune. Am tras de ea, dar n-am putut-o urni – era blocată. După experiența cu pantoful, am renunțat și la valiză.

Am dat să fug, dar vecinul meu domnul W. m-a oprit și mi-a dat haina, de care uitasem. Am îmbrăcat haina în care aveam aproape toți banii și m-am îndreptat spre ieșire. În sală domnea un haos total: scaune și mese răsturnate, sticle, cutii, tot felul de obiecte în devălmășie și schije, peste tot schije.

Pe domnul W. nu-l mai zăream și sala aproape se golise. Eram printre ultimii. La ieșire m-am împiedicat de trupuri omenești, întinse pe jos. Erau, probabil, cadavrele teroriștilor. „Nemțoaica", am auzit pe cineva spunând; nu m-am uitat. Am străbătut culoarul și am ajuns afară, acolo unde mă plimbasem cu o zi înainte. Eram liber, oare? Ce trebuia să fac, încotro trebuia să o apuc? În întuneric, m-am lovit de ceva.

– Fii atent, mi-a strigat un ostaș, aici sunt răniți. Fugi spre avion!

Auzeam împușcături îndepărtate, la mare distanță vedeam o lumină. Din aceeași direcție ajungea până la mine un zgomot de motor care îmi spunea că într-acolo se află avionul. Am început să fug în direcția respectivă. *Hanul lui Amin,* cu teroriștii, cu *cavoul,* cu sala de așteptare, cu valiza și cu pantofii mei, rămâneau tot mai în urmă. Fugeam spre avion. Era singurul obiectiv al trupului și al minții mele. La un moment dat, am simțit că cineva aleargă alături de mine. Mâinile noastre s-au căutat și s-au unit. Nu mai eram singur. Fugeam amândoi. După finețea pielii am simțit că e o mână de femeie. În momentul acela senzația de a nu fugi singur a fost extraordinară, parcă prinsesem aripi. Fugeam cu nădejde strângând mâna pe care parcă Dumnezeu o pusese într-a mea.

Pe măsură ce fugeam, îmi dădeam seama cât de departe se afla avionul. Dar fugeam. Asta era important: fugeam. Fugeam spre avion, fugeam spre libertate. O femeie și un bărbat fugeau pe aeroport, la Entebe, ținându-se de mână. Și nu se văzuseră, nu-și vorbiseră, dar fugeau în noapte și își strângeau mâinile, în fuga lor de moarte.

Era un întuneric să-l tai cu cuțitul. Când pilotul nostru a fost întrebat dacă a văzut, în noaptea aceea, și soldați negri, el a răspuns. „Nu știu, noaptea era atât de neagră"... În noaptea aceea neagră, doar lumina avionului strălucea în fața noastră, ca un far călăuzitor.

Mi-am amintit că nu am pantofi, dar am continuat să fug cu același avânt. Bănuiam deasupra mea bolta înstelată, pe care de mult doream s-o revăd. Am fugit mai departe, cu privirea ațintită drept înainte și, generoase cum sunt, stelele au coborât, una câte una, și s-au aprins în mine, luminându-mi cugetul, dându-mi putere să fug, să fug... Pe aeroportul de la Entebe, un bărbat și o femeie fugeau ținându-se de mână... Și tot fugind, se apropiau de țintă. Lumina din fața noastră devenea tot mai mare, tot mai deslușită... încă puțin și punem piciorul pe acest... „pământ al făgăduinței", care se va înălța în văzduh și ne va duce departe de coșmarul de la Entebe.

Nici nu știu când am ajuns. Mâna femeii s-a desprins dintr-a mea. Nici n-am apucat să văd cum arată; poate că nici nu fusese, cum am crezut, o femeie, poate că fusese un înger, coborât puțin din cer, pentru a-mi fi călăuză.

M-am ghemuit undeva pe corpul exterior al avionului. Nu-mi dădeam seama unde mă aflu. Noaptea era prea neagră și eu prea năuc... am fost împins în interior. Mă aflam într-un avion de transport, Hercules. Scaune sau bănci nu existau, lumea se ghemuise pe jos și cum eram ultimul sosit, abia am găsit un locșor. Motorul făcea un zgomot asurzitor, dar nu mă puteam plânge de nimic. Zăcusem cam mult în sala de așteptare, dar, în cele din urmă, avionul sosise și fusese anunțat în difuzor, așa cum se cuvine pe orice aeroport. Doar autobuzul pentru transportul călătorilor lipsise. Dar ce importanță are? Pe o noapte ca asta e plăcut să faci o plimbare pe jos.

Mă aflam în avion şi eram absolut teafăr. Am aruncat o privire în jur: la bord se aflau şi câţiva răniţi. Am aflat, de la ceilalţi, că au fost şi morţi, printre călători. Printre ei se afla şi bietul Maimon, băiatul cu păr buclat, cu ochi melancolici, pe care o doamnă îl crezuse arab. În timpul luptelor s-a mişcat pentru a-şi găsi o poziţie mai bună şi atunci s-a întâlnit cu moartea. O doamnă a făcut o criză de inimă în cursul bătăliei. Ostaşii care luaseră parte la asalt abia se puteau mişca în avion, deoarece acesta era, literalmente, pardosit cu oameni. După numărul călătorilor care se aflau la bord, am înţeles că trebuie să mai existe încă un avion. Din avionul Air France cu care plecasem spre Paris, a rămas la Entebe un singur călător: Dora Bloch. Cu câteva zile în urmă, se îmbolnăvise şi fusese dusă la spital, în oraş. Fiul ei se afla printre călători şi era, desigur, mai puţin fericit decât noi. Cineva m-a întrebat dacă mergem la Paris.

– Da, prin Tel-Aviv, i-am răspuns.

A trecut multă vreme, în sistemul meu de măsurare a timpului, până la decolare. Nu ştiu cum se face, dar uitasem că am un ceas. Orice secundă în plus pe aeroportul de la Entebe mi se părea de nesuportat. Voiam să mă văd cât mai repede în aer. Ostaşii însă nu se grăbeau. Sigur, ei şi-au îndeplinit toate sarcinile, cu minuţiozitate. În sfârşit, avionul a pornit pe pistă, a luat viteză şi a decolat. Mă gândeam că primejdia încă nu a trecut cu desăvârşire şi că ugandezii ar mai putea trage în avion sau ar putea trimite un avion de vânătoare pe urmele noastre. Ostaşii israelieni avuseseră însă grijă să distrugă la sol avioanele de vânătoare ugandeze.

Avionul lua înălţime. Tot mai sus, mai sus.

Salut stelelor, salut libertate, adio Idi Amin, adio Entebe, adio pantofi... În decurs de o oră s-a scris o pagină glorioasă din istorie. În faţa mea se aflau protagoniştii acestei pagini: soldaţii israelieni. Nu puteam citi pe feţele lor nici urmă de emoţie, parcă fuseseră într-o excursie şi se întorceau acasă. Unul dintre ei mi-a întins un bidon de apă, din care fiecare a sorbit câteva înghiţituri. Apa era caldă, dar bine venită. În spatele meu se afla un rănit şi trebuia să am tot timpul grijă de el, să nu-l ating. În dreapta, pe o targă, se afla un alt rănit, a cărui rană părea a nu fi dintre cele mai uşoare. Soţia şi fata lui se aflau lângă mine şi, la

intervale regulate, puneau ostașilor aceeași întrebare: „Ce face? E mai bine? O să se facă bine, nu-i așa?“ Cei întrebați răspun deau afirmativ și, după cinci-șase minute, întrebarea revenea fără nici o modificare. Călătorii tăceau, nu numai pentru că nu aveau chef de vorbă, dar și pentru că în huruitul asurzitor a avionului era foarte greu să se înțeleagă unul cu altul. Nu știan unde sunt soții W., nici doamna R.

Un vecin mi-a strigat în ureche:

– Ești singur?

Am dat din cap în semn afirmativ, apoi vecinul meu a între bat iar:

– I-ai văzut pe teroriști?

L-am privit întrebător.

– Morți toți! a mai zis vecinul.

Probabil că unii nici n-au avut timp să înțeleagă ce se întâm plă, m-am gândit eu. Iar vecinul meu parcă îmi ghicea gândurile

– Neamțul a înțeles perfect tot ce se petrece. A avut timp chiar să intre în salon cu pistolul îndreptat spre noi și cu grenadă în cealaltă mână.

– A tras?

– Nu! A lăsat arma în jos, ne-a arătat coridorul spre toalet și ne-a spus *Ricid.*

Relatările vecinului meu îmi treziră un viu interes.

– Apoi?

– Apoi a fost împușcat. Nu l-ai văzut? Era acolo, pe jos.

Ostașul ne-a oferit din nou apă de băut. Avionul continua s zboare peste Africa de răsărit, lăsând în urmă un ultimatum car trebuia să expire peste câteva ore.

– Ce face? E mai bine? Oare se va face bine, nu-i așa?

– Sigur. Bineînțeles.

Nu mă gândeam la mine. Mă lăsam legănat de avion, da aveam grijă să nu-l deranjez pe vecinul din spate. După un timp avionul a început să coboare. Fuseserăm anunțați dinainte c urma să aterizăm la Nairobi, pentru a-i lăsa pe răniți și pentru alimenta avionul cu combustibil.

Cu excepția răniților, nici unul dintre noi n-a coborât di avion, dar, o dată cu evacuarea celor răniți, s-a făcut un pic d

loc. Atunci l-am zărit pe domnul D., care mi-a făcut un semn amical și m-a chemat să-mi ofere un loc mai comod. Mi-a spus că pe unul dintre pereții avionului se aflau câteva scaune suspendate. M-am așezat pe unul dintre aceste scaune, ceea ce era o mare realizare. Era foarte incomod, dar nu puteam pretinde un fotoliu, ca pe Air France.

Adio, Entebe!

În mai puțin de o jumătate de oră, avionul și-a reluat zborul spre Tel-Aviv. Plecasem cu un Air France și nimeni nu m-ar fi putut convinge, atunci, că mă voi întoarce cu un Hercules militar. Ceea ce m-a incomodat tot timpul în acest avion a fost zgomotul care cred că depășea o sută de decibeli. Nu numai urechile erau afectate, dar tot corpul vibra, în rezonanță cu huruitul avionului. Zgomotul n-a încetat nici un moment să mă supere, dar, cu timpul, a devenit un laitmotiv sonor care predispunea la somn. Cu toată oboseala pe care o simțeam în toate mădularele, n-am reușit totuși să ațipesc. Sala de așteptare de la Entebe se vedea în ceața obscură a amintirilor, care, deși atât de proaspete, îmi păreau că vin dintr-o altă lume.

Într-adevăr, veneau dintr-o altă lume. Mi-am amintit cele aflate despre neamț. Dacă ar fi tras, atunci mulți dintre noi ar fi fost atinși. Parcă îl vedeam: stătea în fața ușii, nemișcat, cu arma în mână. Ochii îi erau și mai triști decât de obicei. În mai puțin de un minut, viața lui avea să se frângă. Înțelegea oare acum că, în ciuda succeselor lui aparente, urmase, întotdeauna, un crez fals?... Să tragă în noi? De ce? Pentru a respecta regulile unui joc de care el însuși nu mai era convins? „Dacă voi avea timp, vă voi povesti, odată, ce înseamnă viața unui terorist nebun." Pentru ce se amestecase în această

aventură, pentru ce venise la Entebe, din ordinul cui? Înțelesese prea târziu că servise o cauză care nu era a lui. Ce avea el comun cu Idi Amin și cu teroriștii arabi? Va muri, dar cel puțin nu va ucide înainte de a părăsi această lume stupidă. Nu va trage în cei cu care se obișnuise și aproape se împrietenise. Să moară demn era singurul lucru pe care îl mai putea face. Era gata, și gloanțele au venit la timp pentru a curma viața care intrase de mult pe făgașul morții.

Ca într-un film derulat invers, mi-a venit în minte scena coborârii din avion, la Entebe. Cât erau de veseli piratii. „Nu știu ei ce-i așteaptă aici", spusese nemțoaica. Tovarășii ei au râs cu poftă. Erau biruitori, erau fericiți. Se aflau la Entebe, în afară de orice primejdie. Dacă le-aș fi spus că lucrurile se vor petrece tocmai pe dos, ar fi râs cu aceeași poftă.

Așa e jocul de-a terorismul. Așa e orice joc în care te joci cu viețile oamenilor. Biruitorii, atât de siguri pe biruința lor, zăceau, fără viață, în sala de așteptare de la Entebe. Mă bucuram? Nu! Nu mă bucur niciodată de moartea unui om, fie chiar dușmanul meu. Dimpotrivă, mă gândeam că și-au dat viața fără nici un folos, în numele unei cauze care există doar în imaginația lor bolnavă. Mă gândeam la mamele lor, la iubitele lor.

În plină noapte, la opt mii de metri înălțime, zburau spre casele lor eroii unei aventuri fără precedent prin dramatismul și deznodământul ei senzațional. S-ar fi cuvenit să fiu beat de bucurie, dar eram prea obosit, eram beat doar de oboseală. Încet, încet, totul s-a estompat în mintea mea: și Idi Amin, și neamțul, și teroriștii, și sala de așteptare. Auzeam doar huruitul avionului și vedeam interiorul lui slab luminat, ca printr-o pânză. La atât se reducea întregul meu univers. Trecutul, prezentul și viitorul. În noaptea aceea viitorul însemna pentru mine un singur lucru: *un pat*, un pat adevărat, și nu oricare, ci *patul meu*, patul meu de-acasă. Dar până la atingerea acestui singur și bun obiectiv, mai aveam câteva ore de zbor. Am încercat să aștept, dar n-am izbutit. Mi-am amintit vag că și începutul aventurii fost marcat de această dorință, neîmplinită, de a dormi.

Nici treaz nu știu dacă eram. Mă aflam într-o stare care poate fi plasată la hotarul dintre somn și veghe. Nu simțisem niciodată o asemenea stare de epuizare. Când primele raze

soarelui au vestit dimineața, mi-am spus: „Bucură-te, s-a făcut dimineață." Nu era dimineața de la Entebe, nici o dimineață oarecare, dimineața aceea care mijise pentru mine la opt mii de metri înălțime era dimineața întoarcerii la viață, dimineața renașterii.

– Bună dimineața, mi-a spus cineva.

– Bună dimineața, am răspuns automat, și încetul cu încetul ziua a pătruns în mine, mi-a luminat conștiința și m-a scos din amorțeala în care căzusem.

Călătoream de-o veșnicie. Entebe rămăsese de mult în urmă. Mi-am amintit de sala de așteptare, așa cum o lăsasem la plecare. Probabil că președintele Ugandei fusese, între timp, la fața locului și era cât se poate de furios în fața dezastrului. Cei care răspundeau de aeroport nu erau de invidiat.

Idi Amin... Mi-am amintit, brusc, de cuvintele lui: „Poate chiar în noaptea aceasta"... Ecoul acestor ultime cuvinte ale lui Idi Amin răsuna puternic în mine și căpăta un caracter straniu, aproape senzațional. Așa cum spusese Idi Amin, am fost eliberați chiar în noaptea aceea. Cum de știuse? Dar, într-adevăr, știuse? Mi se părea imposibil. Cineva mi-a spus, ulterior, că Idi Amin a avut o presimțire, ceea ce ar fi un lucru obișnuit la africani. O presimțire magică, ceva ce ține de vrăjitorie. Dar atunci de ce nu a luat măsuri speciale de pază? Presimțirea lui Amin, transformată în profeție, rămâne un mister. Dar Africa neagră e plină de mistere.

Nu mai zburam în noapte, zburam în plină zi și zborul nu se mai termina. Cine știe ce vrăjitorie făcuse Idi Amin, ca să se răzbune pe noi și blestemase ca avionul să zboare până la sfârșitul timpurilor, fără să mai aterizeze...

Când s-a anunțat că aterizăm, parcă nici nu mi-a venit să cred. Era trecut de ora 9.

Am aterizat pe un aerodrom militar din Israel. În sfârșit, simțeam sub mine acel pământ superb, acea *terre des hommes*, pe care credeam că nu o voi mai atinge.

Sala de așteptare de la Entebe era departe, eram un om liber și, într-un mod cu totul miraculos, oboseala dispăruse. Mă simțeam renăscut, proaspăt și fericit.

I-am regăsit pe soții W. și pe doamna R. Ne-am îmbrățișat, ca după o îndelungată despărțire. Într-adevăr, trecuse foarte mult timp de la o viață la alta. Am fost invitați, cu toții, într-o sală mare, în care se aflau mese pline cu sandvișuri și băuturi răcoritoare. La vederea tuturor bunătăților mi-am amintit că mi-e foame. După ce mi-am potolit foamea și setea, am simțit nevoia unei țigări. Mai simțisem nevoia să fumez și când eram întins pe burtă și gloanțele șuierau în jurul meu. Dar o țigară, în libertate, îmi părea, în momentul acela, suprema voluptate. Am căutat pachetul în buzunar, dar nu era. Bineînțeles, țigările erau în poșeta de mână, iar poșeta... draceee... rămăsese la Entebe. Pe lângă țigări, mai aveam acolo și bani. Se repeta scena de la plecare, când mă aflam în drum spre aeroport. Și atunci căutasem țigările în buzunar și îmi amintisem că le pusesem în poșetă. Și atunci am avut surpriza să constat că uitasem poșeta acasă, numai că atunci mă întorsesem să o iau. Acum nu-mi trecea prin gând să mă întorc la Entebe, pentru poșeta lăsată acolo. Mi se părea însă bizar. Aventura începuse cu incidentul țigărilor și al poșetei și se încheia la fel!

Pe mesele din sală nu se aflau țigări. O mică deficiență... Am pornit în căutarea unei țigări. Într-un grup, l-am zărit pe Simon Perez, ministrul Apărării, cu o țigară în mână. I-am cerut una și, amabil, domnul Perez a scos din buzunar un pachet. Dar probabil că nici dânsul nu dormise în noaptea aceea. În loc să-mi dea țigara cerută, a întins pachetul altcuiva! I-am amintit că eu îi cerusem țigara și domnul ministru s-a scuzat. Cu țigara aprinsă, mă plimbam prin sală și reintram încet-încet în pielea mea.

Aterizarea pe aerodromul militar era doar un popas în cursul căruia ne-am dezmorțit, ne-am potolit foamea și setea și ne-am reobișnuit cu libertatea. Alte avioane, alt zbor. De la un aerodrom la altul e mai simplu și mai firesc să te deplasezi cu avionul, decât cu autobuzul.

Pe aeroportul din Tel-Aviv, mă aștepta o nouă surpriză. Când am coborât din avion, am văzut o mare de oameni. Strigăte, muzică, tobe, pălării aruncate în aer, steaguri agitate, frenezie, aceasta, în câteva cuvinte, era atmosfera în care am

descins din avion. Prea festivă, pentru gustul meu, dar ar fi trebuit să mă aştept la asta şi, de fapt, era firesc. Rudele fuseseră anunţate şi nu ştiam cum să dau şi eu de sora mea, când m-am auzit strigat din mai multe direcţii.

Până ce m-am dumerit, m-am văzut înconjurat de elevi şi studenţi de-ai mei, care veniseră să mă întâmpine cu flori şi, mai presus de toate, cu afecţiunea lor tinerească.

După neobişnuita mea aventură, după toate suferinţele îndurate, această explozie de afecţiune mi-a oferit o recompensă copioasă şi m-a umplut de bucurie. Din toată atmosfera am înţeles însă că mă pândea un pericol, acela de a fi privit, peste tot, ca un erou, ceea ce nu eram. Aş fi vrut să mă fac mic şi să mă furişez cât mai repede prin marea de oameni, dar nu era chip. Trebuia să dau de sora mea. Am găsit-o în tovărăşia unor buni prieteni, care veniseră şi ei să mă întâmpine.

„Acum e momentul să părăsesc aeroportul", mi-am spus, dar, fără să-mi dau seama cum, m-am trezit în alt loc, înconjurat de ziariştii care îmi vârau sub nas, aproape agresiv, microfoanele: BBC, NBC, Radio, Televiziunea argentiniană etc. Mi-am spus că tot mai acceptabile sunt microfoanele reporterilor, decât revolverele teroriştilor. Am oftat şi am capitulat.

Voiam să merg acasă. Să mănânc şi, mai ales, să dorm...

Dar n-a fost chip. Am redevenit victimă şi am fost asaltat cu întrebări, dintre care unele mi s-au părut foarte naive. De exemplu: ce am simţit când am văzut avionul, dacă mi-a fost frică etc.

Unii doreau să ştie întocmai cum s-a desfăşurat acţiunea militară, câţi ostaşi israelieni au luat parte şi alte amănunte de acest fel. I-am trimis, firește, la Statul Major israelian. Cineva a observat că dintre toţi foştii ostatici, doar eu eram în haină şi purtam cravată.

– Sunt obişnuit să respect eticheta, le-am spus. Nu uitaţi că am fost oaspetele unui şef de stat!

Abia atunci, un brazilian simpatic a făcut o descoperire remarcabilă, care a stârnit admiraţie:

– Sunteţi în ciorapi!... Unde vă sunt pantofii?

– Dacă veţi fi amabil să mi-i aduceţi de la Entebe, vă voi fi recunoscător, domnule. Exact aşa i-am spus.

Același brazilian a lansat o întrebare esențială:

– Ce vârstă aveți?

– E o problemă care face parte din secretul operațiilor...

– Patruzeci, a tatonat brazilianul.

– Mulțumesc!

Mi s-a spus că am un moral excelent. Aceeași observație a făcut-o și un ofițer israelian care a trecut pe acolo. Le-am mulțumit și i-am lăsat să creadă că așa este. De fapt, în etapa aceea, aveau oarecum dreptate: moralul meu se refăcuse cu o repeziciune uimitoare, dar seara, când, în sfârșit, m-am regăsit singur, în patul mult visat, mi-am dat seama că nu mă lepădasem cu totul de zgura care rămâne lipită de sufletul omului, după astfel de aventuri. În ciuda oboselii, n-am putut adormi. Ochii mei au rămas deschiși și, în fața lor, s-a desfășurat filmul Entebe cu scenele lui cele mai dramatice: deturnarea avionului, trecerea în *cavou* și intervenția armată.

Mă vedeam alergând încă, în noapte, pe aeroportul de la Entebe.

După Entebe

– Vă gândiți mult la Entebe?

Întrebarea mi-a fost pusă de un psiholog cam la un an și jumătate după întoarcerea de la Entebe. Nu am ezitat nici un moment:

– Mai deloc!

Am avut impresia că răspunsul meu l-a surprins, ba chiar l-a decepționat. A insistat:

– Totuși... revine în vise? Aveți coșmaruri?

– În nici o formă. Nu am visat niciodată nimic în legătură cu Entebe, nici coșmaruri nu am despre cele întâmplate acolo.

Psihologul, care stătuse de vorbă, desigur, și cu alți ostatici, părea din ce în ce mai surprins. Era vădit că se aștepta la alte răspunsuri.

– Dar ceva urme trebuie să fi rămas. Lucrați la fel ca înainte?

– Fără nici o schimbare!

Psihologul a clătinat din cap, cu neîncredere.

Au trecut câteva luni de atunci. Între timp, m-am pus pe scris și m-am gândit un pic la scepticismul psihologului. Probabil că, în oarecare măsură, avea totuși dreptate. O aventură de proporțiile celei de la Entebe nu se termină prin simpla

desprindere a unei file de calendar. Rămân urme, dar nu neapărat coşmaruri sau obsesii. Rămân ecouri, dar ele nu răsună la fel în fiecare dintre noi. În plan mai larg, o aventură ca cea de la Entebe se prelungeşte şi în viaţa socială, politică şi militară. Evenimentele ulterioare au dovedit că, în anumite împrejurări, nu se mai poate face excepţie de cazul Entebe. Doar pentru cei care şi-au lăsat viaţa acolo aventura s-a sfârşit brusc.

Primele mele zile după Entebe au fost foarte agitate. Odihna nu mi-a fost împiedicată de coşmaruri, ci de vizitatori. Soneria de la intrare şi telefonul sunau fără încetare, iar casa era plină de dimineaţă până seara. Veneau să mă vadă oameni de a căror existenţă uitasem şi alţii a căror identitate nici măcar nu o puteam stabili. Fiecare aducea câte ceva: flori, tort, bomboane, vinuri, şampanie, pateuri etc. Apartamentul meu se transforma cu repeziciune, într-un bufet bine asortat. Iar eu, desigur, eram în centrul atenţiei. Se îmbulzeau cu toţii să vadă un *erou*. Fiecare voia să mă vadă, să-mi asculte glasul şi chiar să mă pipăie. Atmosfera de ireal de la Entebe se prelungea, firesc pe alt plan. Nu ştiam cum să scap de mantia de erou în care mă înfăşuraseră toţi. Mult mai târziu am aflat, cu groază, că în oraşelul în care locuiesc s-a vândut fotografia mea şi s-au găsit amatori care să achiziţioneze o poză de... erou. Poate că unele dintre aceste fotografii se mai află şi astăzi pe cine ştie ce mese, prin cine ştie ce albume. Dacă posesorii lor ar afla că aşa-zisul *erou* din poză nu împărtăşeşte opiniile lor, şi nici măcar sionist nu e, s-ar lepăda de el, ca de păcat.

Acasă mă pândea primejdia invaziei. Pe stradă eram încolţit de fel şi fel de persoane care, în alte împrejurări, nici bună ziua nu mi-ar fi spus. Uneori eram arătat cu degetul, alteori eram prezentat *domnul de la Entebe*.

– Te-am văzut la televiziune, îmi strigau unii, de la distanţă.

Ce era de făcut? O chilie de mânăstire ar fi fost cea mai bună soluţie. Titlurile de *erou*, d*omnul de la Entebe* etc. erau penibile, dar mai era ceva şi mai penibil: toţi îmi cereau să le povestesc acelaşi lucru şi anume cum a fost când a venit armata israeliană, ce am gândit şi ce am simţit atunci. Mulţi aşteptau de la mine un răspuns pe care îl ştiau dinainte: a fost grozav, măreţ.

de necrezut, unic în istorie etc. etc. Ochii lor străluceau în așteptarea răspunsului-clișeu, iar când acest răspuns nu venea, îl rosteau ei singuri. Nimeni nu mi-a pus întrebări cu privire la suferințele mele morale sau fizice, cu privire la alte episoade grele. În cele din urmă, insistența cu care interlocutorii mei îmi puneau aceeași întrebare al cărei răspuns îl știau cu toții, pe dinafară, a început să stârnească în mine o reacție firească. Unora le-am răspuns, iritat:

– A fost remarcabil, dar n-am fost niciodată admiratorul lui Cezar, nici al lui Napoleon. Admirația mea a mers, totdeauna, către Solomon și Pericle.

Nici prin gând nu mi-a trecut vreodată să micșorez importanța acțiunii militare israeliene sau să uit ceea ce îi datorez. Recunosc însă că stereotipia m-a iritat totdeauna. Unii mă luau la sigur:

– Acum, în sfârșit, cred că ai devenit sionist.

Surprins de această siguranță, răspundeam simplu, dar hotărât:

– Nu! Rămân în afară de orice ideologie partizană.

Răspunsurile mele au stârnit proteste furtunoase. Oamenii erau furioși că nu primesc răspunsurile așteptate, răspunsurile șablon. Au fost cazuri în care am asistat la adevărate explozii de ură. Preopinenții mei m-au suduit și m-au blestemat, uitând cu totul că eram proaspăt sosit de acolo și că, oricum, nervii mei mai reclamau încă unele menajamente.

Nu-mi rămânea decât o singură soluție: să plec, să-mi reiau călătoria întreruptă. Am fost întrebat dacă nu mi-e teamă să mă mai îmbarc din nou în avion. M-am gândit atunci că la urcare voi avea probabil o strângere de inimă. În acele zile am fost vizitat de un ziarist israelian, care m-a rugat să-i acord un interviu. La început l-am refuzat, atrăgându-i atenția că nu obișnuiesc să mă exprim prin opinii repetate de alții și că răspunsurile mele nu vor fi cele scontate de el și de cititor.

– Cu atât mai bine! a venit răspunsul.

Acest răspuns neașteptat m-a determinat să accept. După acordarea interviului, ziaristul m-a întrebat dacă am de gând să-mi reiau călătoria.

Nu i-am răspuns imediat. Am ezitat. Observând ezitarea mea, ziaristul mi-a spus cu o voce plină de blândețe:

– Pleacă, să nu-ți fie teamă.

Apoi și-a desfăcut haina și mi-a arătat o cicatrice respectabilă:

– Vezi? Am suferit de curând această operație grea și mi-am reluat viața, ca mai înainte, fără teamă. Nu avem ce face, trebuie să ne biruim teama.

Dintr-o dată am simțit o imensă simpatie pentru omul acela. În vocea lui blândă vibra suferința și omenia. Aș fi renunțat la toate călătoriile mele și la bucuriile mele de moment dacă aș fi putut să-i redau întreaga încredere în viață. Ziaristul acela, al cărui nume nici măcar nu l-am reținut, mi-a redat încrederea în oameni și în viață. Eram hotărât să-mi reiau călătoria cu avionul.

– Tocmai la Atena?

Toți se mirau că prima mea escală va fi tocmai la Atena, acolo unde fusesem răpit. Cei mai mulți îmi spuneau, cu un ton care nu permite replică:

– Desigur că nu mai călătorești cu *Air France*! De aici înainte iei numai ELAL.

Cunosc opiniile piloților în această problemă, pe care am discutat-o și cu pilotul avionului deturnat. În general, piloții sunt de părere că o pază armată, în interiorul unui avion, nu poate decât să primejduiască securitatea aparatului. Declanșarea unei lupte cu arme de foc poate duce la un accident grav. Avioanele liniilor aeriene israeliene nu sunt însoțite de luptători antitero înarmați, dar la îmbarcare toți pasagerii sunt supuși unui control foarte sever.

Am plecat la Atena cu un Olympic, avion grecesc. Prietenii mei de la Paris mă așteptau la Heraclyon. Aș minți dacă aș spune că am urcat în avion fără nici o emoție. Am trecut însă cu ușurință pragul fricii.

Alături de mine ședea un călugăr greco-ortodox. Vecinul meu avea chef de vorbă, iar eu aș fi fost bucuros să pălăvrăgesc. Simpatic și relativ tânăr, călugărul mi s-a adresat în limba engleză. M-am lămurit însă repede că toate cuvintele englezești

pe care le știa puteau fi numărate pe degete. Dar ce importanță avea? Amândoi eram bine dispuși și, deși nici unul nu pricepea ce spune celălalt, ne-am înțeles foarte bine.

După ce am epuizat toate „subiectele", vecinul meu s-a pornit pe cântat. Cântece bisericești, firește... Mă simțeam bine în avion și nu mai aveam nici un fel de teamă.

În cursul călătoriei mele în Europa, m-am întâlnit cu prieteni și, se înțelege, le-am povestit pățania. La Paris, i-am povestit aventura mea și lui Mircea Eliade, care s-a arătat foarte interesat s-o asculte de la unul care a trăit-o din plin. El a fost acela care m-a îndemnat să scriu și mi-a promis că o va citi înainte de tipărire. Din păcate, am amânat prea mult până m-am așternut pe scris. În această ocazie m-am gândit prea puțin la Entebe, iar atunci când gândurile mele au dat târcoale sălii de așteptare de la Entebe, n-a fost din obsesie. Nu am fost niciodată obsedat de Entebe. Am evocat filmul fiindcă am vrut să revăd experiența și să o supun analizei, s-o cercetez din perspectiva distanței, să-i desprind semnificația, s-o banalizez și să-i măsor proporțiile, în galeria amintirilor mele. Așa cum se întâmplă foarte des, era greu să stabilesc o relație de identitate între *eu* de la Paris și *eu* de la Entebe. Dar, între timp, devenisem eu stăpânul situației. Îi chemam și veneau toți la apel: Idi Amin cu ochii lui de Lucifer, neamțul cu expresia lui melancolică, malacul din Hebron schimonosit de ură, pirpiriul cu țigara în colțul gurii, sau nemțoaica cu revolverul în mână. Veneau la apel și viii și morții.

Cu prilejul acestor evocări am putut constata că optica mea nu se schimbase. Fusesem îndeajuns de lucid.

Rămâneau, de fapt, două acte neelucidate: istoria deturnării și acțiunea de eliberare. În liniștea nopților de la Heraclyon și aceste acte mi-au apărut oarecum mai clar.

Popasul din Libia încetase să aibă pentru mine un caracter întâmplător. Aprovizionarea cu combustibil la Benghazi fusese, probabil, prevăzută în planurile teroriștilor și consimțită de libieni. Colonelul Gaddafi nu voia să găzduiască avionul răpit, ceea ce cred că răpitorii știau prea bine. Dar colonelul Gaddafi întreține relații foarte bune cu Idi Amin. După ruptura dintre Idi Amin și Israel, colonelul Gaddafi a pompat mulți bani spre

Uganda, așa că liderul acestei țări îi este obligat. Idi Amin fusese introdus în problemă în timp ce avionul se afla în Libia, sau înainte de deturnare? Nu-mi dau seama, dar precizarea este lipsită de importanță, colaborarea sa cu teroriștii este certă.

Acțiunea armatei israeliene, fără spionaj, nu cred că ar fi fost posibilă. Aproape la doi ani după acțiune a fost ucis un englez, anume Makenzie, cu domiciliul în Kenia. Makenzie, care acționase ca spion și diplomat, a fost asasinat la ordinul lui Idi Amin. Din relatările publicate în ziare cu acel prilej, reiese clar că acest personaj englez a jucat un rol important la prepararea acțiunii de eliberare, dar cum ipotezele mele nu apar astăzi într-o lumină mai clară, prefer să le trec sub tăcere.

Acțiunea israeliană de la Entebe a fost concepută în minimum de timp și apoi executată cu maximum de precizie, dar cred că și norocul ne-a ajutat în mare măsură. Nu ar fi fost exclus ca acțiunea să se fi terminat printr-o veritabilă catastrofă. Planul israelian a fost întocmit pe baza numeroșilor parametri care caracterizau situația și care se aflau în mâinile israelienilor.

Ar fi fost suficient ca unul dintre parametri să se fi schimbat în timp ce israelienii se aflau pe drum, pentru ca întreaga acțiune să se fi terminat printr-un eșec tragic.

Cu prilejul unei convocări, la care am fost și eu invitat, a luat cuvântul primul-ministru de atunci, domnul Itzac Rabin. Domnia-sa ne-a citit o scrisoare primită din partea unui profesor conferențiar care urma să facă o călătorie în Europa. Autorul scrisorii îi atrăgea atenția primului ministru că dacă avionul în care s-ar afla ar fi deturnat de teroriști în cursul călătoriei și dacă, bineînțeles, profesorul va scăpa cu viață, el va trage la răspundere guvernul, în cazul în care, în schimbul călătorilor captivi, acesta ar accepta să elibereze din închisorile israeliene chiar și numai un singur deținut arab.

Nu știu ce cădere avea conferențiarul să vorbească în numele tuturor călătorilor, pe care, de fapt, nici nu-i cunoștea, dar cele spuse de domnul Rabin au dezvăluit o trăsătură care i-a atras simpatia.

M-am gândit mult înainte de a răspunde la această scrisoare, a declarat cu simplitate primul-ministru, și a remarcat

că e foarte greu să iei hotărâri când sunt în joc vieți omenești. Domnia-sa a povestit, în continuare, că și în acțiunea Entebe a ezitat, înainte de a lua hotărârea definitivă. A precizat apoi că a avut misiunea să coordoneze misiunea Entebe, din partea guvernului. Domnia-sa a mai spus că în noaptea acțiunii a fost foarte agitat; se aștepta la pierderi mai mari din rândul ostaticilor, poate chiar la jumătate din numărul lor. Cert este că acțiunea a fost foarte riscantă, ceea ce mărește și mai mult meritul celor care au întreprins-o.

Întrebarea rămăsese deschisă. Ce trebuie să facă un guvern în asemenea împrejurări? Este clar că a trata cu teroriștii echivalează cu o încurajare a lor, dar nici eșecul nu-i descurajează pe teroriști să întreprindă acțiuni viitoare. Pentru ei, viața omului nu contează, chiar atunci când e vorba de propria lor viață.

Nu pot fi reduse toate cazurile la modelul Entebe și nu toate acțiunile similare reușesc. Acțiunea germană din Somalia a reușit și ea, dar s-a bucurat de colaborarea autorităților locale. Dimpotrivă, intervenția egipteană în Cipru a eșuat, ostaticii egipteni fiind atacați de ciprioți, ceea ce nu se putea prevedea. O regulă generală nu poate fi stabilită și cred că reacțiile guvernelor trebuie să fie diferite, de la caz la caz.

Multă vreme, unii dintre colegii mei de lucru au continuat să-mi atribuie titlul „domnul de la Entebe". Un domn, căruia i-am fost prezentat ca atare, a exclamat, entuziast: „Ooo! Ce n-aș fi dat eu să fi fost în locul dumneavoastră!" Din fericire, asemenea amatori de eroism au fost rari. Discuții am avut însă cu privire la pirații aerieni. Mulți mi-au spus despre ei că au fost niște lași. S-au revoltat când le-am răspuns:

– Un om care este gata să moară, chiar pentru o cauză care nu e justă, nu poate fi considerat un laș.

– Dar ce vrei să spui, că au fost eroi? mi-au ripostat câțiva, într-un fel sau altul.

În privința asta e foarte greu de răspuns. Noțiunea de erou e foarte relativă și definiția este destul de pretențioasă. Există eroi pozitivi, după cum există și eroi negativi, iar încadrarea depinde de partizanii care îi consideră eroi.

Aventura Entebe a fost exploatată în fel și chip: s-au scris cărți, s-au turnat filme. Autorii care au scos prima carte, la scurt interval de timp după consumarea aventurii, au câștigat un milion de dolari. Ei nici măcar nu au participat la aventură, ci au ascultat povestea ei de la unul dintre călătorii care se aflau pe Air France. Celelalte cărți au fost și ele simple relatări, care n-au fost lipsite de distorsiuni ale evenimentelor și nici de lipsuri. Era firesc. Fiecare a văzut aventura din colțul în care se afla el și sub perspectiva lui. Există totdeauna o interacțiune între om și eveniment.

Filmele care s-au făcut au fost lamentabile. În primii ani s-au turnat trei filme, dintre care am văzut două: unul american și unul israelian. Despre *artă* nu poate fi vorba în nici unul dintre ele. Au fost realizate fiindcă subiectul era susceptibil să atragă un numeros public. Ceea ce mi s-a părut foarte bizar a fost faptul că tocmai filmul israelian era cel mai puțin autentic. Unii dintre foștii călători de la Entebe chiar au protestat împotriva acestei lipse de autenticitate. Întreaga aventură a avut momente dramatice care n-au fost exploatate în nici un fel. Câțiva dintre spectatorii acestor filme m-au întrebat dacă cei doi nemți au fost naziști. Când le-am spus că nu au fost naziști au rămas foarte decepționați. Surprinzător este și faptul că unul dintre călători mi-a spus, ulterior, că nemțoaica a fost nazistă.

– De unde știi? l-am întrebat.

– E foarte simplu, după comportarea ei. Se vedea cât colo, că era nazistă.

În realitate, cei doi nemți făceau parte dintr-o organizație anarhistă, respectiv din *Baden-Meinhof*, care era antinazistă, deși, s-ar putea spune, nu mai puțin fioroasă. În general, nu există mari deosebiri între manifestarea unui extremist de stânga și cea a unui extremist de dreapta. Unii au mers și mai departe și au protestat, spunându-mi revoltați:

– Cum, vrei să spui că *Baden-Meinhof* nu este o organizație nazistă?

Le-am răspuns că diavolul nu locuiește numai în tabăra nazistă, ci se mută de la o tabără la alta și, din nefericire, are prea multe gazde.

Într-un fel sau altul, exploatarea aventurii de la Entebe a fost întreprinsă chiar de ostaticii scăpați de acolo. S-a constituit un comitet al eliberaților de la Entebe, care a transformat întreaga aventură într-un fel de afacere. Principalul obiectiv al comitetului a fost obținerea unei despăgubiri din partea Companiei Air France. S-a cerut o sumă de două milioane de dolari, pentru fiecare ostatic eliberat. M-am socotit, atunci, un om bogat! Bineînțeles, pe plan virtual, exclusiv virtual... La drept vorbind, Compania Air France nu avusese nici o vină, iar personalul de la Air France s-a purtat impecabil. Călătorii sunt examinați, în toate cazurile, pe aeroport și nu la intrarea în avion. Teroriștii fuseseră în tranzit pe aeroportul din Atena, iar călătorii aflați în tranzit n-au fost controlați de autoritățile locale, așa cum ar fi fost necesar.

Procesul a fost intentat la un tribunal din SUA. De ce din Statele Unite? l-am întrebat eu pe unul dintre avocați. Avionul n-a fost american și nici călătoria nu se făcea spre Statele Unite.

– Așa e! mi-a răspuns avocatul, dar, vezi dumneata, în asemenea cazuri, printr-un tribunal american se obțin mai mulți bani.

I-am obiectat că un tribunal american nu are competența să judece un asemenea proces. Mi-a răspuns că există multe speranțe. N-am crezut în aceste speranțe și așa a și fost. Tribunalul american a respins acțiunea, după câțiva ani, din lipsă de competență. Comitetul eliberaților de la Entebe nu s-a dat bătut și a transferat procesul în Israel, dar nici acest proces n-a avut loc. S-au dus tratative cu Air France, pentru a se obține o sumă oarecare pentru fiecare ostatic, Comitetul obligându-se, astfel, să renunțe la proces.

Cum Companiei Air France nu-i convenea un proces, din motive pur comerciale, cu ocazia unei aniversări a Republicii Franceze, a făcut un act de mărinimie și a oferit fiecărui fost ostatic la Entebe o sumă de circa optsprezece mii de dolari. Nu mai erau două milioane de dolari, dar, firește, fiecare ostatic s-a mulțumit și cu cei optsprezece mii.

În ce au constat pagubele morale, fizice și materiale ale foștilor ostatici, asta e altceva... Înaintea procesului, fiecare

ostatic a fost chemat de un psiholog plătit de avocați pentru a ne examina cu cea mai mare conștiinciozitate. La început, am refuzat să mă duc la acel specialist. În cele din urmă, s-au făcut unele presiuni asupra mea și m-am dus. Psihologul a vrut să afle din gura mea că, după întoarcerea de la Entebe, nu mai pot dormi, nu mai pot lucra, sunt foarte nervos și obsedat în permanență de aventura trăită, în urma călătoriei pe Air France. I-am răspuns psihologului că nimic nu este adevărat din toate astea, că dorm bine, că lucrez normal, că nu sunt obsedat și că starea mea de nervozitate n-a crescut în urma aventurii de la Entebe.

Psihologul a fost foarte decepționat și mi-a obiectat că nu se poate, că afirmațiile mele nu pot fi corespunzătoare adevărului, deoarece toți cei care fuseseră la el, înaintea mea, îi povestiseră despre grave deteriorări ale sănătății, în urma celor pătimite la Entebe.

– Se prea poate! am răspuns eu; dar, în ceea ce mă privește, eu am ieșit intact din această afacere și nu pot să mint în umbra unei întâmplări care a costat vieți omenești și care ar fi putut avea un sfârșit foarte tragic.

– Dar nu se poate, s-a enervat avocatul. Spune și dumneata acolo, ceva, măcar ceva. În cele din urmă, mi-a cerut permisiunea să scrie el vreo două rânduri înduioșătoare.

La plecare, l-am întrebat dacă este convins că toți ostaticii care fuseseră înaintea mea spuseseră adevărul și numai adevărul.

– Nu! mi-a răspuns el, scurt.

– Asta e! i-am spus și eu, tot scurt: *les affaires sont les affaires.*

Și așa se face că, finalmente, am încasat optsprezece mii de dolari. Aventura de la Entebe făcea oare banii ăștia? Răspund iarăși scurt: Nu!

La întâlnirea ce a fost organizată după un an de la acțiunea Entebe, surpriza cea mai mare a fost apariția comandantului Michel B., pilotul avionului. A fost primit cu o explozie de urale și mi-a făcut plăcere să-l revăd pe acest personaj simpatic, blând, inteligent și cu mult farmec. Mi-a plăcut zâmbetul lui,

plin de omenie și m-a impresionat timiditatea cu care se apără atunci când e lăudat.

– Nu, nu! ne-a spus el. Nu mi se cuvin mie omagii. Toată atenția și toată onoarea se cuvin ostașilor voștri care, în chip eroic, riscându-și chiar propriile vieți, ne-au salvat din ghearele teroriștilor. Cei care s-au jertfit pentru noi merită nemărginita noastră recunoștință.

Pentru prima oară am aflat, tocmai de la Michel, de existența ostașului Herș, care a participat la extraordinara acțiune militară de la Entebe. Tânărul Herș, paralizat complet, dar conștient, este una dintre mărturiile vii și dureroase ale tragediei de la Entebe.

Mulți dintre foștii ostatici au fost puternic traumatizați de cele petrecute în avionul deturnat și de captivitatea din Uganda. O tânără călătoare, care avea pe atunci șaptesprezece ani, a declarat că nu va mai urca niciodată în avion.

În ceea ce mă privește, pot spune fără nici un fel de rezerve că nu am suferit câtuși de puțin de sindromul Entebe. Nu m-am îmbolnăvit de nervi, n-am avut coșmaruri; am continuat să lucrez și să trăiesc ca mai înainte și mi-am văzut de treburi, fără să mă gândesc defel la Entebe.

Iată însă că, într-o zi, m-am întâlnit cu Entebe în chiar mijlocul orașului meu. Mă aflam într-un autobuz, când am observat, cu surprindere, că un tânăr mă privea cu insistență, ba chiar cu o insistență neobișnuită. În cele din urmă, a venit lângă mine și m-a salutat cu un aer foarte amical.

– Eu vă cunosc pe dumneavoastră, mi-a spus el zâmbind.

– Nu cumva mă confundați cu altcineva? Eu nu-mi amintesc să vă fi întâlnit vreodată.

– O, nu! Nu vă confund. În nici un caz nu vă confund, dar știți de unde vă cunosc? Știți unde v-am văzut?

– Nu! N-am de unde să știu. Nu știu...

– La Entebe...

– Aha! La Entebe. Acolo? Poate! Eu însă vă mărturisesc că nu-mi aduc aminte.

– Nici nu e de mirare așa ceva. Eu am fost doar unul dintre militarii care au participat la expediția din Uganda, de la Entebe.

V-am văzut acolo și-mi amintesc foarte bine de dumneavoastră. Știți, chestia cu pantoful!...

La despărțire ne-am strâns mâinile cu multă căldură și, în timp ce mergeam, negrăbit, pe stradă, mi-au revenit în minte ultimele scene din sala de așteptare a aeroportului de pe malul Lacului Victoria. Se trăgea infernal, ca la război. Trebuie să recunosc că a fost un eveniment unic în istorie. Ostașii comandoului aeropurtat veneau de la patru mii de kilometri depărtare de locul unde ne aflam noi, ostaticii, iar acțiunea s-a desfășurat cu o precizie uimitoare, fantastică.

Deși n-aș fi crezut, aventura mea aeriană și africană avea să-mi revină iarăși în minte, cu ocazia unui zbor spre Statele Unite. La plecare, pe aeroportul *Ben Gurion*, am prezentat pașaportul meu unui funcționar, pentru verificare, așa cum se procedează de regulă.

Funcționarul l-a examinat cu atenție, aș putea spune chiar cu prea multă atenție, l-a cercetat filă cu filă, apoi a chemat un alt funcționar, căruia i-a șoptit ceva la ureche, înmânându-i pașaportul meu.

– Dumneata mai așteaptă. Dar vei avea cam mult de așteptat.

– Dar de ce? am întrebat. Pașaportul meu are cumva vreun cusur?

– Are! Sigur că are. Pașaportul dumitale a fost pierdut, nu e așa?

– Nu e chiar așa! Vechiul meu pașaport a rămas la Entebe, unde am fost dus de teroriști și ținut ca ostatic, împreună cu ceilalți pasageri ai unui avion Air France. Asta e tot și cred că nu mai am nimic de adăugat despre întâmplarea bine cunoscută de toată lumea și, firește, și de dumneata. Acesta e pașaportul obținut după întoarcerea în Israel.

– Bine, bine, știm și asta, dar așteaptă dumneata.

M-am uitat la ceas și am constatat că, în conformitate cu programul de zbor, ora de plecare a avionului era foarte apropiată.

– Domnule, ce-i cu pașaportul meu? Ce aveți de gând? Pierd avionul...

– Asta-i treaba dumitale, nu mă privește pe mine. Așteaptă!

Treaba mea? Cum vine asta?

Când am ieșit din clădirea aeroportului, eram ultimul și singurul pasager în autobuzul care m-a dus cu maximă viteză la avion. Am urcat și mi-am ocupat locul rezervat în avionul Air France. Discuția cu funcționarul aeroportului mă cam iritase. Fusesem aproape forțat să-mi amintesc iar de Entebe. Funcționarul ăsta constipat m-a tulburat și parcă mi-a stricat toată plăcerea de a călători.

Când am auzit că ne aflam la nouă mii de metri înălțime și că zburam cu o viteză de opt sute cincizeci de kilometri pe oră, m-am mai liniștit un pic. Am lăsat capul pe spate și am închis ochii. Întreaga aventură s-a desfășurat rapid în fața ochilor mei, de parcă aș fi asistat la un film de cinematecă. Avionul Companiei Air France, chimista de lângă mine, zarva și răcnetele teroristului, apoi aterizarea de la Entebe, intrarea triumfală în sala de așteptare în care am rămas aproape o săptămână, tot așteptând. Ce am așteptat? L-am așteptat pe Godot? Am așteptat hotărârea sorții: viața sau moartea!

A urmat comédia din prima zi, cu vizita lui Idi Amin, mareșalul președinte, cel cu pieptul plin de decorații, apoi negrișorii cumsecade care ne-au servit masa cu un ceremonial surprinzător, transferarea ostaticilor israelieni în *cavou*, amenințările mascate ale grotescului mareșal, scrisoarea colectivă, îmbolnăvirea subită a mai tuturor prizonierilor, ultimul discurs al lui Idi Amin Dada și, în sfârșit, declanșarea acțiunii comandoului israelian, un adevărat război care a durat nu știu cât, apoi goana, în beznă, spre avionul salvator și zborul spre libertate...

Pierderile în rândurile călătorilor au fost de trei morți și vreo zece răniți. S-a spus, ulterior, că șansele de reușită ale acțiunii nu erau prea mari. Față de o astfel de acțiune riscantă numărul victimelor a fost totuși minim. Tot minime au fost și pierderile din rândul ostașilor. În schimb, teroriștii au plătit scump încercarea lor. Cei patru răpitori au fost lichidați repede, așa cum au fost uciși și trei dintre cei cinci tovarăși de-ai lor, care li s-au alăturat în Uganda.

Ce-i poate împinge la o astfel de nebunie pe acești tineri care sunt gata să ucidă oameni nevinovați și să-și pună în primejdie chiar propria lor viață? Spălarea creierului, operație bine studiată și perfid transformată într-o ideologie cu un puternic fond de irațional, desigur!

Probabil că în pornirea lor aventuroasă există și o doză de romantism sau de fals romantism, care-i determină să înfrunte toate primejdiile sau chiar moartea. Neamțul ne pomenise, nouă, prizonierilor săi, că ne va povesti ce înseamnă viața unui „Crazy Terorist". N-a mai avut timp să-și onoreze promisiunea.

Cum povestea reținerii pașaportului meu la aeroport s-a repetat de câteva ori, în cele din urmă am cerut autorităților abilitate să mi-l preschimbe, așa că am primit unul nou-nouț, care nu mai era infectat cu virusul Entebe.

Înarmat cu noul document, am purces la drum și, firește, tot spre Paris. N-am avut de întâmpinat dificultăți la plecare și, obosit, dar destul de bine dispus, m-am instalat în scaunul comod al avionului.

Când aeronava a ajuns la înălțimea normală de zbor, m-am cufundat și mai adânc în pernele fotoliului și, încet, încet, o dulce toropeală m-a învăluit. Mă aflam între cer și pământ și nu mai eram în stare să despart visul de realitate. Departe, departe, cât nici ochiul de vultur nu poate cuprinde, în fața mea se ridica Obeliscul din Place de la Concorde și se reflecta în apă, poleit de lumina soarelui blând.

În apă? Da, în apă! Obeliscul din Place de la Concorde, aidoma unui far, plutea parcă pe apa liniștită a Lacului Victoria. În jurul meu zburdau norișori albi de zăpadă. Numai îngerii lipseau în acest peisaj celest.

Nu știu cât a durat starea de somnolență, de vis și de euforie. Am fost smuls din toropeală de un ușor zgomot, petrecut chiar în apropierea mea. Stewardesa sosise cu masa de prânz.

– *Du vin, ou de le bière?*

– *Du vin. Du vin rouge, s'il vous plait!*

Într-adevăr, mi se făcuse foame și mă încerca și o strașnică sete. Mâncarea a fost excelentă și vinul chiar minunat.

Ne apropiam de Paris. De data asta, mi-am spus eu aproape cu glas tare, prietenii mei, bunii mei prieteni, mă aşteaptă la aeroport. Aşa a şi fost!

De Lacul Victoria nici vorbă nu mai era. Adio lac, adio Entebe! Parisul mă aştepta şi el, iar eu eram nerăbdător să-i cutreier străzile, să mă scald în lumina albastră a seninului parizian şi să mă strecor, grăbit, prin mulţimea care mişună fără odihnă pe Boulevard Haussman, pentru a mă întâlni cu Alina, pe treptele de la Madeleine.

CUPRINS

Cuvânt înainte 5

Ziua întâi 9
Ziua a doua 35
Ziua a treia 39
Ziua a patra 59
Ziua a cincea 85
Ziua a șasea 113
Ziua a șaptea 133
Adio, Entebe! 153
După Entebe 159

44

ARNO HILF

PASAGER PE UN AVION AL COMPANIEI AIR FRANCE, ÎN ZBOR SPRE PARIS, AUTORUL A CUNOSCUT UNA DINTRE CELE MAI TERIBILE AVENTURI PE CARE LE POATE OFERI ISTORIA CONTEMPORANĂ. CARTEA DE FAȚĂ ESTE MĂRTURIA UNUI OM CARE A TRĂIT O SĂPTĂMÂNĂ DE INFERN ÎN MÂINILE TERORIȘTILOR PALESTINIENI, AUTORII UNEIA DINTRE CELE MAI DRAMATICE DETURNĂRI AERIENE. PESTE DOUĂ SUTE DE PASAGERI ȘI MEMBRII ECHIPAJULUI AIRBUS-ULUI AU FOST REȚINUȚI CA OSTATICI ȘI SECHESTRAȚI ÎNTR-UN LAGĂR IMPROVIZAT, ÎN INIMA AFRICII, LA ENTEBE, ÎN UGANDA DICTATORULUI IDI AMIN.

ISBN 973-9301-00-2

NEMIRA